PLANETA MAIMUŢELOR

Pierre Boulle

Partea întâi

I

Jinn şi Phyllis petreceau vacanţe minunate în cosmos, cât mai departe de aştrii locuiţi.

În epoca aceea călătoriile interplanetare erau cum nu se poate mai obişnuite iar zborurile inter-siderale nu constituiau de loc o excepţie. Rachetele îi duceau pe turişti spre peisajele feerice de pe Sirius iar pe financiari spre faimoasele Burse de pe Arcturus şi Aldebaran. Dar Jinn şi Phyllis, doi tineri bogaţi şi cu mult timp liber, se remarcau în cosmos prin originalitate şi printr-un dram de poezie. Străbăteau universul numai de plăcere – într-o navă cu pânze.

Vasul lor era alcătuit dintr-un fel de sferă al cărei înveliş – pânza – excepţional de subţire şi uşor, se deplasa în spaţiu împins de presiunea radiaţiilor luminoase. Un astfel de vehicul, când e lăsat în voie în apropierea vreunei stele (şi totuşi destul de departe de ea, ca forţa de gravitaţie să nu fie prea mare), o ia întotdeauna în linie dreaptă în direcţia opusă acestei stele; întrucât sistemul stelar din care făceau parte Jinn şi Phyllis avea trei sori, relativ nu prea îndepărtaţi unul de altul, ambarcaţiunea lor primea valuri de lumină din trei direcţii diferite. Jinn născocise atunci un procedeu extrem de ingenios pentru a-şi cârmui nava. Căptuşise pânza pe dinăuntru cu un şir de storuri negre pe care le putea coborî sau ridica după voie, modificând astfel capacitatea de reflexie a unor secţiuni şi, odată cu ea, rezultanta presiunilor luminoase.

Pe lângă aceasta, învelişul elastic se putea dilata sau contracta la o simplă comandă a navigatorului. Astfel, de pildă, când Jinn voia să accelereze viteza navei, sporea la maximum diametrul sferei. Aceasta recepta atunci suflul radiaţiilor pe o suprafaţă enormă şi vasul se năpustea în spaţiu cu o viteză nebună care-i dădea ameţeli prietenei lui, Phyllis; ameţeli care-l cuprindeau apoi şi pe el şi-i aruncau, pătimaşi, unul în braţele celuilalt, cu privirea pierdută în depărtări, spre tainicele abisuri unde-i împingea goana navei. Când, dimpotrivă, voiau să încetinească viteza, Jinn apăsa pe un buton. Pânza îşi micşora într-atât volumul încât se reducea la o sferă în care tocmai bine puteau încăpea amândoi, strânşi unul în altul. Acţiunea luminii devenea neglijabilă şi balonul acesta minuscul, deplasându-se numai în virtutea inerţiei, părea imobil, ca suspendat în vid de un fir invizibil. Cei doi tineri petreceau atunci ore întregi, leneşe şi îmbătătoare, în acest univers redus, clădit pe măsura lor, numai pentru ei, şi pe care Jinn îl compara cu un velier în pană iar Phyllis – cu băşica de aer a păianjenului de apă. Jinn cunoştea şi multe alte şiretlicuri socotite o culme a măiestriei de către corăbierii cosmici. Astfel, de pildă, ştia să folosească umbra planetelor şi a unor sateliţi pentru a executa o voltă, îşi împărtăşea cunoştinţele iubitei sale, Phyllis, care devenise aproape tot atât de iscusită şi adeseori chiar mai temerară decât el. Când se afla ea la cârmă, o lua uneori razna, străbătând distanţe uriaşe care îi duceau până la hotarele sistemului lor stelar, nesocotind de pildă vreo furtună magnetică ce începea să perturbe undele luminoase, şi să le zguduie luntrea ca o coajă de nucă. În vreo două sau trei rânduri, Jinn, trezit brusc din somn de vijelie, se făcuse foc şi pară înainte de a-i putea smulge cârma din mână şi a pune fără întârziere în funcţiune, pentru a se întoarce cât mai repede la liman, racheta auxiliară pe care n-o foloseau – era o chestiune de onoare

pentru ei – decât în cazuri de mare primejdie.

În ziua aceea, Jinn şi Phyllis erau întinşi unul lângă altul şi n-aveau altă grijă decât să se bucure din plin de vacanţă, bronzându-se la razele celor trei sori ai sistemului lor stelar. Jinn stătea cu ochii închişi şi nu se gândea decât la dragostea lui pentru Phyllis. Culcată pe-o parte, Phyllis contempla imensitatea universului, hipnotizată, aşa cum i se întâmpla deseori, de senzaţia cosmică a neantului.

Deodată se trezi din visarea ei, încruntă sprâncenele şi se ridică în capul oaselor. O stranie fulgerare străbătuse neantul. Phyllis aşteptă câteva secunde şi zări o nouă sclipitură, ca o rază reflectată de un obiect strălucitor. Simţul cosmosului, pe care-l căpătase în cursul croazierelor, n-o putea înşela. De altfel Jinn, căruia Phyllis îi atrăsese atenţia, fu şi el de aceeaşi părere şi era de neconceput ca el să greşească în această privinţă: un corp scânteind în lumină plutea în spaţiu, la o distanţă pe care n-o puteau încă preciza. Jinn îşi luă binoclul şi-l îndreptă asupra acelui obiect misterios în timp ce Phyllis se rezema de umărul lui.

— E un obiect de mici dimensiuni, spuse el. Parcă ar fi ceva din sticlă… Dar lasă-mă să privesc… Se apropie, înaintează mai repede decât noi. S-ar părea…

Chipul lui căpătă o înfăţişare gravă. Lăsă în jos binoclul pe care Phyllis îl înşfăcă de îndată.

— E chiar o sticlă, draga mea.

— O sticlă!

Privi şi ea prin binoclu.

— Da, da… ai dreptate… e o sticlă. O văd foarte clar. E deschisă la culoare. E astupată; văd şi ceara din jurul dopului. E ceva alb înăuntru… nişte hârtie, vreun manuscris probabil. Oh, Jinn, trebuie s-o prindem!

Jinn era întru totul de aceeaşi părere. De altfel şi începuse manevre iscusite pentru a se plasa pe traiectoria straniului obiect. Izbuti foarte repede şi micşoră viteza

sferei astfel încât aceasta să-i ajungă din urmă. Între timp Phyllis îşi îmbrăcă scafandrul şi ieşi din globul de pânză printr-o dublă trapă. Acolo, ţinându-se cu o mână de o frânghie şi fluturând cu cealaltă un minciog cu coada lungă, se pregăti să pescuiască sticla.

Mai avuseseră prilejul să întâlnească în spaţiu corpuri stranii pe care le prinseseră cu ajutorul minciogului. Navigând domol sau rămânând chiar uneori cu totul nemişcaţi, avuseseră unele surprize şi făcuseră descoperiri inaccesibile celor ce călătoresc cu racheta. Astfel, Phyllis reuşise să culeagă în plasă rămăşiţe ale unor planete pulverizate, fragmente de meteoriţi veniţi din adâncurile universului sau bucăţi de sateliţi lansaţi încă la începuturile epocii cuceririi cosmosului. Era foarte mândră de colecţia ei; dar niciodată nu mai întâlniseră o sticlă – şi încă o sticlă conţinând un manuscris – căci în privinţa asta nu mai avea acum nicio îndoială, întreaga-i fiinţă tremura de nerăbdare în timp ce se agita ca un păianjen la capătul unui fir, strigând în microfon tovarăşului ei:

— Mai încet, Jinn… Nu, nu, ceva mai repede căci altminteri ne-o ia înainte; la babord… la tribord… dă-i drumul… Gata, am prins-o!

Scoase un strigăt de victorie şi se întoarse în cabină cu prada.

Era o sticlă mare cu gâtul bine sigilat. Se putea distinge înăuntru un sul de hârtie.

— Hai, Jinn, sparge-o repede – exclamă Phyllis, tropăind din picioare de nerăbdare.

Jinn, mai calm, smulgea tacticos bucăţile de ceară. Dar după ce reuşi să destupe sticla îşi dădu seama că sulul de hârtie n-avea cum să iasă de acolo. Neavând încotro cedă rugăminţilor iubitei sale şi sparse sticla cu o lovitură de ciocan. Sulul se desfăşură de la sine. Era alcătuit din numeroase file foarte subţiri, acoperite de un scris mărunt. Textul era scris în limbajul Pământului, pe care Jinn îl

cunoştea foarte bine căci îşi făcuse o parte din studii pe această planetă. O vagă nelinişte îl oprea totuşi să înceapă lectura unui document ce nimerise în mâinile sale într-un chip atât de ciudat. Starea de surescitare în care se afla Phyllis îl hotărî. Ea nu înţelegea bine limbajul Pământului şi avea nevoie de ajutorul lui.

— Hai, Jinn, te rog!

Micşoră volumul sferei astfel încât să poată pluti lin în spaţiu, se încredinţă că niciun obstacol nu se afla în faţa lor, apoi se întinse alături de iubita lui şi începu să citească manuscrisul.

II

Încredinţez acest manuscris spaţiului, nu în speranţa de a căpăta vreun ajutor, ci pentru a contribui, poate, la preîntâmpinarea cumplitului flagel ce ameninţă rasa umană, îndură-se Domnul de noi. Î…

— Rasa umană? repetă Phyllis, mirată.

— Da, aşa scrie aici, confirmă Jinn. Dar nu mă întrerupe chiar de la început.

Şi îşi continuă lectura.

…În ce mă priveşte pe mine, Ulysse Merou, mă aflu din nou împreună cu familia mea în nava cosmică. Putem subzista mai mulţi ani. Cultivăm, la bordul navei, legume şi fructe, creştem păsări şi iepuri. Nu ducem lipsă de nimic. Vom găsi poate cândva o planetă ospitalieră. Dar deocamdată nu îndrăznesc să visez aşa ceva. Iată însă, redată întocmai, povestea întâmplărilor prin care am trecut.

M-am îmbarcat în nava cosmică împreună cu doi tovarăşi în anul 2500. Aveam de gând să ajungem în acea

regiune din spaţiul cosmic unde domnește, falnică, steaua supergigantă Betelgeuse. Era un proiect ambiţios, cel mai măreţ proiect zămislit vreodată pe Pământ. Betelgeuse, alfa din Orion, cum o numeau astronomii noştri, se află la o depărtare de trei sute de ani-lumină de planeta noastră. Se remarcă printr-o seamă de particularităţi. În primul rând, prin dimensiunile ei: diametrul este de trei-patru sute de ori mai mare decât diametrul soarelui nostru, cu alte cuvinte dacă centrul ei ar coincide cu centrul soarelui, acest monstru s-ar întinde până la orbita planetei Marte. În al doilea rând – prin strălucirea ei: este o stea de mărimea unu, cea mai strălucitoare din constelaţia Orion, vizibilă de pe Pământ cu ochiul liber. În al treilea rând – prin spectrul radiaţiei sale: emite raze roşii şi portocalii de o frumuseţe fără seamăn. În sfârşit, este un astru cu strălucire variabilă: luminozitatea variază în funcţie de unele modificări ale diametrului ei. Betelgeuse este o stea pâlpâitoare.

După explorarea sistemului solar, ale cărui planete s-au dovedit a fi, toate, nelocuite, de ce am ales oare ca ţintă a primului zbor intersideral un astru atât de îndepărtat? Această hotărâre a fost impusă de profesorul Antelle, şeful şi principalul organizator al acestei expediţii căreia îi consacrase întreaga sa avere – uriaşă de altfel. El însuşi concepuse această navă cosmică şi condusese lucrările pentru construirea ei. Mi-a explicat, în cursul călătoriei, motivele care l-au determinat să aleagă această soluţie.

— Dragul meu Ulysse – mi-a spus el – drumul până la Betelgeuse nu este mai dificil ci doar un pic mai lung decât acela pe care ar trebui să-l străbatem ca să ajungem până la o stea mult mai apropiată ca, de pildă, Proxima Centauri.

Socotii atunci de cuviinţă să protestez şi să-mi etalez cunoştinţele astronomice proaspăt dobândite.

— Doar un pic mai lung! Cum aşa? Steaua Proxima

Centauri nu se află decât la patru ani-lumină, în timp ce Betelgeuse…

— Se află la trei sute de ani-lumină. Da, ştiu. Şi totuşi ca să ajungem până acolo nu vom avea nevoie de mult mai mult de doi ani, în timp ce, ca să ajungem în regiunea Proximei Centauri, ne-ar fi fost necesar un interval de timp foarte puţin mai mic. Dumitale nu-ţi vine a crede pentru că eşti obişnuit cu zborurile interplanetare, nişte sărituri de purici, care îngăduie o puternică acceleraţie la plecare, întrucât durează numai câteva minute, viteza de croazieră ce urmează a fi atinsă fiind caraghios de mică şi neputând suferi nicio comparaţie cu viteza noastră… E cazul acum să-ţi dau câteva lămuriri asupra mersului navei noastre.

Datorită rachetelor sale perfecţionate, pe care am avut cinstea să le pun la punct, această navă se poate deplasa cu cea mai mare viteză imaginabilă în univers pentru un corp material – adică cu viteza luminii minus epsilon.

— Minus epsilon?

— Vreau să spun că vasul nostru se poate apropia de viteza luminii până la o diferenţă infinitezimală, să zicem… a miliarda parte, de pildă.

— Bine, spusei eu. Asta înţeleg.

— Trebuie să mai ştii că atunci când ne deplasăm cu o asemenea viteză, timpul nostru se deosebeşte considerabil de timpul care se scurge pe Pământ, diferenţa fiind cu atât mai mare cu cât înaintăm mai repede. Uite, chiar acum, de la începutul convorbirii noastre, pentru noi s-au scurs doar câteva minute dar pe planeta noastră au trecut câteva luni. Tindem către o asemenea viteză-limită când timpul nu se va mai scurge aproape de loc pentru noi, fără ca de altfel să observăm vreo schimbare oarecare. Câteva secunde pentru dumneata şi pentru mine, câteva bătăi ale inimii noastre vor corespunde unei durate terestre de mai mulţi ani.

— Înţeleg şi asta. De altfel tocmai de aceea putem spera să ajungem la destinaţie înainte de a înceta din viaţă. Spuneţi-mi însă, de ce această călătorie trebuie să dureze doi ani şi nu câteva zile sau chiar numai câteva ore?

— Tocmai aici am vrut să ajung. Pur şi simplu pentru că e nevoie de aproximativ un an ca să atingem – cu o acceleraţie pe care s-o poată suporta organismul nostru – acea viteză când timpul nu se mai scurge aproape de loc. Vom avea nevoie apoi de încă un an ca să ne încetinim mersul. Pricepi acum planul nostru de zbor? Douăsprezece luni de acceleraţie, douăsprezece luni de deceleraţie şi între aceste două perioade un interval de numai câteva ore, timp în care vom străbate cea mai mare parte a drumului nostru. Vei înţelege totodată de ce zborul până la Betelgeuse nu durează mult mai mult decât zborul până la Proxima Centauri. Dacă am fi ales această ultimă variantă, tot am fi avut nevoie de un an pentru acceleraţie, apoi de încă un an pentru frânare şi poate câteva minute în loc de câteva ore între aceste două perioade. În comparaţie cu durata totală a zborului, diferenţa este neînsemnată. Întrucât am început să îmbătrânesc şi nu voi mai avea probabil niciodată puterea să întreprind o nouă călătorie, am preferat să ţintesc de la bun început un punct îndepărtat, în speranţa de a găsi acolo o lume foarte diferită de a noastră.

Asemenea conversaţii ocupau timpul nostru liber la bordul navei şi îmi permiteau totodată să apreciez şi mai mult cunoştinţele uimitoare ale profesorului Antelle. Nu exista niciun domeniu pe care să nu-l fi explorat şi mă bucuram că în fruntea unei expediţii care comporta atâtea riscuri se afla un asemenea om. Aşa cum prevăzuse profesorul, călătoria a durat pentru noi aproximativ doi ani, în timp ce pe Pământ s-au scurs probabil vreo trei secole şi jumătate.

Acesta este singurul inconvenient al faptului că ţintisem atât de departe: dacă ne-am întoarce vreodată, am găsi planeta noastră mai bătrână cu vreo şapte sau opt sute de ani. Dar la drept vorbind nu ne prea făceam griji în această privinţă. Bănuiam chiar că perspectiva de a scăpa de oamenii generaţiei sale constituia o atracţie suplimentară pentru profesor. Recunoştea adesea că oamenii îl plictisesc...

— Oamenii, mereu oamenii, remarcă iarăşi Phyllis.
— Da, oamenii, confirmă Jinn. Aşa scrie.

Zborul s-a desfăşurat fără niciun incident serios. Racheta noastră fusese lansată de pe Lună. Pământul şi planetele dispărură foarte repede. Văzusem cum soarele descreşte tot mai mult devenind ca o portocală pe bolta cerească, apoi ca o prună şi în sfârşit un punct strălucitor, fără dimensiuni, o simplă stea pe care numai ştiinţa profesorului o putea descoperi printre miliardele de stele ale galaxiei.

Am trăit deci fără soare dar lipsa lui nu ne-a pricinuit niciun neajuns, căci vasul dispunea de surse luminoase echivalente. N-am avut de asemenea timpul să ne plictisim. Conversaţia profesorului era pasionantă – în aceşti doi ani de zile am învăţat mai mult decât în toţi anii pe care-i trăisem până atunci. Mi-am însuşit de asemenea toate cunoştinţele necesare pentru conducerea navei. Nici nu era prea greu de altfel: era de ajuns să dai instrucţiuni aparatelor electronice care efectuau toate calculele şi comandau direct manevrele de zbor.

Grădina noastră ne oferea plăcute clipe de destindere. Ocupa un loc important pe bord. Profesorul Antelle care se interesa, printre altele, de botanică şi de agricultură, a vrut să profite de această călătorie pentru a verifica unele din teoriile sale privind creşterea plantelor

în spaţiul cosmic. Un compartiment cubic cu o latură de aproape zece metri servea drept teren. Prin instalarea unor poliţe am putut folosi întregul volum. Pământul era regenerat prin îngrăşăminte chimice şi după mai puţin de două luni de la plecarea noastră am avut bucuria să vedem răsărind tot felul de legume. Aveam astfel asigurată o hrană sănătoasă. Dar utilul nu ne-a făcut să uităm frumosul: un sector special era rezervat florilor pe care profesorul le îngrijea cu o deosebită dragoste. Acest original luase cu dânsul câteva păsări, nişte fluturi şi chiar o maimuţă, un mic cimpanzeu pe care-l botezaseră Hector şi care ne amuza cu năzbâtiile lui.

Nu încape îndoială că profesorul Antelle, fără a fi mizantrop, nu manifesta prea mult interes faţă de neamul omenesc. Spunea deseori că nu mai aşteaptă mare lucru de la el şi asta explică…

— Mizantrop? interveni iarăşi Phyllis, nedumerită. Neamul omenesc?

— Dacă ai să mă întrerupi mereu, spuse Jinn, n-o să terminăm niciodată. Fă şi tu ca mine, încearcă să înţelegi.

Phyllis promise solemn că nu va mai scoate o vorbă până nu va termina Jinn de citit manuscrisul, şi se ţinu de cuvânt.

…şi asta explică probabil de ce adunase în această navă – destul de spaţioasă ca să poată cuprinde mai multe familii – numeroase specii vegetale, câteva animale şi numai trei pasageri: el însuşi, discipolul lui, Arthur Levain, un tânăr fizician cu viitor şi eu, Ulysse Merou, ziarist destul de obscur care l-am întâlnit pe profesor cu prilejul unui interviu. Mi-a propus să iau parte la această expediţie când şi-a dat seama că joc destul de bine şah şi a aflat că

sunt singur pe lume. Era un prilej excepţional pentru un tânăr ziarist. Chiar dacă reportajul meu ar urma să fie publicat abia peste opt sute de ani, sau poate tocmai de aceea, ar avea o valoare excepţională. Am acceptat cu entuziasm.

Aşadar călătoria s-a desfăşurat fără niciun incident. Singurul neajuns a fost creşterea forţei de gravitaţie în cursul anului de acceleraţie şi al anului de frânare. A trebuit să ne obişnuim cu o senzaţie nu tocmai plăcută, şi anume ca greutatea corpului nostru s-o întreacă o dată şi jumătate pe aceea de pe Pământ, fenomen cam obositor la început dar pe care curând nu l-am mai băgat în seamă. Între aceste două perioade, ne-am aflat într-o stare de totală imponderabilitate, cu toate ciudăţeniile bine cunoscute ale fenomenului; situaţia n-a durat însă decât vreo câteva ore şi n-am avut nimic de suferit.

Apoi, într-o bună zi, la capătul acestei lungi călătorii, am văzut, cuprinşi de emoţie, steaua Betelgeuse înscriindu-se pe cer cu o înfăţişare nouă.

III

Exaltarea pe care o stârneşte o asemenea privelişte e de nedescris: o stea care până mai ieri nu era decât un punct sclipitor în puzderia de puncte anonime ale firmamentului se desprinde treptat de pe fundalul negru, se înscrie în spaţii cu o dimensiune, ivindu-se mai întâi sub forma unei nuci strălucitoare, apoi se dilată odată cu precizarea culorii pentru a deveni asemenea unei portocale, se integrează în sfârşit în cosmos cu diametrul aparent al astrului zilei atât de obişnuit nouă. Un nou soare se născuse pentru noi, un soare roşiatic, aşa cum arată al nostru către asfinţit, şi simţeam de pe acum atracţia şi căldura lui.

Viteza noastră era atunci foarte mică. Ne-am

apropiat şi mai mult de Betelgeuse, până ce diametrul ei aparent a depăşit cu mult pe acela al tuturor corpurilor cereşti pe care le contemplasem cândva, ceea ce a produs asupra noastră o impresie fantastică. Antelle a dat câteva indicaţii roboţilor şi am început să gravităm în jurul acestei stele supergigante. După ce ne-am plasat pe orbită, profesorul şi-a desfăşurat instrumentele astronomice şi şi-a început observaţiile.

În scurtă vreme a descoperit existenţa a patru planete ale căror dimensiuni, ca şi distanţele respective până la astrul central, le-a determinat curând. Una din ele, a doua de la Betelgeuse în ordinea depărtării, se mişca pe o traiectorie apropiată de a noastră. Avea aproximativ acelaşi volum ca al Pământului; poseda o atmosferă conţinând oxigen şi azot; se rotea în jurul Betelgeusei la o distanţă de vreo treizeci de ori mai mare decât distanţa dintre Pământ şi Soare, primind cam aceeaşi cantitate de energie radiantă ca şi planeta noastră datorită dimensiunilor acestei stele supergigante şi ţinând seama de temperatura ei relativ scăzută.

Am hotărât să alegem această planetă ca prim obiectiv al cercetărilor. Noi instrucţiuni au fost date roboţilor şi vasul nostru a fost foarte repede plasat pe orbită în jurul ei. Atunci, cu motoarele oprite, am putut cerceta pe îndelete lumea nouă ce ni se înfăţişa privirilor. Prin telescop se puteau vedea mări şi continente.

Vasul nostru nu întrunea condiţiile optime pentru o aterizare, deşi fusese prevăzută şi o asemenea eventualitate. Dispuneam de trei module cu rachete, mult mai mici, cărora le spuneam şalupe. Am trecut cu toţii într-una din ele luând cu noi câteva aparate de măsurat şi bineînţeles pe cimpanzeul Hector. Avea şi el un scafandru pe care învăţase să-l folosească. În ce priveşte vasul spaţial, l-am lăsat pur şi simplu să graviteze în jurul planetei. Era mai în siguranţă acolo decât o navă ancorată

într-un port şi ştiam că nu va devia nici cu o iotă de pe orbita lui.

Aterizarea pe o asemenea planetă cu o şalupă ca a noastră nu ridica probleme deosebite. De îndată ce am pătruns în păturile dense ale atmosferei, profesorul Antelle a prelevat diferite probe din învelişul gazos exterior şi le-a analizat.

A constatat că are aceeaşi compoziţie ca aerul pe Pământ, la o altitudine corespunzătoare. Nici n-am avut timp să reflectez asupra acestei miraculoase coincidenţe, căci solul se apropia foarte repede – nu mai eram decât la vreo cincizeci de kilometri. Întrucât roboţii efectuau toate operaţiile, n-aveam altceva de făcut decât să stau cu faţa lipită de hublou şi să privesc, cu inima înflăcărată de această exaltantă descoperire, cum se înalţă spre mine o lume necunoscută.

Planeta prezenta o uimitoare asemănare cu Pământul nostru. Impresia aceasta sporea cu fiecare clipă. Puteam desluşi acum cu ochiul liber profilul continentelor. Atmosfera era limpede, cu o uşoară nuanţă verzuie bătând uneori în portocaliu, întrucâtva ca la noi în Provence, la apusul soarelui. Oceanul era albastru-deschis, tot cu reflexe verzui. Conturul coastelor se deosebea foarte mult de tot ceea ce văzusem la noi, deşi, înfierbântat, sugestionat de atâtea analogii, mă încăpăţânam nebuneşte să găsesc şi aici unele similitudini. Asemănarea nu mergea însă mai departe. Nimic în geografia acestei planete nu amintea de vechea sau de noua noastră lume.

Nimic? Ei aş! Ba dimpotrivă, esenţialul! Planeta era locuită. Zburam deasupra unui oraş; un oraş destul de mare de unde se întindeau în toate direcţiile drumuri, străjuite de copaci, pe care circulau vehicule. Am avut chiar timpul să disting arhitectura lui generală: străzi largi; case albe, cu ziduri înalte în muchii drepte.

Ne-a fost însă dat să aterizăm mult mai departe.

Goana ne-a antrenat mai întâi deasupra unor ogoare cultivate, apoi deasupra unei păduri dese cu nuanţe roşietice care amintea de jungla noastră ecuatorială. Ne aflam acum la o foarte mică altitudine. Am zărit o poiană destul de întinsă în partea cea mai de sus a unui podiş, în timp ce de jur-împrejur relieful era cam accidentat. Şeful expediţiei noastre hotărî să ne încercăm norocul şi dădu ultimele instrucţiuni roboţilor. Un sistem de retrorachete a intrat în funcţiune. Am rămas câteva clipe imobilizaţi deasupra luminişului, ca un pescăruş care-şi pândeşte prada.

Şi apoi, doi ani după ce am părăsit planeta noastră natală, am coborât foarte lin şi am aterizat fără nicio zguduitură în mijlocul podişului, pe o iarbă verde care aducea cu iarba de pe păşunile noastre normande.

IV

După ce am luat contact cu solul, am rămas o bună bucată de vreme tăcuţi şi nemişcaţi. Această atitudine ar putea părea stranie, dar simţeam nevoia să ne reculegem şi să ne concentrăm energia. Eram angajaţi într-o aventură de o mie de ori mai extraordinară decât aceea pe care au trăit-o primii navigatori tereştri şi ne pregăteam sufleteşte să înfruntăm ciudăţeniile care au hrănit imaginaţia mai multor generaţii de poeţi în legătură cu expediţiile transsiderale.

Minunea, în cazul nostru, era că aterizasem lin pe iarba unei planete care avea, ca și a noastră, oceane, munţi, păduri, câmpuri cultivate, orașe și, cu siguranţă, locuitori. Totuși, probabil că ne aflam destul de departe de ţinuturile civilizate, dat fiind porţiunea de junglă survolată înainte de a atinge solul.

În sfârșit, ne-am trezit din vis. Am îmbrăcat costumele de protecţie și am deschis cu grijă un hublou al șalupei. Aerul era nemișcat. Presiunea internă și cea externă se echilibrau. Pădurea înconjura luminișul ca zidurile unei fortăreţe. Niciun zgomot, nicio mișcare nu o tulburau. Temperatura era ridicată, dar suportabilă: în jur de 25 de grade Celsius.

Am ieșit din șalupă, însoţiţi de Hector. Profesorul Antelle a vrut întâi să facă o analiză exactă a atmosferei. Rezultatul a fost încurajator: aerul avea aceeași compoziţie ca acela de pe Pământ, cu excepţia câtorva diferenţe în privinţa proporţiei gazelor rare. Probabil că era perfect respirabil. Totuși, din prudenţă, l-am încercat întâi pe cimpanzeul nostrum. Debarasată de costum, maimuţa păru foarte fericită și deloc incomodată. Părea exaltată că era liberă, pe sol. După câteva ţopăieli, a luat-o la fugă spre pădure, a sărit într-un copac și și-a continuat salturile printer crengi. Curând, s-a îndepărtat și a dispărut, în ciuda gesturilor și chemărilor noastre.

Atunci ne-am scos și noi costumele și am putut să vorbim. Am fost impresionaţi de sunetul vocii și ne-am aventurat cu timiditate să facem câţiva pași, fără să ne îndepărtăm de șalupă.

Nu încăpea nicio îndoială că ne aflam pe o soră geamănă a planetei noastre Pământ. Exista viaţă. Regnul vegetal se dovedea a fi deosebit de viguros. Unii copaci probabil că depășeau înălţimea de patruzeci de metri. Regnul animal ni s-a înfăţișat și el curând sub forma unor păsări mari și negre, planând în aer ca niște vulturi, și a altora mai mici, destul de asemănătoare cu papagalii, care se urmăreau piuind. Fiinţe înzestrate cu raţiune – încă nu îndrăzneam să spunem oameni – modelaseră faţa planetei. Totuși, pădurea din jurul nostru părea nelocuită. Asta nu era deloc surprinzător: dacă am fi nimerit din întâmplare în vreun colţ al jungle asiatice, am fi avut aceeași impresie

de singurătate.

Înaintea oricărei iniţiative, ni s-a părut necesar să dăm un nume planetei. Am numit-o *Soror,* din pricina asemănării sale cu Pământul.

Hotărând să facem neîntârziat o primă recunoaştere, am intrat în pădure, mergând pe un fel de cărare naturală. Eu și Arthur Levain eram echipaţi cu carabine.

În ce priveşte profesorul, el dispreţuia armele materiale. Ne simţeam uşori şi mergeam în pas vioi, nu pentru că forţa de gravitaţie ar fi fost mai mică decât pe Pământ şi în această privinţă analogia era totală, dar contrastul cu puternica gravitaţie la care fuseserăm supuşi în navă ne făcea sprinteni ca nişte pui de căprioară.

Înaintam unul câte unul, strigându-l pe Hector, dar mereu fără succes, când deodată tânărul Levain, care mergea în frunte, se opri şi ne făcu semn să ascultăm. La o oarecare distanţă se auzea ca un susur de apă care curge. Înaintarăm în această direcţie şi zgomotul deveni mai desluşit.

Era o cascadă. Când am descoperit-o am rămas toţi trei impresionaţi de frumuseţea priveliştii pe care ne-o oferea Soror. O apă curgătoare, limpede ca pâraiele de munte de la noi, şerpuia deasupra capetelor noastre. Întindea în faţă, pe o platformă, o pânză subţire pentru a ne cădea apoi la picioare de la o înălţime de câţiva metri într-un fel de lac, un bazin natural străjuit de stânci amestecate cu nisip al cărui luciu reflecta razele Betelgeusei aflată atunci la zenit.

La vederea acestei ape atât de ispititoare, am fost cuprinşi, Levain şi cu mine, de aceeaşi dorinţă. Într-adevăr, se făcuse foarte cald. Ne-am scos hainele şi eram gata să plonjăm în lac. Profesorul Antelle însă ne-a făcut să înţelegem că trebuie să procedezi cu mai multă prudenţă când pui piciorul pentru prima oară pe o planetă din sistemul Betelgeusei. Poate că lichidul acesta nici nu era

apă, putea fi chiar dăunător. Se apropie de mal, se lăsă pe vine, îl examină, apoi îl atinse uşor cu vârful degetului. În sfârşit, luă puţin lichid în căuşul palmei, îl mirosi şi îşi umezi vârful limbii.

— Nu poate fi decât apă, mormăi el.

Se aplecă iar ca să afunde mâna în lac când deodată îl văzurăm încremenind. Scoase o exclamaţie şi întinse degetul spre urma pe care tocmai o descoperise pe nisip. Cred că am încercat atunci cea mai puternică emoţie din viaţa mea. Acolo, sub razele dogoritoare ale Betelgeusei care invada cerul deasupra capetelor noastre ca un uriaş balon roşu, se putea vedea foarte clar, minunat conturată pe o fâşie îngustă de nisip umed, amprenta unui picior de om.

V

— E un picior de femeie, afirmă Arthur Levain.

Această remarcă formulată atât de categoric şi rostită cu un glas sugrumat de emoţie nu m-a surprins de loc. Ea oglindea de fapt propria mea impresie. Gingăşia, eleganţa, uimitoarea frumuseţe a acestei amprente mă tulburaseră profund. Nu încăpea nicio îndoială: fiinţa ce călcase aici aparţinea genului uman. Piciorul acesta era poate al unui adolescent sau al unui bărbat mic de stat dar, mult mai probabil, şi doream acest lucru din tot sufletul, era un picior de femeie.

— Soror este deci locuită de fiinţe umane, mormăi profesorul Antelle.

Se putea desluşi în glasul lui o nuanţă de dezamăgire care, în clipa aceea, mi-l făcu mai puţin simpatic. Ridică din umeri într-un gest care-i era familiar şi începu să inspecteze împreună cu noi nisipul din jurul lacului. Descoperirăm şi alte urme de paşi lăsate în mod vădit de aceeaşi făptură. Levain, care se îndepărtase puţin de mai,

ne mai semnală una întipărită în nisipul uscat. Amprenta propriu-zisă era încă umedă.

— Acum cinci minute se mai afla aici, exclamă tânărul fizician. Misterioasa necunoscută tocmai se scălda când ne-a auzit venind şi a fugit.

Era acum de la sine înţeles că numai despre o femeie putea fi vorba. Am rămas tăcuţi, pândind pădurea, dar nu se auzi nici măcar un trosnet de creangă ruptă.

— Avem tot timpul, spuse profesorul Antelle, ridicând iarăşi din umeri. Dar dacă o fiinţă umană s-a scăldat adineauri aici, putem cu siguranţă să facem şi noi o baie fără niciun pericol.

Acestea fiind zise, venerabilul savant îşi lepădă şi el hainele într-un gest cât se poate de firesc şi îşi afundă trupul costeliv în lac. După îndelungata noastră călătorie simţeam o asemenea bucurie scăldându-ne într-o apă proaspătă şi atât de plăcută încât uitarăm aproape cu desăvârşire de recenta noastră descoperire. Numai Arthur Levain părea gânditor şi absent. Voiam tocmai să-l tachinez în legătură cu aerul lui melancolic când deodată zării femeia tocmai deasupra noastră, cocoţată pe platforma stâncoasă de unde cădea şuvoiul de apă.

Nu voi uita niciodată impresia pe care mi-a produs-o apariţia ei. Am rămas cu respiraţia tăiată în faţa neasemuitei frumuseţi a acestei făpturi de pe Soror care ni se înfăţişa împroşcată cu fulgi de spumă, luminată de razele sângerii ale Betelgeusei. Era o femeie; sau poate mai degrabă o fată dacă n-o fi fost cumva o zeiţă. Îşi afirma cu semeţie feminitatea în faţa acestui soare monstruos complet goală, fără altă podoabă decât păru-i despletit, destul de lung, care-i cădea pe umeri. E drept că de doi ani de când nu mai văzuserăm o femeie, eram lipsiţi de un termen de comparaţie, dar niciunul dintre noi nu era totuşi dispus să se lase amăgit de miraje. Era evident că femeia ce stătea acolo sus, pe platformă, nemişcată ca o statuie pe

un piedestal, avea trupul cel mai desăvârşit care se putea imagina pe Pământ. Levain şi cu mine am rămas cu gura căscată, buimaci de admiraţie, şi cred că până şi profesorul Antelle era impresionat. Uşor aplecată înainte, spre noi, cu pieptul scos în afară, cu braţele puţin ridicate în spate, în poziţia unei înotătoare care-şi ia avânt, gata să sară de pe trambulină, ea ne observă şi nu era pesemne mai puţin mirată decât noi. După ce am contemplat-o îndelung, am rămas atât de tulburat încât n-am putut distinge unele amănunte; întreaga-i fiinţă mă hipnotiza. Abia după câteva minute mi-am putut da seama că aparţinea rasei albe, că pielea-i era mai curând aurie decât bronzată, că era înaltă dar nu peste măsură şi zveltă. Apoi întrezării ca într-un vis o faţă de o frumuseţe desăvârşită. În sfârşit mă uitai la ochii ei.

Abia atunci simţul meu de observaţie se trezi, atenţia mea deveni mai ascuţită şi tresării căci acolo, în privirea ei, exista un element nou pentru mine. Descoperii acolo nuanţa aceea insolită, misterioasă, la care ne aşteptam cu toţii într-o lume atât de îndepărtată de a noastră. Eram însă incapabil să analizez şi chiar să definesc natura acestei ciudăţenii. Simţeam doar o deosebire esenţială faţă de indivizii speciei noastre. Această deosebire nu se referea la culoarea ochilor: erau de un cenuşiu destul de puţin obişnuit la noi dar nu excepţional. Anomalia consta în emanaţia lor; un fel de gol, o lipsă de expresie care-mi aminteau de o biată nebună pe care o cunoscusem cândva. Dar nu, nu era, nu putea fi o privire de dementă.

Când îşi dădu seama că ea însăşi devenise un obiect de curiozitate sau mai bine zis când privirea ei o întâlni pe a mea, avu parcă o tresărire şi se întoarse brusc cu un gest mecanic, tot atât de rapid ca al unui animal speriat. Eram convins că nu din pudoare; ar fi fost absurd s-o crezi în stare de un asemenea sentiment. Nu, pur şi simplu nu voia sau nu putea să suporte privirea mea. Ne pândea acum din

profil cu coada ochiului, pe furiş.

— V-am spus eu că e o femeie, şopti tânărul Levain.

Rostise aceste cuvinte cu un glas scăzut, sugrumat de emoţie; cu toate acestea fata îl auzi şi sunetul vocii lui avu un straniu efect asupra comportării ei. Se dădu brusc înapoi, cu atâta agerime încât această mişcare îmi sugeră iarăşi reflexul unui animal speriat care şovăie înainte de a o rupe la fugă. Totuşi, după ce făcu doi paşi îndărăt, se opri, cea mai mare parte a corpului fiindu-i ascunsă de stânci. Nu-i mai distingeam decât fruntea şi un ochi care continua să ne pândească.

Nu îndrăzneam să schiţăm niciun gest, de teamă să n-o ia la sănătoasa. Atitudinea noastră a liniştit-o pesemne, căci după câtva timp înaintă iarăşi până la marginea platformei. Se vede însă că tânărul Levain era prea surescitat ca să-şi poată ţine gura.

— Niciodată n-am văzut… începu el. Se întrerupse brusc dându-şi seama că a fost imprudent. Fata se dăduse iarăşi înapoi de parcă vocea omenească ar fi înspăimântat-o.

Profesorul Antelle ne făcu semn să nu mai scoatem nicio vorbă şi începu din nou să se bălăcească în bazin, prefăcându-se că nu-i acordă nici cea mai mică atenţie. Am adoptat şi noi aceeaşi tactică obţinând de altfel un succes deplin. Nu numai că se apropie de noi, dar arătă curând şi un vădit interes pentru evoluţiile noastre, un interes care se manifesta într-un chip destul de ciudat, aţâţându-ne şi mai mult curiozitatea. Aţi observat vreodată pe o plajă un căţel fricos al cărui stăpân se scaldă? Arde de dorinţa de a sări după el în apă dar nu îndrăzneşte. Face trei paşi încoace, trei paşi încolo, se îndepărtează, se întoarce, scutură din cap, se agită. Exact aşa se comporta fata.

Şi deodată îi auzirăm glasul. Sunetele pe care le scotea sporeau şi mai mult impresia de animalitate pe care ne-o dădea atitudinea ei. Se afla atunci chiar pe marginea

dâmbului unde se cocoţase, ca şi cum ar fi fost gata să se arunce în lac. Se întrerupsese pentru o clipă din ciudatul ei dans. Deschise gura. Stăteam puţin deoparte şi o observam fără ca ea să mă poată vedea. Credeam că acuşi-acuşi va vorbi sau va striga. Îmi închipuiam că va scoate o chemare. Eram pregătit să aud limbajul cel mai barbar dar în niciun caz sunetele acelea ciudate care ieşiră din gâtlejul ei; da, chiar din gâtlej, căci nici gura şi nici limba nu aveau vreun rol în această miorlăitură sau piuitură ascuţită care părea să exprime o dată mai mult veselia frenetică a unui animal. Uneori, în grădinile noastre zoologice, tinerii cimpanzei se joacă şi se hârjonesc scoţând asemenea ţipete scurte.

Eram zăpăciţi, întrucât continuam să înotăm, străduindu-ne să n-o băgăm în seamă. Fata luă pare-se o hotărâre. Se lăsă mai întâi pe vine, apoi, sprijinindu-se pe mâini, începu să coboare spre noi. Era extrem de ageră. Trupul ei auriu aluneca repede de-a lungul peretelui stâncos şi, împroşcat cu apă şi lumină, ne apărea prin valul subţire al cascadei ca o viziune feerică. După câteva clipe, agăţându-se de asperităţile imperceptibile ale stâncii, ajunse la nivelul lacului, în genunchi pe o piatră netedă. Ne mai observă câteva secunde, apoi intră în apă şi înotă spre noi.

Ne-am dat seama că are chef de joacă şi, fără să ne fi înţeles dinainte, am continuat cu ardoare acele zbenguieli care-i câştigaseră încrederea, evitând gesturile care ar fi putut-o speria. După foarte scurt timp se contură un joc ale cărui reguli le stabilise ea însăşi fără să-şi dea seama, un joc într-adevăr bizar, semănând întrucâtva cu evoluţiile unor foci într-un bazin şi care consta în a ne fugări unul pe altul alternativ, în a coti brusc de îndată ce simţeam că suntem cât p-aci să fim ajunşi din urmă şi în a ne apropia până a fi pe punctul de a ne atinge dar fără a intra niciodată în contact. Era un joc pueril; dar ce n-am fi făcut

ca să câştigăm bunăvoinţa frumoasei necunoscute! Am observat că profesorul Antelle ia parte cu vădită plăcere la această joacă naivă.

Distracţia noastră acvatică dura cam de mult şi începuserăm să gâfâim de oboseală când deodată mă izbi expresia paradoxală a fizionomiei fetei, şi anume seriozitatea ei. Deşi aici, în mijlocul lacului, găsea o vădită plăcere în zbenguiala pe care ea însăşi o iniţiase, niciun zâmbet nu-i luminase chipul. De câtva timp încercam un vag sentiment de nelinişte a cărui cauză precisă nu mi-o puteam explica dar acum, descoperind-o, mă simţii în sfârşit uşurat: fata nu râdea şi nu zâmbea; scotea doar din când în când câte unul din ţipetele acelea scurte, guturale, prin care voia probabil să-şi exprime satisfacţia.

M-am gândit să fac o experienţă. Tocmai când se apropia de mine, despicând apa cam aşa cum înoată câinii, cu părul despletit plutind în urma ei ca o coadă de cometă, o privii drept în ochi şi, înainte să poată întoarce capul, îi zâmbii cu toată amabilitatea şi tandreţea de care eram în stare.

Rezultatul a fost surprinzător. Se opri, se ridică în picioare pe fundul apei care-i venea până la brâu şi întinse înainte mâinile-i crispate într-un gest de apărare. Apoi îmi întoarse spatele şi o porni în goană spre mal. După ce ieşi din apă stătu puţin în cumpănă, îşi întoarse pe jumătate corpul observându-mă pieziş, ca adineauri de pe platformă, cu aerul nedumerit al unui animal care a văzut un spectacol îngrijorător. I-aş fi putut recâştiga poate încrederea, căci zâmbetul îmi încremenise pe buze şi începusem iarăşi să înot cu un aer nevinovat, dar un alt incident o tulbură din nou. Auzirăm un zgomot în pădure şi deodată apăru prietenul nostru Hector care cobora din copaci, sărind din creangă în creangă. După ce atinse solul, se îndreptă spre lac ţopăind de fericire că în sfârşit ne regăsise. Am fost puternic impresionat văzând expresia

bestială, un amestec de spaimă şi de ameninţare, care se întipări pe chipul fetei când zări maimuţa. Se strânse toată lângă stâncă, contopindu-se aproape cu ea, cu toţi muşchii încordaţi, cu şalele arcuite, cu mâinile crispate ca nişte gheare. Şi toate astea pentru un mic cimpanzeu prietenos care ne întâmpina cu căldura.

Abia când ajunse, fără s-o observe, în dreptul ei, fata ţâşni. Trupul i se destinse brusc ca un arc. Îl înşfăcă de grumaz şi îşi încleştă mâinile în jurul gâtului, imobilizându-l totodată în menghina coapselor ei. Agresiunea a fost atât de rapidă încât nici n-am avut timp să intervenim. Cimpanzeul nu se zbătu aproape de loc. După câteva clipe deveni ţeapăn şi când fata îi dădu drumul căzu mort. Această radioasă făptură – într-un elan romantic o botezasem „Nova", căci nu puteam compara apariţia ei decât cu aceea a unui astru strălucitor Nova – sugrumase pur şi simplu un biet animal blând şi inofensiv.

Când ne-am dezmeticit şi ne-am repezit la ea, era mult prea târziu ca să-l mai putem salva pe bietul Hector. Fata întoarse capul spre noi ca şi cum ar fi vrut să ne înfrunte, cu braţele iarăşi întinse înainte, cu buza superioară puţin ridicată descoperindu-i colţii, într-o atitudine ameninţătoare care ne ţintui locului. Apoi scoase un ultim ţipăt ascuţit care putea fi interpretat ca un strigăt de biruinţă sau un urlet de furie şi o zbughi spre pădure. După câteva clipe se mistui în mărăcinişurile care-i înghiţiră trupul auriu, lăsându-ne uluiţi în mijlocul junglei peste care se aşternuse tăcerea.

VI

— O fi vreo sălbatică, spusei eu, o sălbatică aparţinând unor triburi înapoiate aşa cum se mai întâlnesc pe la noi în Noua Guinee sau prin pădurile Africii.

Rostisem aceste cuvinte fără niciun pic de

convingere. Arthur Levain mă întrebă, aproape cu vehemenţă, dacă am văzut vreodată forme atât de delicate, mişcări atât de elegante la triburile primitive. Avea de o sută de ori dreptate şi n-am găsit ce să-i răspund. Profesorul Antelle, care părea cufundat într-o profundă meditaţie, auzise totuşi discuţia noastră.

— Până şi triburile cele mai primitive de la noi au un limbaj, spuse el în sfârşit. Fata asta însă nu vorbeşte.

Am cercetat împrejurimile lacului fără a găsi nici cea mai mică urmă a frumoasei necunoscute. Ne-am întors atunci în poiană, la şalupa noastră. Profesorul voia să ne luăm iarăşi zborul ca să încercăm o nouă aterizare într-o regiune mai civilizată. Levain era însă de părere să mai aşteptăm aici măcar douăzeci şi patru de ore pentru a vedea dacă n-am putea totuşi stabili alte contacte cu locuitorii acestei jungle. Am susţinut această propunere care până la urmă a fost adoptată. Nici măcar în sinea noastră nu îndrăzneam să recunoaştem că speranţa de a o revedea pe tânăra necunoscută ne reţinea pe aceste meleaguri.

Ultima parte a zilei se scurse fără niciun incident; spre seară însă, după ce am admirat fantasticul apus al Betelgeusei, dilatată la orizont mai presus de orice închipuire omenească, am avut impresia că ceva s-a schimbat în jurul nostru. Jungla se înviora de tainice foşnete şi pârâituri şi simţeam că ochi nevăzuţi ne pândesc prin frunzişuri. Am petrecut totuşi o noapte liniştită, baricadaţi în şalupa noastră şi făcând pe rând de strajă. În revărsat de zori, aceeaşi senzaţie ne copleşi iar şi mi se păru chiar că aud ţipete scurte şi ascuţite ca acelea pe care le profera Nova în ajun. Dar niciuna din fiinţele pe care mintea noastră înfierbântată le vedea mişunând prin pădure nu se arătă.

Hotărârăm atunci să ne întoarcem la cascadă. Tot timpul cât a durat drumul ne-a obsedat impresia enervantă

că suntem urmăriţi şi observaţi de fiinţe care nu îndrăznesc să se arate. Şi totuşi cu o zi înainte Nova venise până la noi.

— Poate că hainele noastre îi sperie, spuse deodată Levain.

Parcă se făcu brusc lumină în mintea mea. Mi-am adus aminte foarte clar că în fuga ei, după ce sugrumase biata maimuţă, Nova nimerise la un moment dat în faţa hainelor noastre aşezate grămadă. Făcuse atunci un salt în lături ca să le ocolească, întocmai ca un cal sperios.

— Vedem noi acum.

Şi, după ce ne-am dezbrăcat, am sărit în apă şi am început iarăşi să ne jucăm, ca în ajun, aparent indiferenţi faţă de tot ce se întâmplă în jurul nostru.

Acelaşi şiretlic ne-a adus acelaşi succes. După câteva minute am zărit fata pe platforma stâncoasă fără s-o fi auzit venind. Nu era singură. Un bărbat se afla lângă ea, un bărbat făcut ca şi noi, aidoma oamenilor de pe Pământ, gol puşcă şi el, mai în vârstă şi cu unele trăsături care aminteau cele ale zeiţei noastre, astfel încât mi-am zis că o fi tatăl ei. Ne privea, ca şi ea, tulburat şi nedumerit.

Încetul cu încetul descoperirăm şi alţi oameni. Erau mulţi. Străduindu-ne să păstrăm o perfectă nepăsare, îi urmăream cum ies tiptil din pădure şi alcătuiesc treptat un cerc continuu în jurul lacului. Toţi erau exemplare umane splendide şi robuste, bărbaţi şi femei cu pielea aurie care acum se agitau, scoţând din când în când ţipete scurte şi păreau pradă unei mari surescitări.

Eram încercuiţi şi destul de îngrijoraţi amintindu-ne de incidentul cu cimpanzeul. Atitudinea lor nu era însă ameninţătoare; păreau doar şi ei interesaţi de evoluţiile noastre.

Da, într-adevăr, asta era. În curând Nova, pe care o socoteam acum o veche cunoştinţă, intră în apă şi încetul cu încetul, după o şovăire mai mult sau mai puţin

îndelungată, o imitară şi ceilalţi. Se apropiară toţi şi începurăm iarăşi să ne fugărim ca în ajun, asemenea unor foci, cu deosebirea însă că acum se aflau în jurul nostru vreo douăzeci din acele făpturi stranii, bălăcindu-se, fornăind, toţi cu o expresie serioasă care contrasta izbitor cu joaca aceea copilărească.

După vreun sfert de oră am început să mă plictisesc. Străbătusem oare atât amar de drum până la universul Betelgeusei ca să ne purtăm ca nişte copii? Îmi era aproape ruşine de mine şi m-am întristat şi mai mult constatând că înţeleptul savant Antelle ia parte pe cât se pare cu multă plăcere la această joacă. Dar ce altceva puteam face?

Neînchipuit cât este de greu să intri în contact cu fiinţe care nu ştiu ce înseamnă să vorbeşti şi să zâmbeşti. Şi totuşi mi-am dat toată silinţa. Am schiţat gesturi care aveau pretenţia să fie semnificative. Am împreunat palmele într-o atitudine cât mai prietenoasă cu putinţă, închinându-mă totodată, cam după obiceiul chinezesc. Le-am trimis bezele. Niciuna din aceste manifestări nu trezi nici cel mai mic ecou. Nicio licărire de înţelegere nu se aprinse în ochii lor.

În cursul călătoriei noastre spaţiale, când discutam despre eventuale întâlniri cu fiinţe vii, ne închipuiam nişte creaturi diforme, monstruoase, cu o înfăţişare fizică foarte diferită de a noastră, dar presupuneam implicit că sunt înzestrate cu raţiune. Pe planeta Soror, lucrurile păreau să stea tocmai invers: aveam de-a face cu fiinţe care semănau cu noi din punct de vedere fizic, dar păreau total lipsite de judecată. Numai aşa putea fi interpretată privirea care mă tulburase la Nova şi pe care o regăseam la toţi ceilalţi: lipsa de gândire logică, de suflet.

Numai de joacă le ardea. Şi cu condiţia să fie tare stupidă! Ne-am gândit să introducem o aparentă coerenţă în acest joc, rămânând totuşi la nivelul lor de înţelegere.

Astfel ne-am prins toţi trei de mână şi, în apa până la brâu, am înjghebat un fel de horă, ridicând şi coborând braţele în cadenţă, aşa cum fac uneori copiii mici. Se pare însă că nu i-a impresionat de loc. Cei mai mulţi s-au îndepărtat; unii au început să se zgâiască la noi cu un aer atât de tâmp încât am rămas noi înşine năuci.

Şi iată că tocmai intensitatea zăpăcelii noastre a provocat drama. Eram atât de descumpăniţi de situaţia în care ne aflam – trei oameni în toată firea, dintre care unul era o celebritate mondială, ţinându-se de mână şi dansând o horă copilărească sub privirea ironică a Betelgeusei încât nu ne-am putut păstra seriozitatea. Timp de un sfert de oră ne-am aflat într-o asemenea stare de încordare încât aveam nevoie de o destindere. Am izbucnit deodată într-un hohot de râs nebunesc, de a trebuit să ne ţinem câteva secunde de burtă până să ne putem domoli.

Această explozie de ilaritate trezi în sfârşit o reacţie, dar desigur nu aceea pe care am fi dorit-o. Un fel de furtună agită lacul. Au început să alerge în toate direcţiile, cuprinşi de o panică ce ni s-ar fi părut ridicolă în alte împrejurări. După câteva clipe am rămas singuri în apă. Până la urmă s-au adunat pe malul râpos de la capătul celălalt al lacului într-un grup fremătător, scoţând obişnuitele lor ţipete furioase şi întinzând cu înverşunare braţele spre noi. Mimica lor era atât de ameninţătoare încât Levain şi cu mine ne-am speriat şi ne-am apropiat de locul unde ne lăsasem armele; înţeleptul Antelle ne-a poruncit însă în şoaptă să nu ne folosim de ele şi nici măcar să nu le arătăm atâta timp cât vor rămâne departe de noi.

Ne-am îmbrăcat în grabă fără să-i scăpăm o clipă din ochi. Dar nici nu apucarăm să ne tragem cămăşile şi pantalonii că agitaţia lor atinse frenezia. Se pare că nu puteau suporta oameni îmbrăcaţi. Unii au rupt-o la fugă; alţii au pornit spre noi cu braţele întinse înainte, cu

mâinile crispate. Am pus mâna pe carabină. Oricât de ciudat ar părea, fiind vorba de fiinţe atât de mărginite, se pare că au înţeles totuşi semnificaţia acestui gest, ne-au întors spatele şi au dispărut printre copaci.

Am pornit în grabă la şalupă. La înapoiere am avut tot timpul impresia că sunt mereu prezenţi, deşi nevăzuţi, şi că ne însoţesc în tăcere retragerea.

VII

Atacul a fost dat prin surprindere tocmai când ne apropiam de luminiş. Totul s-a petrecut atât de năprasnic încât orice apărare a fost exclusă. Ieşind de prin desişuri ca nişte căprioare, oamenii de pe Soror au tăbărât pe noi fără să putem duce măcar puşca la umăr.

Partea curioasă în această agresiune consta în faptul că nu era propriu-zis îndreptată împotriva fiinţelor noastre. Am avut imediat această presimţire care curând se confirmă. Niciun moment nu m-am simţit în primejdie de moarte, aşa cum i se întâmplase bietului Hector. Nu aveau de gând să atenteze la viaţa noastră ci numai la hainele şi la tot echipamentul nostru. Cât ai clipi din ochi am fost imobilizaţi. O învălmăşeală de mâini scotocitoare ne smulgeau armele, muniţiile şi raniţele pentru a le azvârli în toate părţile în timp ce alţii se înverşunau să ne despoaie de haine ca să le sfârtece. Când am înţeles ce anume le stârneşte furia, am renunţat la orice împotrivire şi chiar dacă am fost puţin zgâriat, nu m-am ales în schimb cu nicio rană serioasă. Antelle şi Levain au urmat exemplul meu şi în curând ne-am pomenit goi puşcă în mijlocul unui grup de bărbaţi şi de femei care, vădit potoliţi de noua noastră înfăţişare, s-au apucat iarăşi să zburde în jurul nostru, ţinându-ne totuşi prea din scurt ca să putem fugi.

Erau acum cel puţin o sută lângă luminiş. Cei care nu

se aflau în imediata noastră apropiere s-au năpustit asupra şalupei cu aceeaşi furie cu care ne sfâşiaseră hainele. Deşi eram disperat văzându-i cum distrug preţiosul nostru vehicul, căutam să înţeleg comportarea lor şi mi se părea că din ea se poate desprinde un principiu esenţial: fiinţele acestea erau scoase din sărite de obiecte. Tot ce era fabricat le aţâţa mânia ca şi spaima. Când puneau mâna pe vreun instrument oarecare nu-l ţineau decât timpul strict necesar ca să-l spargă, să-l rupă sau să-l strâmbe. Apoi îl azvârleau repede cât mai departe, ca şi cum ar fi fost un fier roşu, chiar dacă uneori îl mai luau după aceea ca să-l distrugă definitiv, întocmai ca o pisică ce se luptă cu un şobolan mai mult mort decât viu dar încă periculos sau o mangustă care a prins un şarpe. Mai băgasem de seamă un fapt curios şi anume că ne-au atacat fără nicio armă, fără să se folosească măcar de o bâtă.

Am asistat neputincioşi la devastarea şalupei noastre. Uşa cedase repede sub izbiturile lor. Au dat năvală înăuntru şi au distrus tot ce putea fi distrus, în special instrumentele de bord cele mai preţioase, ale căror rămăşiţe le-au împrăştiat. Acest jaf a durat o bună bucată de vreme. Apoi, întrucât numai învelişul metalic mai rămăsese intact, s-au întors la grupul nostru. Am fost îmbrânciţi, smuciţi încoace şi încolo, şi până la urmă târâţi departe în adâncurile junglei.

Situaţia devenea din ce în ce mai îngrijorătoare. Dezarmaţi, dezbrăcaţi, obligaţi să mergem în picioarele goale cu o viteză prea mare pentru noi, nu puteam să ne împărtăşim impresiile şi nici măcar să ne plângem. Orice încercare de a schimba o vorbă între noi provoca reacţii atât de ameninţătoare încât a trebuit să ne resemnăm la o tăcere care era pentru noi un adevărat chin. Totuşi creaturile acestea erau oameni ca şi noi. Îmbrăcaţi, tunşi şi pieptănaţi n-ar fi atras de loc atenţia în lumea noastră. Femeile erau toate frumoase deşi niciuna din ele nu se

putea compara cu splendida Nova.

Nimfa noastră ne urmărea pas cu pas. În câteva rânduri, hărţuit de paznicii mei, am întors capul implorând un semn de compătimire pe care mi s-a părut o dată că i-l surprind pe chip. Cred însă că luasem dorinţele mele drept realitate. Când ochii noştri se întâlneau îmi ocolea privirea fără ca fizionomia ei să exprime altceva decât un sentiment de profundă nedumerire.

Calvarul a durat câteva ore. Eram frânt de oboseală, cu picioarele însângerate, cu tot corpul acoperit de zgârieturi din cauza mărăcinilor printre care oamenii de pe Soror se strecurau nevătămaţi ca nişte şerpi. Tovarăşii mei nu erau într-o stare mai bună şi profesorul Antelle se poticnea la fiecare pas când, în sfârşit, am ajuns într-un loc care părea să fie ţelul acestei goane.

Pădurea nu mai era atât de deasă şi tufişurile cedaseră locul unei rarişti cu iarbă scurtă. Acolo paznicii ne-au dat drumul şi, fără a se mai ocupa de noi, s-au apucat din nou de joacă, fugărindu-se printre copaci ceea ce constituia, pare-se, principala lor îndeletnicire. Năuciţi de oboseală ne-am prăbuşit pe iarbă, profitând de răgaz ca să ne sfătuim în şoaptă.

Era necesară întreaga înţelepciune a şefului nostru pentru a nu ne cufunda într-o neagră disperare. Se însera. Puteam profita desigur de neatenţia generală ca să fugim; dar unde am fi putut merge? Chiar dacă am fi reuşit să străbatem înapoi drumul, nu aveam nicio şansă de a putea folosi şalupa. În cele din urmă am socotit că e mai cuminte să rămânem pe loc şi să încercăm să îmbunăm fiinţele acestea deconcertante. Pe de altă parte eram lihniţi de foame.

Ne-am ridicat şi am făcut câţiva paşi şovăielnici. Ei îşi continuau zbenguielile neroade fără a se sinchisi. Numai Nova părea să nu ne fi uitat. Se luă după noi păstrând o oarecare distanţă şi întorcând de fiecare dată

capul când o priveam. Rătăcind la întâmplare ne-am dat seama că ne aflam într-un fel de tabără unde adăposturile nu erau nici măcar nişte colibe ci un soi de cuiburi aşa cum fac unele specii mari de maimuţe din pădurile noastre africane: câteva găteje împletite aşezate de-a dreptul pe pământ fără nicio legătură sau încastrate în furca unor crengi joase. Unele din aceste cuiburi erau ocupate. Bărbaţi şi femei – nu văd ce alt nume le-aş putea da – erau pitiţi acolo, adeseori perechi, perechi, moţăind, ghemuiţi unii într-alţii ca nişte câini zgribuliţi. Alte adăposturi, mai întinse, serveau unor familii întregi şi am zărit câţiva copii adormiţi, care mi s-au părut toţi frumoşi şi sănătoşi.

Toate astea nu rezolvau însă problema alimentară. Până la urmă am văzut la picioarele unui copac o familie care se pregătea să mănânce; hrana nu era însă de natură să ne ispitească. Sfâşiau cu unghiile şi cu dinţii, fără nicio unealtă, un animal destul de mare care semăna cu un cerb. Smulgeau bucăţi întregi de carne crudă pe care le înghiţeau cu lăcomie după ce desprindeau doar nişte fâşii de piele. N-am observat nici urmă de foc prin împrejurimi. Văzând acest ospăţ ni se întorceau maţele pe dos. De altfel, când ne-am apropiat cu câţiva paşi, am înţeles că nu suntem de loc poftiţi la masă; ba dimpotrivă! Nişte mârâituri ne-au silit să ne îndepărtăm în grabă.

Dar iată că Nova ne-a venit în ajutor. O fi înţeles oare până la urmă că ne era foame? Putea oare în general să înţeleagă ceva? Sau a procedat aşa pentru că era ea însăşi flămândă? Fapt este că s-a apropiat de un copac înalt, i-a cuprins trunchiul între coapse, s-a căţărat astfel până la primele crengi şi a dispărut în frunziş. După câteva clipe au început să cadă pe jos o mulţime de fructe care semănau cu bananele. Apoi Nova a coborât, a ridicat două sau trei fructe şi a muşcat din ele cu lăcomie uitându-se totodată la noi. După o scurtă şovăire am îndrăznit să-i urmăm exemplul. Fructele erau destul de gustoase şi am

reuşit să ne săturăm în timp ce fata ne privea fără să protesteze. După ce am băut apă dintr-un pârâu, am hotărât să petrecem acolo noaptea.

Ne-am ales fiecare un colţişor de iarbă ca să ne înjghebăm şi noi câte un cuib ca al băştinaşilor. Nova a manifestat atâta interes faţă de activitatea noastră încât la un moment dat chiar s-a apropiat de mine pentru a mă ajuta să frâng o creangă recalcitrantă.

Acest gest m-a impresionat. În schimb tânărul Levain, înciudat, s-a trântit imediat pe iarbă şi s-a culcat întorcându-ne spatele. În ceea ce-l priveşte pe profesorul Antelle, el dormea dus, zdrobit de oboseală.

Zăboveam cu pregătirea culcuşului în timp ce Nova, care se dăduse puţin înapoi, continua să mă observe. Când în sfârşit m-am întins şi eu, a rămas o bună bucată de vreme nemişcată, parcă nehotărâtă; apoi s-a apropiat cu paşi mici şi şovăitori. N-am făcut niciun gest de teamă să n-o sperii. S-a culcat lângă mine. Tot nu m-am mişcat. Până la urmă s-a ghemuit în mine şi nimic nu ne-a mai deosebit de celelalte perechi ale acestui trib ciudat. Dar deşi această fată era de o neasemuită frumuseţe, nu o consideram atunci femeie. Se purta ca un animal domestic care caută să se încălzească lângă stăpânul lui. Căldura trupului ei îmi era plăcută fără să trezească însă în mine nicio dorinţă erotică. În cele din urmă am adormit în această poziţie ciudată, strâns lipit de o făptură extraordinar de frumoasă şi nemaipomenit de inconştientă. Eram atât de obosit încât abia am catadicsit să-mi arunc ochii spre un satelit al Sororei, mai mic decât Luna noastră, care răspândea o lumină gălbuie asupra junglei.

VIII

Cerul se lumina printre copaci când m-am trezit.

Nova mai dormea. Am contemplat-o în tăcere şi am oftat amintindu-mi cruzimea ei faţă de bietul nostru Hector. Ba mai mult: toată păţania noastră de la ea ni s-a tras, căci probabil ea ne-a semnalat prezenţa tovarăşilor ei. Dar cum aş fi putut purta pică unei fiinţe cu un trup atât de desăvârşit?

Făcu o mişcare şi ridică brusc capul. O licărire de spaimă îi trecu prin ochi şi am simţit cum îşi încordează toţi muşchii. Văzând că stau nemişcat, Nova s-a liniştit şi chipul ei a căpătat treptat o înfăţişare mai blândă. Începea să-şi amintească; pentru prima oară a izbutit să-mi susţină o clipă privirea. Am considerat-o drept o victorie personală şi, uitându-i tulburarea din ajun în faţa acestei manifestări pământene de simpatie, m-am pomenit zâmbindu-i din nou.

De data asta reacţia ei a fost mai puţin violentă. Tresări, iarăşi încordată, gata parcă să sară, dar nu se clinti din loc. Încurajat, mi-am lărgit zâmbetul. Se cutremură din nou, dar la urmă se potoli, chipul ei exprimând doar o profundă uimire. Să fi reuşit oare s-o îmblânzesc? Am prins curaj şi i-am pus mâna pe umăr. Un fior o trecu, dar tot nu se mişcă. Eram îmbătat de acest succes; m-a cuprins însă o adevărată stare de euforie când mi s-a părut că Nova încearcă să mă imite.

Da, într-adevăr, aşa era. Se străduia să zâmbească. Ghiceam cât se căzneşte să contracteze muşchii feţei sale delicate. Făcu astfel câteva încercări dar nu izbuti decât să schiţeze un fel de grimasă chinuită. Era ceva mişcător în această sforţare excesivă a unei fiinţe umane pentru a exprima un sentiment atât de obişnuit şi cu un rezultat atât de jalnic. Mă cuprinse deodată o profundă tulburare, o nespusă compătimire, ca faţă de un copil infirm. Strânsei mai tare mâna pe umărul ei. Îmi apropiai faţa de a ei. Îi atinsei uşor buzele. Răspunse la acest gest frecându-şi nasul de al meu şi trecându-mi apoi cu limba peste obraz.

Eram dezorientat şi nehotărât. Pentru orice

eventualitate, am imitat-o cu stângăcie. În fond, eram un oaspete străin şi deci se cuvenea ca eu să adopt obiceiurile de pe marele sistem al Betelgeusei. Nova păru satisfăcută. Tocmai aici ajunsesem în încercările noastre de apropiere, eu nu prea ştiind ce să mai fac, temându-mă ca nu cumva să greşesc cu năravurile mele pământene, când deodată o îngrozitoare hărmălaie ne făcu să tresărim.

Eram acum în picioare, în revărsat de zori, alături de cei doi tovarăşi de care uitasem în egoismul meu. Nova făcuse un salt şi mai rapid şi se agita de parcă şi-ar fi ieşit din minţi. Am înţeles de altfel imediat că această larmă nu era numai pentru noi o surpriză neplăcută ci şi pentru toţi locuitorii pădurii căci, părăsindu-şi bârlogurile, începuseră să alerge bezmetici de colo până colo. Nu mai era acum vorba de un joc, ca în ajun; ţipetele lor exprimau o spaimă intensă. Vacarmul curmând brusc tăcerea pădurii îţi îngheţa sângele în vine. Aveam însă intuiţia că oamenii junglei ştiau foarte bine despre ce este vorba şi că spaima lor se datora tocmai apropierii unei primejdii foarte precise. Era o stranie cacofonie, un amestec de lovituri foarte dese, înfundate ca nişte duruituri de tobă şi de alte sunete mai discordante, ca acelea pe care le-ar scoate o orchestră de piane dezacordate; la toate se mai adăugau şi strigăte. Şi tocmai aceste strigăte ne-au impresionat cel mai mult, căci deşi nu aparţineau nici unei limbi cunoscute de noi, erau fără îndoială umane.

Zorile luminau în pădure o scenă cu totul neobişnuită: bărbaţi, femei, copii alergau în toate direcţiile, încrucişându-se, ciocnindu-se, unii căţărându-se chiar în copaci, căutând parcă acolo un adăpost. Şi totuşi după câtva timp unii din ei, dintre cei mai în vârstă, se opriră pentru a ciuli urechea. Zgomotul se apropia destul de încet. Venea din regiunea cea mai deasă a pădurii şi pornea parcă de la o linie continuă destul de lungă. Toate îmi aminteau gălăgia pe care o fac hăitaşii la unele mari

vânători de pe la noi.

Bătrânii tribului luară, pare-se, o hotărâre. Începură să scoată o serie de chelălăituri care însemnau probabil nişte semnale sau ordine şi se repeziră în direcţia opusă celeia de unde venea zgomotul. Toţi ceilalţi îi urmară şi văzurăm cum întregul trib trece în goană pe lângă noi ca o turmă de cerbi stârnită din ascunzători. Nova îşi luase avântul dar deodată şovăi şi întoarse capul spre noi, spre mine mai ales sau aşa cel puţin mi se păru. Scoase un fel de geamăt tânguitor pe care-l luai drept o invitaţie de a o urma, apoi făcu un salt şi dispăru.

Larma devenea tot mai intensă şi mi se părea că aud trosnind mărăcinii sub nişte paşi grei. Mărturisesc că mi-am pierdut sângele-rece. Înţelepciunea îmi spunea totuşi să rămân pe loc şi să-i întâmpin cu curaj pe noii sosiţi care – acest lucru devenea tot mai clar – emiteau sunete umane. După încercările din ajun acest vacarm cumplit îmi zdruncină însă nervii. Groaza care o cuprinsese pe Nova ca şi pe ceilalţi mă molipsise şi pe mine. N-am mai stat pe gânduri; nici nu m-am sfătuit măcar cu tovarăşii mei; m-am aruncat în tufişuri şi am luat-o şi eu la sănătoasa pe urmele fetei.

Am alergat câteva sute de metri, fără s-o pot ajunge din urmă, când mi-am dat seama că numai Levain mă urmase; vârsta profesorului Antelle nu-i îngăduise pesemne o asemenea goană. Levain gâfâia lângă mine. Ne-am uitat unul la altul, ruşinaţi de comportarea noastră, şi era tocmai să-i propun să ne întoarcem sau, cel puţin, să-l aşteptăm pe şeful nostru, când alte zgomote ne-au făcut să tresărim.

De data asta nu mai încăpea nicio îndoială. Nişte împuşcături făceau să răsune jungla: una, două, trei, apoi multe altele la intervale neregulate, uneori câte o detunătură izolată, alteori două consecutive semănând în chip uimitor cu „dubleul” unui vânător. Cineva trăgea în

faţa noastră, în direcţia în care o apucaseră fugarii. În timp ce stăteam în cumpănă, linia de unde pornise întâia oară vacarmul, linia hăitaşilor, se apropie ajungând chiar lângă noi şi scoţându-ne iarăşi din minţi. N-aş putea spune de ce, dar împuşcăturile îmi inspirau mai puţină teamă, mi se păreau mai familiare decât zgomotul acesta infernal. Fără a mai sta pe gânduri am pornit-o iarăşi la goană drept înainte, având totuşi grijă să mă ascund în tufişuri şi să fac cât mai puţin zgomot cu putinţă. Levain mă urma.

Am ajuns astfel în zona de unde porneau detunăturile. Am încetinit mersul apropiindu-mă acum aproape târâş. Tot urmat de Levain, m-am urcat pe un fel de movilă şi când am ajuns în vârful ei m-am oprit gâfâind. În faţa mea nu se mai aflau decât vreo câţiva copaci şi o perdea de mărăcini. Am înaintat cu băgare de seamă, ţinând capul aproape lipit de pământ. Ajuns acolo am rămas câteva clipe ca năucit, copleşit de o privelişte de neînchipuit pentru o biată minte omenească.

IX

Tabloul care se înfăţişa privirilor mele cuprindea mai multe elemente stranii, unele chiar oribile, dar atenţia îmi fu mai întâi acaparată de un personaj care stătea nemişcat la vreo treizeci de paşi şi privea în direcţia mea.

Era cât pe ce să scot un strigăt de uimire. Da, în pofida groazei care pusese stăpânire pe mine, în pofida situaţiei tragice în care mă aflam – eram încolţit între hăitaşi şi trăgători – stupoarea înăbuşi orice alt sentiment când văzui creatura aceea la pândă, aşteptând trecerea vânatului. Căci făptura aceea era o maimuţă, o gorilă de o statură impunătoare. În zadar îmi tot spuneam că pesemne mi-am ieşit din minţi, nu putea exista nici cea mai mică îndoială asupra speciei acestui animal. Dar lucrul cel mai

extraordinar nu consta în prezenţa unei gorile pe planeta Soror, ci în faptul că maimuţoiul era corect îmbrăcat, ca un om de pe la noi, şi mai ales în aerul degajat cu care îşi purta hainele. Tocmai această naturaleţe m-a impresionat mai întâi. De la prima privire a devenit evident pentru mine că maimuţoiul nu era de loc deghizat. Starea în care îl vedeam era firească, tot atât de firească pentru el ca şi goliciunea pentru Nova şi tovarăşii ei.

Era îmbrăcat ca oricare dintre noi, adică aşa cum am fi fost noi îmbrăcaţi dacă am fi luat parte la una din hăituielile acelea organizate prin meleagurile noastre cu prilejul marilor vânători oficiale în cinstea unor ambasadori sau a altor personalităţi. Sacoul lui cafeniu părea cusut de cel mai bun croitor parizian şi lăsa să se vadă o cămaşă ecosez, aşa cum poartă uneori sportivii noştri. Pantalonii, puţin bufanţi deasupra pulpelor, erau apoi gâtuiţi în nişte jambiere. Aici se oprea însă asemănarea; în loc de pantofi gorila purta un fel de mănuşi groase de culoare neagră.

Da, da, era chiar o gorilă! Din gulerul cămăşii ieşea un cap hidos acoperit de păr negru, cu scăfârlia în formă de căpăţână de zahăr, cu nasul turtit şi cu fălcile proeminente. Era acum la câţiva paşi de mine, puţin aplecată înainte, în poziţia caracteristică a vânătorului care stă la pândă, strângând puşca în mâinile sale lungi. Se afla exact în faţa mea, de cealaltă parte a unui drum lat, deschis în pădure perpendicular direcţiei în care se îndreptau hăitaşii.

Deodată tresări. Auzise, ca şi mine, un foşnet în tufişuri, ceva mai la dreapta mea. Întoarse capul, ridicându-şi în acelaşi timp puşca, gata s-o pună la ochi. Din postul meu de observaţie, zării urma pe care o lăsa prin mărăcinişuri unul din fugari ce alerga orbeşte drept înainte. Era cât pe ce să strig ca să-l previn, atât de evidentă era intenţia maimuţoiului. N-am avut însă nici

timpul şi nici puterea necesară; omul ţâşnise ca o căprioară pe terenul descoperit. Împuşcătura răsună tocmai când ajunse pe la mijlocul acestui adevărat poligon de trageri. Făcu o săritură, se prăbuşi şi după câteva convulsii rămase nemişcat.

N-am observat însă decât ceva mai târziu agonia victimei căci atenţia îmi era încă reţinută de maimuţoi. Urmărisem transfigurarea lui chiar din clipa când auzise primul zgomot şi înregistrasem câteva nuanţe surprinzătoare: mai întâi cruzimea vânătorului care-şi pândeşte prada şi plăcerea febrilă pe care i-o procura această îndeletnicire, dar mai ales caracterul uman al expresiei sale.

Asta mă şi uimea de altfel cel mai mult: în ochii animalului lucea scânteia aceea spirituală pe care zadarnic o căutasem la oamenii de pe Soror.

Groaza pe care mi-o inspira situaţia în care mă aflam înăbuşi însă repede stupoarea mea iniţială. Detunătura mă sili să întorc iarăşi privirea în direcţia victimei şi am fost astfel martorul înspăimântat al ultimelor sale zvârcoliri. Mi-am dat seama atunci cu spaimă că aleea ce tăia pădurea era presărată cu trupuri omeneşti. Nu mai puteam nutri niciun fel de iluzie asupra semnificaţiei acestei scene. Zăream acum o altă gorilă îmbrăcată ca şi prima, la vreo sută de paşi de mine. Asistam la o hăituială – ba mai mult, din păcate participam la ea! – o hăituială fantastică în care vânătorii, postaţi la intervale egale, erau maimuţe şi în care vânatul gonit era alcătuit din oameni, oameni ca şi mine, bărbaţi şi femei ale căror cadavre goale, străpunse de gloanţe, strâmbate în poziţii ridicole, însângerau solul.

Întorsei privirea nemaiputând îndura un spectacol atât de oribil. Parcă tot era mai suportabilă imaginea pur şi simplu grotescă de adineauri şi-mi îndreptai iarăşi ochii spre gorila care-mi bara drumul. Făcuse un pas în lături şi am putut astfel vedea că în spatele ei se află o altă

maimuţă, ca o slugă ce stă lângă stăpânul ei. Era un cimpanzeu, un cimpanzeu mic de stat, un cimpanzeu tânăr după toate aparenţele, dar pe onoarea mea un cimpanzeu, îmbrăcat cu mai puţin rafinament decât gorila – purta doar pantaloni şi cămaşă – şi care-şi îndeplinea cu multă iscusinţă misiunea în meticulosul mecanism pe care începeam să-l descopăr. Vânătorul îi întinsese tocmai puşca. Cimpanzeul îi dădu imediat alta încărcată, pe care o ţinea în mână, gata pregătită. Apoi cu gesturi precise, luând din cingătoarea cu care era încins nişte cartuşe ce sclipeau sub razele Betelgeusei, cimpanzeul încărcă arma. După aceea fiecare îşi reluă locul.

Toate aceste impresii se abătuseră asupra mea în numai câteva clipe. Aş fi vrut să reflectez, să analizez aceste descoperiri; n-aveam însă timp. Alături de mine, Arthur Levain, încremenit de spaimă, nu-mi putea fi de niciun folos. Pericolul creştea din clipă în clipă, îi auzeam în spatele nostru pe hăitaşi apropiindu-se. Larma pe care o stârneau devenea asurzitoare. Eram încolţiţi ca nişte fiare, ca bietele fiinţe pe care le vedeam şi acum fugind pe lângă noi. Populaţia acestei cetăţi era pesemne şi mai numeroasă decât crezusem, căci mulţi oameni mai ţâşneau în alee unde-i aştepta o moarte cumplită.

Şi totuşi unii reuşeau să scape. Străduindu-mă să-mi recapăt întrucâtva sângele rece, observai de la înălţimea movilei mele cum se comportă fugarii. Unii, înnebuniţi de groază, se repezeau drept înainte călcând zgomotos peste tufişuri şi atrăgând astfel atenţia maimuţelor care-i răpuneau fără greş. Alţii dădeau însă dovadă de mai mult discernământ, aidoma bătrânilor mistreţi care au mai fost hăituiţi şi care au învăţat multe şiretlicuri. Aceştia se apropiau pe furiş, se opreau la marginea pădurii, urmăreau printre frunziş pe vânătorul cel mai apropiat şi aşteptau clipa când atenţia îi era atrasă în altă parte. Atunci, dintr-o săritură, cât îi ţineau picioarele, străbăteau

aleea ucigătoare. Câţiva au reuşit astfel să ajungă teferi în desişul de vizavi unde se făceau repede nevăzuţi.

Exista poate aici o şansă de scăpare. I-am făcut semn lui Levain să se ia după mine şi m-am strecurat fără zgomot până la ultimul desiş înainte de cărare. Când am ajuns acolo, m-a cuprins deodată un scrupul absurd şi caraghios. Cum asta, eu, un om, să recurg la asemenea şiretlicuri ca să păcălesc o maimuţă? Singura atitudine demnă de condiţia mea de om nu consta oare în a mă ridica, în a mă îndrepta spre jivina aceea şi în a-i trage o ciomăgeală de să-i meargă peticele? Tărăboiul care se auzea tot mai puternic în spatele meu spulberă însă repede această necugetată intenţie.

Vânătoarea se termină într-un vacarm infernal. Gonaşii ne ajungeau din urmă. Zării capul unuia din ei răsărind deasupra frunzişului. Aparţinea unei gorile uriaşe care lovea cu o bâtă la întâmplare, urlând cât o ţinea gura. Mi s-a părut chiar mai înfiorătoare decât vânătorul cu puşca. Lui Levain a început să-i clănţăne dinţii în gură şi să-i tremure mâinile şi picioarele, în timp ce eu priveam iarăşi drept înainte, aşteptând o clipă prielnică.

Bietul meu tovarăş mi-a salvat fără să-şi dea seama viaţa prin imprudenţa lui. Îşi ieşise cu totul din minţi. Se ridică fără nicio precauţie, începu să alerge la întâmplare şi nimeri în alee taman în bătaia puştii vânătorului. N-a apucat să ajungă prea departe. Glonţul l-a frânt parcă în două şi s-a prăbuşit alături de celelalte cadavre ce acopereau solul. Nu mi-am pierdut timpul jelindu-l – oricum nu-i mai puteam fi de niciun folos! Am pândit cu înfrigurare clipa când maimuţoiul va întinde puşca slugii sale. În momentul când făcu acest gest, sării la rândul meu şi traversai aleea. Îl văzui ca într-un vis, luându-şi în grabă arma, dar când apucă s-o ducă la umăr eram la adăpost. Am auzit o exclamaţie care semăna cu o înjurătură, dar n-am avut timpul să meditez asupra acestei noi ciudăţenii.

Aşadar îl păcălisem. Încercai o bucurie deosebită care-mi alină întrucâtva umilirea. Am continuat să alerg cât mă ţineau picioarele pentru a mă îndepărta cât mai repede de locul măcelului. Nu mai auzeam chiotele hăitaşilor. În sfârşit eram salvat.

Salvat! Nu bănuiam cât de diabolice pot fi maimuţele de pe planeta Soror. N-am apucat să străbat nici măcar o sută de metri şi am dat cu capul de un obstacol ascuns în frunziş. Era o plasă întinsă deasupra solului, cu ochiuri rare şi cu un fel de buzunare mari, în care am intrat adânc. Nu eram singurul prizonier. Plasa tăia de-a curmezişul pădurea pe o porţiune destul de întinsă şi o mulţime de fugari care scăpaseră de gloanţele vânătorilor căzuseră ca şi mine în cursă. În dreapta şi în stânga mea smucituri însoţite de piuituri furioase dovedeau eforturile lor disperate de a-şi redobândi libertatea.

O furie oarbă mă cuprinse când îmi dădui seama că sunt prins, o furie mai puternică decât spaima şi care anihilă în mine orice posibilitate de gândire. Am procedat împotriva celui mai elementar bun-simţ, făcând exact ceea ce nu trebuia să fac, adică m-am zbătut cu mişcări atât de dezordonate încât m-am încurcat de-a binelea. Până la urmă m-am pomenit legat fedeleş şi nu mi-a rămas altă soluţie decât aceea de a sta liniştit, la cheremul maimuţelor pe care le auzeam apropiindu-se.

X

O spaimă cumplită mă cuprinse când văzui maimuţele înaintând în grup. După ce fusesem martorul cruzimii lor, eram convins că acum ne vor măcelari pe toţi.

Vânătorii – numai gorile – mergeau în frunte. Am observat că-şi lepădaseră armele, ceea ce mi-a mai dat puţină speranţă. În urma lor veneau servanţii şi hăitaşii –

gorile şi cimpanzei în număr aproape egal. Trăgacii păreau a fi stăpânii şi aveau aere de aristocraţi. Vorbeau tare, erau foarte bine dispuşi şi nu păreau să aibă intenţii rele…

E drept că sunt acum atât de obişnuit cu paradoxele acestei planete încât am scris rândurile de mai sus fără să-mi dau seama de absurditatea lor. Şi totuşi ăsta-i adevărul! Gorilele aveau o ţinută de aristocraţi. Erau vesele şi vorbeau cu glas tare într-un limbaj articulat iar fizionomia lor exprima tot timpul sentimente umane a căror urmă zadarnic o căutasem pe chipul Novei. Dar vai, ce s-o fi întâmplat oare cu Nova? Un fior mă trecu numai la gândul aleii aceleia însângerate. Înţelegeam acum tulburarea ei la vederea micului nostru cimpanzeu. Exista pesemne o ură neîmpăcată între cele două rase. Era de ajuns, pentru a te convinge de acest lucru, să urmăreşti comportarea oamenilor prizonieri când se apropiau maimuţele. Se agitau frenetic, azvârleau din mâini şi din picioare, scrâşneau din dinţi, făceau spume la gură şi muşcau ca turbaţii sforile plasei.

Nepăsători faţă de toată această larmă, gorilele-vânători – mă pomenii numindu-le în sinea mea boierii – dădeau ordine slugilor lor. Nişte căruţe mari, destul de joase, cu o cuşcă în loc de platformă, au fost trase pe o potecă aflată de partea cealaltă a plasei. Ne vârau în ele, câte zece într-o căruţă – operaţie care a durat destul de mult căci prizonierii se zbăteau cu disperare. Două gorile, cu mâinile acoperite de mănuşi de piele pentru a se feri de muşcături, îi apucau unul câte unul, îi scoteau din capcană şi îi aruncau într-o cuşcă a cărei uşă era repede împinsă înapoi, în timp ce unul dintre boieri conducea operaţia, rezemat cu indolenţă de un baston.

Când a venit rândul meu, am vrut să rostesc câteva cuvinte ca să atrag atenţia asupra mea. Dar cum am deschis gura, unul dintre executanţi, crezând probabil că vreau să-l muşc, mi-a tras o mănuşă cât toate zilele peste

obraz. N-am avut încotro – a trebuit să tac şi m-au aruncat ca pe un balot într-o cuşcă împreună cu vreo doisprezece bărbaţi şi femei, încă prea agitaţi ca să mă ia în seamă.

După ce ne-au îmbarcat pe toţi, unul dintre servanţi a controlat încuietoarele cuştilor şi s-a dus să-i raporteze stăpânului său. Acesta făcu un gest cu mâna şi pădurea începu să răsune de duduitul motoarelor. Căruţele s-au pus în mişcare, fiecare trasă de un fel de tractor condus de o maimuţă. Distingeam foarte clar pe şoferul maşinii din spatele nostru. Era un cimpanzeu. Purta o salopetă şi părea bine dispus. Din când în când ne adresa câte o exclamaţie ironică şi când duduitul motorului se mai domolea, îl puteam auzi fredonând o melodie cu ritm destul de melancolic, a cărei muzică nu era lipsită de armonie.

Această etapă a fost atât de scurtă încât nici n-am avut timpul să mă dezmeticesc. După o călătorie de vreun sfert de oră pe un drum prost, convoiul s-a oprit pe o vastă platformă în faţa unei case de piatră. Ne aflam la marginea pădurii; mai încolo se putea vedea o câmpie acoperită de culturi care aduceau a cereale.

Casă, cu acoperişul ei de ţiglă roşie, cu obloanele verzi şi cu nişte inscripţii pe un panou, la intrare, avea aspectul unui han. Mi-am dat repede seama că e o cabană de vânătoare. Maimuţoaicele veniseră acolo să-i aştepte pe domnii şi stăpânii lor care soseau în maşinile lor particulare pe un alt drum decât acela urmat de noi.

Doamnele gorile erau aşezate în fotolii dispuse în cerc şi trăncăneau la umbra unor copaci înalţi care semănau cu nişte palmieri. Una din ele sorbea din când în când dintr-un pahar cu ajutorul unui pai.

De îndată ce căruţele au fost trase la o parte, maimuţoaicele s-au apropiat, curioase să vadă rezultatele expediţiei şi, mai ales, vânaturile pe care nişte gorile cu şorţuri lungi le scoteau din două camioane mari pentru a le

expune la umbra copacilor.

Acesta era gloriosul bilanţ al vânătorii. Şi în acest domeniu maimuţele lucrau metodic. Aşezau leşurile însângerate cu faţa în sus, unul lângă altul, perfect aliniate, ca trase cu sfoara. Apoi, în timp ce cuconetul maimuţesc scotea scurte strigăte de admiraţie, maimuţoii se străduiau să prezinte vânatul într-un chip atrăgător. Întindeau braţele de-a lungul corpului, descleştau mâinile, întorcându-le cu palma în sus. Trăgeau de picioare, mişcând încheieturile, astfel încât trupul să mai piardă din aspectul său de cadavru, îndreptau câte o mână sau un picior răsucit în chip dizgraţios sau atenuau contracţia unui gât. După aceea netezeau cu grijă părul, mai cu seamă cel al femeilor, aşa cum procedează unii vânători care netezesc blana sau penele animalului pe care tocmai l-au împuşcat.

Mă tem că n-am să pot arăta cât de grotescă şi totodată diabolică era această scenă. Am insistat oare îndeajuns asupra înfăţişării, pe de-a-ntregul, pur maimuţească a acestor făpturi – dacă facem abstracţie de expresia privirii lor? Am spus oare că maimuţele-femele, îmbrăcate şi ele sportiv, dar cu mult rafinament, se înghesuiau pentru a descoperi exemplarele cele mai frumoase, arătându-şi-le şi felicitându-i pe cavalerii lor gorile? Am spus oare că una din ele, scoţând din poşetă o forfecuţă, se aplecă asupra unui trup, tăie câteva şuviţe negre de păr, le înfăşură pe deget, făcând o buclă din ele şi îşi prinse cu un ac această podoabă de pălărie, curând imitată de altfel de toate celelalte maimuţoaice?

Întregul vânat era acum expus: trei rânduri de trupuri aşezate cu grijă, bărbaţi alternând cu femei, acestea din urmă aţintind un şir de sâni aurii către astrul monstruos care incendia cerul. Când îmi ridicai ochii cu oroare de la acest tablou, zării un nou personaj care se apropia, purtând o cutie lunguiaţă la capătul unui trepied.

Era un cimpanzeu. Am înţeles foarte repede că e vorba de un fotograf chemat să imortalizeze aceste isprăvi cinegetice pentru posteritatea maimuţească. Şedinţa a durat peste un sfert de oră. Mai întâi domnii-gorile s-au fotografiat pe rând în atitudini avantajoase, unii ţinând piciorul, cu un aer triumfător, pe una din victimele lor, apoi în grup, fiecare petrecându-şi braţul pe după gâtul vecinului. După aceea veni rândul doamnelor gorile care, în faţa acestei grămezi de cadavre, luară atitudini graţioase punându-şi bine în evidenţă pălăriile recent împodobite.

Oroarea pe care o inspira această scenă întrecea cu mult rezistenţa unui creier normal. Am reuşit o bucată de vreme să comprim sângele care-mi clocotea în vine, dar când am observat corpul pe care şedea una din femelele acelea ca să realizeze o fotografie mai senzaţională, când am recunoscut pe chipul acestui cadavru, întins alături de celelalte, trăsăturile juvenile, aproape copilăreşti ale nefericitului meu tovarăş, Arthur Levain, nu m-am mai putut stăpâni. Şi emoţia mea răbufni din nou într-un mod absurd, în deplină concordanţă cu aspectul grotesc al acestei expoziţii macabre. Mă cuprinse un acces de ilaritate şi izbucnii într-un râs smintit.

Nu mă gândisem însă la tovarăşii mei de cuşcă. Dar parcă eram în stare să gândesc! Tumultul stârnit de hohotele mele de râs îmi aminti de prezenţa lor, fără îndoială tot atât de periculoasă pentru mine ca şi aceea a maimuţelor. Braţe ameninţătoare se întindeau spre mine. Înţelesei primejdia şi îmi înăbuşii hohotele, înfundându-mi capul în braţe. Nu ştiu totuşi cum aş fi scăpat cu zile, fără să mă sugrume sau să mă sfâşie, dacă unele maimuţe, atrase de tot acest tărăboi, n-ar fi restabilit ordinea cu împunsături de ţepuşă. Un alt incident avea de altfel să abată curând atenţia tuturor. Un clopot răsună în han, anunţând ora prânzului. Gorilele se îndreptară spre casă în

grupuri mici, discutând vesele în timp ce fotograful îşi strângea instrumentele după ce pozase şi cuştile noastre.

Nici noi, oamenii, nu eram însă daţi uitării. Nu ştiam ce soartă ne pregătesc maimuţele dar, în orice caz, aveau intenţia să ne îngrijească. Înainte de a intra în han, unul dintre boieri dădu dispoziţii unei gorile care părea să fie un şef de echipă. Aceasta porni iarăşi în direcţia noastră. Îşi adună toţi subalternii şi după scurt timp slugile ne aduseră de mâncare în nişte albii şi de băut în nişte găleţi. Hrana consta într-un fel de păsat. Nu-mi era foame, dar eram hotărât să mă hrănesc ca să-mi păstrez forţele intacte. Mă apropiai de unul din vase, în jurul căruia mai mulţi prizonieri se lăsaseră pe vine. Făcui şi eu ca ei şi întinsei mâna cu sfială. Îmi aruncară priviri arţăgoase dar, hrană fiind din belşug, mă lăsară şi pe mine. Era un soi de terci mai gros, pe bază de cereale, destul de gustos. Înghiţii şi eu câţiva pumni din această fiertură.

Meniul nostru a fost de altfel îmbunătăţit prin bunăvoinţa paznicilor noştri. Acum, după vânătoare, hăitaşii care mă băgaseră în sperieţi nu se arătau de loc răi, atâta timp cât eram şi noi cuminţi. Se plimbau în faţa cuştilor aruncându-ne din când în când câteva fructe. Se amuzau foarte mult văzând îmbrânceala ce se isca de fiecare dată. Am asistat chiar la o scenă care mi-a dat de gândit. O fetiţă prinsese un fruct din zbor dar vecinul ei se repezi la ea să i-l smulgă. Atunci, maimuţa băgă ţepuşa printre gratii şi respinse cu brutalitate omul; apoi puse chiar în mâna copilei alt fruct. Aflai astfel că aceste creaturi pot fi şi miloase.

După ce masa luă sfârşit, şeful de echipă şi ajutoarele lui se apucară să modifice componenţa convoiului, transferându-i pe unii prizonieri dintr-o cuşcă în alta. Păreau să efectueze un fel de triere al cărei criteriu îmi scăpa însă. Întrucât am ajuns în cele din urmă într-un grup de bărbaţi şi de femei foarte arătoşi, am căutat să mă

conving singur că am fost ales printre exemplarele cele mai remarcabile, încercând o amară consolare la gândul că maimuţele, de la prima privire, m-au socotit demn de a face parte din elită. Am avut surpriza şi nespusa bucurie de a o recunoaşte pe Nova printre noii mei tovarăşi. Scăpase şi ea de la măcel, pentru care mulţumit-am cerului Betelgeusei. Cu gândul mai ales la ea examinasem îndelung victimele, tremurând în fiecare clipă de teamă să nu descopăr minunatu-i trup în mormanul de cadavre. Aveam acum impresia că regăsesc o fiinţă dragă şi, pierzându-mi iarăşi capul, mă repezii la ea cu braţele deschise. Era curată nebunie; gestul meu o înspăimântă. Uitase oare intimitatea noastră din noaptea trecută? Nicio fărâmă de suflet nu sălăşluia oare în acest trup atât de fermecător? Descurajarea mă copleşi văzând-o cum se contractă toată când mă apropii, cum întinde în direcţia mea mâinile-i crispate gata să mă strângă de gât – ceea ce s-ar fi întâmplat probabil dacă aş fi insistat.

Şi totuşi, văzând că am încremenit, se potoli destul de repede. Se întinse într-un colţ al cuştii şi o imitai şi eu oftând. Toţi ceilalţi prizonieri procedaseră la fel. Păreau acum obosiţi, abătuţi şi resemnaţi.

Afară, maimuţele pregăteau plecarea convoiului. Au întins peste cuşca noastră o prelată ale cărei margini acopereau jumătate din înălţimea gratiilor, lăsând să treacă lumina zilei. Au fost strigate ordine; s-au pornit motoarele. Şi iată-mă transportat cu mare iuţeală spre o destinaţie necunoscută, profund îngrijorat la gândul noilor încercări care mă aşteptau pe planeta Soror.

XI

Eram zdrobit. Evenimentele din ultimele două zile îmi vlăguiseră trupul şi-mi tulburaseră într-atât mintea încât

fusesem incapabil să deplâng moartea tovarăşilor mei şi chiar să-mi închipui în mod concret toate consecinţele pe care le putea avea pentru mine deteriorarea şalupei. Întâmpinai cu un sentiment de uşurare penumbra amurgului şi apoi izolarea în obscuritatea aproape totală, căci se înserase foarte repede şi călătorirăm toată noaptea. Mă străduiam în fel şi chip să găsesc un sens evenimentelor al căror martor fusesem. Această muncă intelectuală îmi era necesară pentru a nu cădea pradă disperării ce mă pândea, pentru a-mi dovedi mie însumi că sunt un om, vreau să spun un om de pe Pământ, o fiinţă raţională deprinsă să găsească o explicaţie logică capriciilor în aparenţă miraculoase ale naturii şi nu un animal hăituit de nişte maimuţe evoluate.

Depănai pe dinaintea ochilor toate amănuntele pe care le înregistrase creierul meu, adeseori chiar fără să-mi dau seama. Din toate observaţiile mele se desprindea o impresie generală: aceste maimuţe, masculi şi femele, gorile şi cimpanzei, nu erau de loc ridicole. Am mai spus că niciodată nu mi-au creat impresia unor animale deghizate ca, de pildă, maimuţele dresate care sunt prezentate în circurile noastre. La noi, pe Pământ, o maimuţă cu o pălărie pe cap constituie, pentru unii, un spectacol ilariant iar pentru mine – penibil. Aici, însă, nimic asemănător. Pălăria şi capul erau în armonie, iar toate gesturile lor erau cât se poate de fireşti. Maimuţa care sorbea din pahar cu un pai avea într-adevăr aerul unei doamne. Mi-am adus aminte că văzusem un vânător scoţându-şi luleaua din buzunar, îndopând-o tacticos cu tutun şi apoi aprinzând-o. Ei bine, nimic în actul acesta nu şocase instinctul meu, atât de obişnuite erau mişcările sale. A trebuit să reflectez înainte de a ajunge la concluzia că e un paradox. Cugetai îndelung asupra acestei chestiuni şi, pentru prima oară poate după capturarea mea, regretai lipsa profesorului Antelle. Înţelepciunea şi cunoştinţele

sale ar fi găsit desigur o explicaţie acestor ciudăţenii. Ce se întâmplase oare cu el? Eram sigur că nu figura printre vânaturile expuse. S-o fi aflând oare printre prizonieri? Nu era exclus; nu-i văzusem doar pe toţi. Nici nu îndrăzneam să sper că a rămas în libertate.

Încercai şi eu, cu bietele-mi resurse, să înjgheb o ipoteză care, la drept vorbind, nu prea mă satisfăcea. Locuitorii acestei planete, fiinţele civilizate ale căror oraşe le zărisem de departe, au reuşit poate să dreseze astfel maimuţele încât să obţină de la ele o comportare mai mult sau mai puţin raţională? Aceasta, desigur, după o îndelungată selecţionare şi cu preţul unor eforturi depuse de-a lungul mai multor generaţii. În fond, pe Pământ, unii cimpanzei reuşesc să execute exerciţii uimitoare. Însuşi faptul că ştiau să vorbească nu era poate chiar atât de extravagant pe cât mi se păruse. Îmi aduceam acum aminte de o discuţie pe care am avut-o cândva cu un specialist pe această temă. Aflasem atunci de la el că savanţi cât se poate de serioşi îşi consacrau o bună parte din viaţă încercărilor de a învăţa maimuţele să vorbească. Ei pretindeau că nimic, în conformaţia acestor animale, nu le împiedică să aibă un limbaj articulat. Toate strădaniile lor fuseseră până atunci zadarnice, dar perseverau, susţinând că singurul obstacol consta în faptul că maimuţele nu vor să vorbească. Dar cine ştie, poate că într-o bună zi, pe planeta Soror, au vrut să vorbească? Şi astfel, ipoteticii stăpâni ai planetei Soror le-au putut folosi pentru unele îndeletniciri mai puţin calificate ca, de pildă, această expediţie vânătorească în cursul căreia am fost şi eu capturat.

Mă cramponam cu înverşunare de această ipoteză fiindu-mi groază să mă gândesc la o altă explicaţie, mai simplă, atât de indispensabilă mi se părea, pentru salvarea mea, existenţa pe această planetă a unor fiinţe conştiente, adică a unor oameni, oameni ca mine, cu care să mă pot

înţelege.

Oameni! Cărei rase aparţineau oare făpturile acelea pe care maimuţele le împuşcau şi le capturau? Nişte triburi înapoiate? Dacă aşa stăteau lucrurile, cât de cruzi trebuiau să fie stăpânii adevăraţi ai acestei planete ca să tolereze şi poate chiar să organizeze asemenea măceluri!

Am fost sustras de la aceste gânduri de o formă nedesluşită ce se apropia de mine târâş. Era Nova. În jurul meu, toţi prizonierii se culcaseră grupuri-grupuri pe podea. După o scurtă şovăire se strânse toată lângă mine ca în ajun. Am încercat zadarnic, şi de data aceasta, să-i descopăr în privire sclipirea aceea care ar fi dat gestului ei semnificaţia unei atracţii afective. Întoarse capul şi după scurt timp închise ochii. Şi totuşi simpla ei prezenţă m-a reconfortat şi până la urmă am adormit şi eu, lipit de ea, străduindu-mă să nu mă gândesc la ziua de mâine.

XII

Un reflex de apărare împotriva unor gânduri prea apăsătoare mi-a permis să dorm până la ziuă. Somnul mi-a fost însă deseori întrerupt de coşmaruri zbuciumate în care trupul Novei îmi apărea sub înfăţişarea unui şarpe monstruos încolăcit în jurul meu. Era dimineaţă când deschisei ochii. Nova era trează. Se îndepărtase puţin de mine şi mă observa cu privirea-i veşnic nedumerită.

Vehiculul nostru îşi micşoră viteza şi îmi dădui seama că intram tocmai într-un oraş. Prizonierii se sculaseră şi stăteau acum pe vine, lipiţi de zăbrele, privind de sub prelată un spectacol ce părea să le trezească aceeaşi tulburare din ajun. Am făcut şi eu la fel; mi-am lipit obrazul de gratii şi am contemplat pentru prima oară un oraş civilizat de pe planeta Soror.

Maşina noastră mergea pe o stradă destul de lată,

străjuită de trotuare. Examinam cu un sentiment de îngrijorare trecătorii: erau maimuţe. Văzui un negustor, un fel de băcan, care tocmai ridicase obloanele dughenei sale şi se întorcea, curios, ca să ne vadă trecând: era o maimuţă. Încercai să disting pasagerii şi şoferii maşinilor care ne depăşeau: erau îmbrăcaţi după moda noastră, dar erau maimuţe.

Speranţa de a întâlni o rasă de oameni civilizaţi devenea himerică şi o profundă descurajare mă cuprinse în ultima parte a drumului. Vehiculul nostru îşi încetini şi mai mult mersul. Abia atunci observai că în cursul nopţii caravana se micşorase şi nu mai cuprindea decât două vehicule; celelalte o luaseră probabil în altă direcţie. Am intrat pe o poartă mare şi ne-am oprit într-o curte. Nişte maimuţe ne-au înconjurat imediat, au căutat să potolească agitaţia prizonierilor, împungându-i de câteva ori cu ţepuşile.

Curtea era înconjurată de clădiri cu mai multe etaje şi cu şiruri de ferestre identice. Complexul acesta îmi sugera un spital şi această impresie mi-a fost confirmată de apariţia unor noi indivizi care veneau în întâmpinarea paznicilor noştri. Purtau toţi halate albe şi bonete ca infirmierii: erau maimuţe.

Da, erau toate maimuţe – gorile şi cimpanzei. I-au ajutat pe paznicii noştri să descarce căruţele. Am fost scoşi unul câte unul din cuşti, vârâţi fiecare în câte un sac mare şi duşi în interiorul clădirii. N-am opus nicio rezistenţă şi m-am lăsat transportat de două gorile vânjoase, îmbrăcate în alb. Am avut impresia, timp de câteva minute, că mergem de-a lungul unor nesfârşite coridoare şi apoi că urcăm nişte scări. În sfârşit am fost aruncat cu brutalitate pe jos iar apoi, după deschiderea sacului, am fost azvârlit într-o altă cuşcă, fixă de data aceasta, cu podeaua acoperită de un aşternut de paie şi unde eram singur. O gorilă a zăvorât uşa cu grijă.

Sala în care mă aflam cuprindea multe asemenea cuşti aşezate pe două rânduri, cu un lung culoar între ele. Cele mai multe erau ocupate, unele de tovarăşii mei de suferinţă care tocmai fuseseră aduşi acolo, altele de bărbaţi şi femei ce se aflau pesemne închişi de multă vreme. Aceştia puteau fi uşor recunoscuţi după atitudinea lor resemnată. Îi întâmpinau pe noii sosiţi cu un aer plictisit şi abia ridicau capul când vreunul scotea un geamăt tânguitor. Am observat de asemenea că noii veniţi erau închişi, ca şi mine, fiecare în câte o celulă, în timp ce „vechii locatari” stăteau în general câte doi. Vârându-mi nasul între două gratii, am putut zări, la capătul culoarului, o cuşcă mai mare în care se aflau numeroşi copii. Spre deosebire de adulţi, păreau foarte surescitaţi de sosirea noastră. Gesticulau, se îmbrânceau şi se prefăceau că zgâlţâie gratiile, scoţând ţipete scurte ca nişte tinere maimuţe certăreţe.

Cele două gorile s-au întors cărând un alt sac, din care ieşi prietena mea Nova. Am avut consolarea s-o văd instalată în cuşca situată exact în faţa mea. Protesta împotriva acestei operaţii după obiceiul ei, încercând să zgârie şi să muşte. Când uşa cuştii a fost închisă, s-a repezit la gratii, încercând să le zguduie, scrâşnind din dinţi şi scoţând nişte vaiete prelungi de ţi se rupea inima. Treaba asta dură cam de vreun minut când deodată mă zări, se opri şi îşi lungi gâtul ca un animal mirat. Schiţai şi eu un zâmbet prudent şi-i făcui un mic semn cu mâna pe care încercă şi ea să-l imite cu stângăcie – ceea ce îmi umplu inima de bucurie.

Atenţia mi-a fost însă atrasă de întoarcerea celor două gorile în halate albe. Terminaseră probabil cu descărcarea căci nu mai duceau niciun sac; în schimb împingeau un cărucior încărcat cu hrană şi găleţi pline cu apă pe care le distribuiau prizonierilor – ceea ce a avut darul să-i potolească.

Veni curând şi rândul meu. În timp ce una din gorile stătea de pază, cealaltă a intrat în cuşca mea şi mi-a pus în faţă o strachină cu terci, câteva fructe şi o găleată. Hotărâsem să fac tot ce-mi stă în putinţă pentru a intra în legătură cu aceste maimuţe care păreau a fi singurele fiinţe civilizate şi raţionale de pe planeta Soror. Maimuţoiul care-mi aducea de mâncare părea destul de cumsecade. Văzând că stau liniştit, m-a bătut chiar prieteneşte pe umăr. L-am privit drept în ochi, iar apoi, ducând palma la piept, m-am închinat ceremonios. Când am ridicat capul am citit pe chipul lui o profundă uimire. Atunci i-am zâmbit, punându-mi tot sufletul în această demonstraţie de simpatie. Se pregătea să iasă; se opri buimăcit şi scoase o exclamaţie. În sfârşit reuşisem să atrag atenţia asupra mea! În dorinţa de a confirma acest succes şi de a-mi arăta toate capacităţile, rostii, destul de prosteşte, prima frază care-mi trecu prin minte.

— Ce mai faceţi? Sunt un om de pe Pământ. Am făcut o lungă călătorie.

Sensul nu avea nicio importanţă. Era de-ajuns să vorbesc ca să-i dovedesc adevărata-mi natură. Şi mi-am atins fără îndoială scopul deoarece cred că niciodată nu s-a văzut o asemenea uluială întipărită pe chipul vreunui maimuţoi. A rămas cu răsuflarea tăiată şi cu gura căscată, ca şi tovarăşul lui, de altfel. Cei doi au început să vorbească repede între ei cu glas scăzut dar rezultatul n-a fost acela pe care-l scontam. După ce se uită lung şi bănuitor la mine, gorila se trase repede înapoi şi o zbughi afară din cuşca pe care o închise cu şi mai multă grijă decât înainte. Cele două maimuţe schimbară atunci o privire şi apoi izbucniră într-un hohot colosal de râs. Reprezentam pesemne un fenomen într-adevăr unic căci nu mai conteneau cu chiotele pe socoteala mea. Râdeau cu lacrimi şi unul din cei doi maimuţoi a fost chiar nevoit să pună jos oala pe care o ţinea în mână ca să-şi poată scoate

batista.

Am fost atât de dezamăgit încât m-a apucat deodată o furie cumplită. Şi am început şi eu să zgudui gratiile, să-mi arăt dinţii şi să înjur în toate limbile pe care le cunoşteam. După ce mi-am epuizat repertoriul de invective am continuat să urlu sunete nedesluşite. De data asta însă gorilele s-au mulţumit să ridice dispreţuitor din umeri.

Reuşisem totuşi să atrag atenţia asupra mea. La plecare s-au întors în mai multe rânduri ca să mă examineze. Când, sleit de puteri, m-am potolit în sfârşit, am văzut cum unul din cei doi maimuţoi scoate un carneţel din buzunar şi îşi înseamnă ceva, nu înainte de a-şi fi notat însă cu grijă un semn grafic ce figura pe o tăbliţă deasupra cuştii mele şi care reprezenta probabil o cifră.

Plecară. Ceilalţi prizonieri pe care demonstraţia mea îi adusese pentru câtva timp într-o stare de agitaţie, se apucară iarăşi de mâncat. Nu mi-a rămas nici mie altceva de făcut decât să mănânc şi să mă odihnesc, în aşteptarea unui prilej mai favorabil de a-mi dezvălui nobila obârşie. Am mai înghiţit o strachină de terci şi câteva fructe suculente. În cuşca din faţa mea, Nova se oprea uneori din mestecat ca să-mi arunce o privire furişă.

XIII

Am fost lăsaţi în pace tot restul zilei. Seara, după ce ne-au mai adus o dată de mâncare, gorilele au stins luminile şi au plecat. Am dormit puţin în noaptea aceea, nu pentru că n-ar fi fost cuşca suficient de confortabilă – aşternutul de paie era destul de gros şi forma un culcuş acceptabil – dar înjghebam tot felul de planuri pentru a intra în legătură cu aceste maimuţe. M-am jurat să nu mă mai las stăpânit de furie şi să caut cu neobosită răbdare toate ocaziile de a-mi dovedi capacităţile intelectuale. Cei

doi paznici cu care avusesem de-a face erau probabil nişte subalterni mărginiţi, incapabili să interpreteze iniţiativele mele; or fi existând însă cu siguranţă şi alte maimuţe mai cultivate.

Mi-am dat seama, chiar de a doua zi dimineaţă, că această speranţă nu era deşartă. Eram treaz de vreo oră. Cei mai mulţi dintre tovarăşii mei se învârteau neîncetat în cuşca lor, aşa cum fac unele animale în captivitate. Când m-am dumerit că de o bună bucată de vreme, fără să-mi dau seama, procedez şi eu la fel, mi-a fost ciudă şi m-am silit să stau jos în faţa gratiilor, într-o atitudine cât mai umană, cât mai gânditoare cu putinţă. Tocmai atunci s-a deschis uşa de pe culoar şi a intrat un nou personaj însoţit de cei doi paznici. Era un cimpanzeu femelă şi am înţeles, după respectul cu care se poartă gorilele faţă de dânsa, că ocupă o funcţie importantă în această instituţie.

Paznicii îi raportaseră, fără îndoială, despre mine căci de cum a intrat pe uşă, maimuţoaica a pus o întrebare unuia din ei iar acesta a arătat cu degetul în direcţia mea. Atunci s-a îndreptat direct spre cuşca mea.

Am observat-o cu luare aminte în timp ce se apropia. Purta şi ea un halat alb dar de o croială mai elegantă decât aceea a gorilelor, strâns în talie cu un cordon şi cu mâneci scurte care scoteau la iveală două braţe lungi şi agile. Ceea ce m-a frapat însă a fost mai cu seamă privirea ei deosebit de vioaie şi de inteligentă. Am socotit că e de bun augur pentru viitoarele noastre relaţii. Mi s-a părut foarte tânără în pofida zbârciturilor, inerente condiţiei sale maimuţeşti, care încadrau boticul ei alb. Ţinea în mână o servietă de piele.

Se opri în faţa cuştii mele şi începu să mă examineze în timp ce scotea un stilou din servietă.

— Bună ziua, doamnă, îi spusei eu, înclinându-mă.

Rostisem aceste cuvinte cu vocea mea cea mai blândă. Chipul ei exprima o profundă mirare dar îşi păstra

înfăţişarea gravă, impunând chiar tăcere, cu un gest autoritar, gorilelor care începuseră iar să rânjească prosteşte.

— Doamnă sau domnişoară, continuai eu încurajat, îmi pare rău că sunt nevoit să mă înfăţişez dumneavoastră în asemenea împrejurări şi în acest costum. Vă rog să credeţi că nu obişnuiesc…

Am mai spus tot felul de prostii, căutând doar cuvinte care să se potrivească cu tonul politicos pe care hotărâsem să-l adopt. Când am terminat, încheindu-mi cuvântarea cu zâmbetul cel mai amabil cu putinţă, mirarea ei s-a transformat în stupoare. Genele-i clipiră de câteva ori la rând şi cutele de pe frunte i se încreţiră. Căuta fără îndoială cu încordare o soluţie la o problemă dificilă. Îmi zâmbi şi ea şi am avut intuiţia că începe să bănuiască o parte din adevăr.

În timp ce se petrecea această scenă, oamenii din cuşti se uitau la noi fără a manifesta însă atitudinea arţăgoasă pe care le-o stârnea de obicei sunetul vocii mele. Dădeau semne de curiozitate. Îşi încetară unul după altul febrila lor plimbare circulară şi veniră să-şi lipească obrazul de gratii ca să ne poată vedea mai bine. Numai Nova părea furioasă şi se agita tot timpul.

Maimuţoaica scoase un stilou din buzunar şi scrise câteva rânduri în caietul ei. Apoi, ridicând capul şi întâlnind iarăşi privirea-mi îngrijorată, îmi zâmbi din nou. Atitudinea ei m-a încurajat să mai fac un gest prietenos. Am băgat braţul printre gratii şi i-am întins mâna cu palma deschisă. Gorilele au tresărit şi au schiţat o mişcare ca să intervină, dar maimuţoaica, a cărei primă reacţie a fost totuşi să se dea înapoi – şi-a revenit, i-a oprit cu o scurtă poruncă şi, privindu-mă tot timpul drept în ochi, şi-a întins şi ea braţul păros, cam tremurând, spre mine. Am rămas nemişcat. S-a apropiat şi mai mult şi şi-a pus mâna, cu degetele nemăsurat de lungi, pe încheietura mâinii mele.

Am simţit fiorul ce-o cuprinde la acest contact. M-am străduit să nu fac nicio mişcare care s-o poată speria. M-a bătut uşor pe mână, mi-a mângâiat braţul şi apoi s-a întors către asistenţii ei cu un aer triumfător.

Mă sufocam de emoţie. Eram din ce în ce mai încredinţat că speranţa mi se împlineşte, că tânăra maimuţă începe să recunoască nobila-mi obârşie. Când la un moment dat s-a adresat, pe un ton poruncitor, uneia din gorile, am fost atât de nebun să cred că acuşi îmi vor deschide cuşca în lături, prezentându-mi chiar şi scuze. Dar vai, nu de asta era vorba! Paznicul s-a scormonit prin buzunare şi a scos un obiect alb de mici dimensiuni pe care l-a întins şefei sale. Aceasta mi l-a pus ea însăşi în mână însoţind acest gest cu un zâmbet fermecător. Era o bucăţică de zahăr.

O bucăţică de zahăr! Eram atât de dezamăgit, m-am simţit deodată atât de descurajat faţă de această umilitoare recompensă, încât eram cât pe ce să i-o azvârl în obraz. Mi-am adus însă aminte la timp de înţeleapta hotărâre pe care o luasem cu puţin timp înainte şi am căutat să-mi păstrez calmul. Am luat bucăţica de zahăr, m-am înclinat şi am ronţăit-o cu aerul cel mai inteligent posibil.

Aceasta a fost prima mea luare de contact cu Zira, căci după cum aveam să aflu puţin mai târziu, aşa o chema pe tânăra maimuţoaică. Era şefa serviciului unde fusesem adus. În ciuda decepţiei pe care am încercat-o, comportarea ei îmi dădea multă speranţă şi parcă ceva îmi spunea că voi reuşi să stabilesc o legătură cu dânsa. A avut o lungă convorbire cu paznicii şi mi s-a părut că le dă instrucţiuni în legătură cu mine. Apoi şi-a continuat vizita inspectând şi celelalte cuşti.

Examină cu atenţie pe fiecare din noii veniţi şi îşi luă notiţe, mai succinte decât pentru mine. Niciodată nu s-a încumetat să atingă pe vreunul din ei. Cred că m-ar fi

cuprins invidia dacă ar fi făcut aşa ceva. Încercam un sentiment de mândrie considerându-mă un subiect excepţional, singurul demn de un tratament privilegiat. Când am văzut că se opreşte în faţa cuştii cu copii şi le aruncă şi lor bucăţele de zahăr, m-a cuprins o ciudă cumplită, o ciudă cel puţin egală cu aceea a Novei care, după ce-şi arătase dinţii maimuţoaicei, se culcase, furioasă, cu spatele la mine.

XIV

A doua zi a trecut ca şi prima. Maimuţele tot nu s-au ocupat de noi; s-au mulţumit doar să ne aducă de mâncare. Eram tot mai nedumerit în ce priveşte rolul acestei instituţii ciudate când, în ziua următoare, am început să fim supuşi unui şir de teste a căror simplă amintire mă umileşte astăzi, dar care atunci m-au mai sustras de la preocupările mele.

Primul test mi s-a părut la început destul de straniu. Unul din paznici s-a apropiat de mine în timp ce tovarăşul lui opera în faţa altei cuşti. Maimuţoiul meu ţinea o mână ascunsă la spate iar în cealaltă avea un fluier. S-a uitat ţintă la mine ca să-mi atragă atenţia, a dus fluierul la gură şi a emis un şir de sunete ascuţite; asta timp de cel puţin un minut. Apoi a scos cealaltă mână la iveală, arătându-mi cu ostentaţie una din bananele acelea a căror savoare o apreciasem şi de care toţi oamenii erau mari amatori. Ţinea banana în faţa mea, continuând totodată să mă observe.

Am întins mâna dar banana era prea departe ca s-o pot atinge şi gorila n-avea de gând să se apropie de mine. Părea decepţionată, se aştepta parcă la o altă reacţie din partea mea. După câtva timp, s-a plictisit aşteptând, a ascuns din nou banana şi s-a apucat iarăşi să fluiere.

Nervos, intrigat de toată această maimuţăreală, eram cât pe ce să-mi pierd răbdarea când mi-a arătat din nou banana, tot la o distanţă inaccesibilă. Am reuşit totuşi să-mi păstrez calmul, încercând să ghicesc ce anume aşteaptă de la mine, căci părea din ce în ce mai mirat, ca şi cum aş fi avut o comportare anormală. A repetat aceeaşi scenă de vreo cinci sau şase ori apoi, descurajat, a trecut la altă cuşcă.

Am încercat un adevărat sentiment de frustrare când am constatat că vecinul meu, iar apoi prizonierul următor, capătă fiecare câte o banană şi încă de la prima încercare. Am urmărit îndeaproape pe celălalt maimuţoi care îndeplinea acelaşi ceremonial în faţa cuştilor de vizavi. Întrucât ajunsese la cuşca unde se afla Nova, am putut observa toate reacţiile ei. Fluieră, apoi agită o banană, ca şi colegul lui. Tânăra începu imediat să se frământe dând din fălci şi...

Se făcu deodată lumină în mintea mea. Nova, încântătoarea Nova, începuse să saliveze din abundenţă la văzul acestei bunătăţi, ca un câine căruia i se arată o bucăţică de zahăr. Asta şi aştepta gorila, atât pentru ziua de astăzi. Îi aruncă fructul atât de jinduit şi trecu la altă cuşcă.

Da, înţelesesem, şi ce mândru eram! Urmasem pe vremuri nişte cursuri de biologie şi lucrările lui Pavlov nu constituiau nicio taină pentru mine. Era vorba să se experimenteze aici asupra oamenilor reflexele pe care el le studiase asupra câinilor. Şi eu, eu care fusesem atât de stupid cu câteva clipe în urmă, acum, cu raţiunea şi cultura mea nu numai că înţelegeam semnificaţia acestui test, ci puteam chiar să prevăd cele ce vor urma. Timp de câteva zile, poate, maimuţele vor proceda astfel: fluierături, apoi prezentarea unuia din alimentele preferate, acesta provocând salivaţia subiectului respectiv. După o anumită perioadă, o simplă fluierătură va produce

acelaşi efect. Oamenii vor dobândi reflexe condiţionate, ca să folosim limbajul ştiinţific.

Mă tot felicitam de perspicacitatea mea şi ardeam de dorinţa de a mă făli cu ea. Profitând de faptul că gorila trecea iarăşi prin faţa cuştii mele, după terminarea experienţelor, am căutat în fel şi chip să-i atrag atenţia. Am lovit barele de fier, am făcut gesturi largi arătând spre gura mea astfel încât până la urmă a binevoit să înceapă din nou experienţa. Atunci, chiar de la prima fluierătură şi cu mult înainte să-mi arate banana, am început să salivez, să salivez cu furie, cu frenezie, să salivez eu, Ulysse Merou, de parcă de asta ar fi depins viaţa mea – atâta plăcere îmi făcea să-i dovedesc cât sunt de inteligent.

De fapt, gorila părea foarte încurcată. Îşi chemă colegul şi stătu mult de vorbă cu el, ca în ajun. Nu era greu să ghiceşti raţionamentul simplist al acestor nătărăi: iată un om care acum câteva clipe nu avea niciun reflex şi care deodată a dobândit reflexe condiţionate, când pentru ceilalţi e nevoie de atâta timp şi de atâta răbdare! Îmi era milă de neputinţa lor intelectuală care nu le permitea să tragă singura concluzie justă: un progres atât de brusc nu putea avea decât o singură explicaţie – existenţa conştiinţei. Eram convins că Zira s-ar fi dovedit mai subtilă.

Înţelepciunea şi excesul meu de zel au avut însă cu totul alt rezultat decât acela pe care-l speram. Paznicii mei au plecat omiţând să-mi dea banana pe care a mâncat-o chiar unul din ei. Ce nevoie mai aveau să mă răsplătească de vreme ce scopul fusese atins şi aşa!

S-au întors a doua zi cu alte accesorii. Unul din ei ţinea în mână un clopoţel, iar celălalt împingea un cărucior pe care era montat un aparat ce semăna cu un magnetou. De data asta, edificat asupra genului de experienţe la care urmam să fim supuşi, am înţeles ce au de gând să facă cu aceste instrumente chiar înainte să le pună în funcţiune.

Începură cu vecinul Novei, o namilă de om cu privirea deosebit de tâmpă care se apropiase de grilaj şi cuprindea cu ambele mâini barele de fier, aşa cum făceam toţi când treceau temnicerii. Una din gorile a început să agite clopoţelul care emitea un sunet grav în timp ce cealaltă racorda un fir al magnetoului la una din gratiile de fier ale cuştii. După ce clopoţelul a sunat o bună bucată de vreme, al doilea operator a început să învârtească manivela aparatului. Omul a sărit brusc înapoi, scoţând ţipete jalnice.

Au repetat de câteva ori experienţa cu acelaşi individ, acesta fiind ademenit de fiecare dată cu ajutorul unui fruct să se lipească de gratii. Ştiam că scopul era de a-l face să sară înapoi de îndată ce va auzi sunetul clopoţelului şi înainte de a se produce descărcarea electrică (tot un reflex condiţionat); scopul n-a fost însă atins în ziua aceea căci psihismul omului nu era suficient de dezvoltat ca să-i permită să facă o legătură între cauză şi efect.

Eu în schimb îi aşteptam, rânjind sarcastic în sinea mea, nerăbdător să le arăt deosebirea dintre instinct şi inteligenţă. Chiar la primul sunet al clopoţelului, am luat brusc mâna de pe barele de fier şi m-am dat înapoi până la mijlocul cuştii. În acelaşi timp mă uitam ţintă la ei şi zâmbeam ironic. Gorilele încruntară sprâncenele. Nu mai râdeau de loc de comportarea mea şi am avut chiar impresia că pentru prima oară parcă bănuiau că-mi bat joc de ele.

Aveau totuşi de gând să repete experienţa când atenţia le-a fost distrasă de sosirea unor noi vizitatori.

XV

Trei indivizi înaintau de-a lungul culoarului: Zira,

cimpanzeul-femelă, şi alţi doi maimuţoi dintre care unul era, în mod evident, o înaltă personalitate.

Era un urangutan, primul din această specie pe care-l vedeam pe planeta Soror. Era mai mic de stat decât gorilele şi cam adus de spate. Braţele lui erau relativ mai lungi, astfel încât mergea adeseori sprijinindu-se în mâini – ceea ce nu li se întâmpla decât rareori celorlalte maimuţe. Aveam astfel ciudata impresie că înaintează folosindu-se de două bastoane. Capu-i, înfundat între umeri, era împodobit cu un păr lung arămiu, iar faţa-i era înţepenită într-o expresie de pedantă meditaţie. Parcă aveam în faţă un bătrân pontif, venerabil şi solemn. Şi costumul lui se deosebea foarte mult de îmbrăcămintea celorlalte maimuţe: o redingotă lungă, neagră, al cărei rever era împodobit cu o steluţă purpurie şi nişte pantaloni în dungi, albe şi negre – totul destul de prăfuit.

O maimuţă scundă, de sex femeiesc – din neamul cimpanzeilor – mergea în urma lui, purtând o servietă voluminoasă. După atitudinea ei, părea să-i fie secretară. Cred că cititorul nu se mai miră dacă menţionez atât de des unele atitudini şi expresii semnificative ale acestor maimuţe. Jur că orice fiinţă cu judecată, văzând acest cuplu, ar fi tras, ca şi mine, concluzia că e vorba de un bătrân savant şi de umila lui secretară. Sosirea lor mi-a permis să constat o dată mai mult că printre maimuţe există, pare-se, un simţ destul de dezvoltat al ierarhiei. Zira manifesta un vădit respect faţă de marele şef. Cele două gorile s-au repezit în întâmpinarea lui de îndată ce l-au zărit şi i s-au închinat cu mare plecăciune. Urangutanul le-a răspuns printr-un mic semn neglijent cu mâna.

S-au îndreptat direct spre cuşca mea. Nu eram oare exemplarul cel mai interesant din tot acest lot? L-am întâmpinat pe şef cu zâmbetul meu cel mai prietenos şi i-am adresat următoarele cuvinte pe un ton emfatic:

— Dragă urangutane! Dacă ai şti cât sunt de fericit

să mă aflu în sfârşit în prezenţa unei făpturi cu o înfăţişare din care emană atâta înţelepciune şi inteligenţă! Sunt convins că noi doi ne vom înţelege de minune.

„Dragul urangutan” tresărise la sunetul vocii mele. Se scărpină îndelung după ureche, în timp ce ochiu-i bănuitor iscodea cuşca de parcă ar fi presimţit vreun şiretlic. Cu caietul în mână, Zira reciti însemnările pe care le luase despre cazul meu. Insistă, dar era clar că urangutanul refuza să se lase convins. Rosti vreo două sau trei sentinţe bombastice, ridică de câteva ori din umeri, clatină din cap, apoi puse mâinile la spate şi începu să se plimbe încolo şi încoace pe culoar, trecând de câteva ori prin fata cuştii mele şi aruncându-mi priviri destul de puţin binevoitoare. Celelalte maimuţe aşteptau hotărârile sale, păstrând o respectuoasă tăcere.

Respectul acesta era însă numai aparent căci surprinzând un semn furiş pe care una din gorile îl făcea celeilalte, şi asupra căruia nu putea exista nicio îndoială, am înţeles că-şi băteau joc de şeful cel mare. Atitudinea pe care o adoptase urangutanul faţă de mine mă înciudase. De aceea, văzând că şi celelalte maimuţe îl iau peste picior, m-am gândit să joc şi eu o mică scenă menită să-l convingă de inteligenţa mea. Am început să măsor cuşca în lung şi-n lat, cu paşi mari, imitându-i mersul, gârbovit, cu mâinile la spate, cu sprâncenele încruntate într-un aer de adâncă meditaţie.

Cele două gorile leşinau de râs şi nici măcar Zira nu şi-a putut păstra seriozitatea. În ce priveşte secretara, a fost nevoită să-şi vâre boticul în servietă ca să-şi ascundă ilaritatea. M-am felicitat pentru această demonstraţie până în clipa când mi-am dat seama că este periculoasă. Observându-mi mimica, urangutanul se înfurie şi rosti cu glas tăios câteva cuvinte aspre care restabiliră numaidecât ordinea. Apoi, se opri în faţa mea şi începu să-şi dicteze observaţiile secretarei.

Dicta de foarte multă vreme, subliniindu-şi fiecare frază cu gesturi pompoase. Începea să mi se facă lehamite de atâta orbire şi hotărâi să-i dau o nouă dovadă a capacităţilor mele intelectuale. Întinzând mâna în direcţia lui, rostii cât mai corect cu putinţă:

— Mi Zaius.

Observasem că toţi subalternii i se adresau începând cu aceste cuvinte. „Zaius”, după cum aveam să aflu mai târziu, era numele pontifului iar „mi” – un titlu onorific.

Maimuţele au încremenit. Le-a pierit cheful de râs, în special Zirei, care mi s-a părut extrem de tulburată, mai ales când am adăugat, îndreptându-mi degetul în direcţia ei: Zira – alt nume pe care-l reţinusem şi care nu putea fi decât al ei. În ce-l priveşte pe Zaius, a devenit foarte nervos şi a început iarăşi să umble pe culoar, clătinându-şi din nou neîncrezător capul.

După ce în sfârşit s-a potolit, a poruncit să se repete, în prezenţa lui, toate testele la care fusesem supus încă din ajun. M-am descurcat uşor. Am salivat chiar de la prima fluierătură. Am sărit înapoi când a sunat clopoţelul. M-a pus să repet de vreo zece ori această ultimă experienţă, dictând secretarei nesfârşite comentarii.

Pe la sfârşit, mi-a venit o idee. În momentul când gorila agită clopoţelul, am desprins clema care asigura legătura electrică cu gratiile mele şi am aruncat firul în afară. Apoi cu mâinile bine prinse de zăbrele nu m-am mai mişcat din loc, în timp ce al doilea paznic, care nu observase isprava mea, se căznea să învârtă manivela magnetoului, devenit inofensiv.

Eram foarte mândru de această iniţiativă care trebuia să constituie o dovadă incontestabilă de înţelepciune pentru orice fiinţă cu judecată. De fapt, atitudinea Zirei mi-a dovedit că ea cel puţin era profund impresionată. Mă privi cu ochi deosebit de pătrunzători şi boticul ei alb se coloră în roz, ceea ce, după cum aveam să

aflu mai târziu, este un semn de emoţie la cimpanzei. Dar nimic nu-l putea convinge pe urangutan. Maimuţoiul ăsta afurisit începu iarăşi să ridice din umeri într-un chip foarte neplăcut şi să dea din cap cu înverşunare când Zira i se adresă. Era un savant cu metodă; nu-i plăcea să fie dus de nas. Dădu alte instrucţiuni gorilelor şi fui supus unui nou test care era o combinaţie a primelor două.

Îl cunoşteam şi pe ăsta. Văzusem chiar în unele laboratoare practicându-se asemenea teste pe câini. Scopul lor era de a-l dezorienta pe animal, de a-i provoca tulburări nervoase combinând două reflexe. Una din gorile a început să fluiere, făgăduind astfel o recompensă, în timp ce cealaltă îşi agita clopoţelul, ceea ce prevestea o pedeapsă. Mi-am adus aminte de concluziile unui mare biolog în legătură cu asemenea experienţe: el spunea că amăgind astfel un animal i se pot provoca tulburări emoţionale ce seamănă foarte mult cu nevroza omului şi chiar uneori fenomene de demenţă, dacă aceste experienţe sunt repetate mai des.

M-am ferit bineînţeles să cad în această capcană; prefăcându-mă că ascult cu deosebită atenţie mai întâi fluierăturile, apoi sunetul clopoţelului, m-am aşezat la o distanţă egală de cele două surse de zgomot, cu bărbia sprijinită în căuşul palmei, în atitudinea tradiţională a cugetătorului. Zira nu s-a putut stăpâni şi a bătut din palme. Zaius a scos o batistă din buzunar şi şi-a şters fruntea.

Transpira, dar nimic nu-i putea zdruncina stupidul scepticism. Mi-am dat bine seama după mutra lui, la sfârşitul discuţiei vehemente pe care a avut-o cu Zira. Apoi a mai dictat nişte note secretarei, a dat instrucţiuni amănunţite Zirei, care le-a ascultat cu un aer nemulţumit, şi în cele din urmă a plecat, nu înainte de a-mi arunca însă o ultimă privire încruntată.

Zira s-a adresat celor două gorile şi am înţeles

imediat că le porunceşte să mă lase în pace, cel puţin până la sfârşitul zilei, căci ele au plecat cu tot calabalâcul. Când a rămas singură cu mine, s-a apropiat de cuşca mea şi m-a examinat din nou în tăcere, o bună bucată de vreme. Apoi, cu un gest spontan, mi-a întins laba prieteneşte. I-am strâns-o cu emoţie, şoptind cu glas blând numele ei. Am înţeles, după roşeaţa care i-a acoperit boticul, că este adânc mişcată.

XVI

Câteva zile mai târziu Zaius s-a întors şi vizita lui a fost semnalul unor mari răsturnări în rânduiala sălii. Dar trebuie să povestesc mai întâi cum am reuşit în acest interval de timp să mă mai evidenţiez în ochii maimuţelor.

A doua zi după prima inspecţie a urangutanului, am fost copleşiţi de o avalanşă de noi teste; cel dintâi – când ni s-a adus masa. În loc să lase alimentele pe jos în cuşcă, aşa cum procedau de obicei, Zoram şi Zanam, cele două gorile ale căror nume le aflasem până la urmă, le-au ridicat în nişte coşuri până în tavan, folosind un sistem de scripeţi cu care erau înzestrate toate cuştile. Totodată au lăsat în fiecare celulă patru cuburi de lemn destul de voluminoase. După aceea s-au tras înapoi şi au observat reacţia noastră.

Ţi-era mai mare mila să vezi mutra dezamăgită şi nedumerită a tovarăşilor mei de suferinţă. Încercau să sară, dar niciunul nu putea atinge coşul. Unii s-au căţărat de-a lungul gratiilor dar când ajungeau sus degeaba întindeau mâna, căci tot nu puteau apuca alimentele care erau departe de pereţii laterali. Mi-era ruşine de neghiobia acestor oameni. Cred că nu e nevoie să spun că am rezolvat imediat această problemă. Era de ajuns să aşezi cele patru cuburi unul peste altul, să te urci pe acest eşafodaj şi să desprinzi coşul din cui. Ceea ce am şi făcut,

ascunzându-mi mândria sub un aer de prefăcută indiferenţă. Nu era genial, dar am fost singurul care s-a arătat atât de subtil. Admiraţia vădită a lui Zoram şi a lui Zanam mi-a mers drept la inimă.

Am început să mănânc fără a-mi ascunde dispreţul faţă de ceilalţi prizonieri care erau incapabili să-mi urmeze exemplul, deşi fuseseră martorii isprăvii mele. Nici măcar Nova nu m-a putut imita în ziua aceea, cu toate că am repetat de mai multe ori, special pentru ea, întreaga operaţie. A încercat totuşi – era cu siguranţă una din cele mai inteligente din grupul nostru. A căutat să pună un cub peste altul dar l-a aşezat strâmb, s-a speriat când a căzut şi s-a ascuns într-un colţ al cuştii. Această fată, de o agerime şi de o supleţe deosebite, ale cărei gesturi erau toate de o desăvârşită armonie, era, ca şi toţi ceilalţi de altfel, de-o stângăcie inexplicabilă de îndată ce trebuia să mânuiască un obiect. Totuşi, după două zile a învăţat să execute această operaţie.

În dimineaţa aceea mi-a fost însă milă de ea şi i-am aruncat printre zăbrele două dintre cele mai frumoase fructe. Acest gest mi-a adus o dezmierdare din partea Zirei, care tocmai intrase. Mi-am rotunjit spinarea ca o pisică sub laba-i păroasă, spre marea nemulţumire a Novei pe care asemenea familiarităţi o înfuriau şi care începu imediat să se agite şi să geamă.

M-am remarcat şi în multe alte împrejurări, dar mai ales am reuşit, ascultând cu atenţie, să reţin câteva cuvinte simple din limbajul maimuţesc şi să le înţeleg sensul. Făceam exerciţii de pronunţare când Zira trecea în faţa cuştii mele şi ea părea din ce în ce mai uimită. Ajunsesem tocmai în acest stadiu când a avut loc a doua inspecţie a lui Zaius.

Era şi de data asta escortat de secretara lui dar mai era însoţit şi de un alt urangutan, solemn ca şi el, decorat ca şi el şi cu care stătea de vorbă de la egal la egal. Mi-am

închipuit că e vorba de un confrate, chemat în consultaţie pentru a examina cazul straniu pe care-l constituiam. Au început o lungă discuţie în faţa cuştii mele, împreună cu Zira, care li se alăturase. Maimuţoaica vorbi îndelung şi cu înflăcărare. Ştiam că-mi susţine cauza, scoţând în evidenţă agerimea excepţională a minţii mele, de care nimeni nu se mai putea îndoi. Intervenţia ei n-a reuşit decât să stârnească, la cei doi savanţi, un zâmbet de neîncredere.

A trebuit iarăşi să mă supun, în faţa lor, testelor pe care le executasem cu atâta îndemânare. Ultimul din ele consta în deschiderea unei cutii închisă cu nouă sisteme diferite de încuietori (zăvor, ştift, cheie, cârlig etc...) Pe Pământ, Kinnaman dacă nu mă înşel, inventase un asemenea dispozitiv pentru a evalua discernământul maimuţelor şi aceasta era cea mai complicată problemă pe care au putut-o rezolva unele dintre ele. Probabil că această experienţă era tot aşa apreciată şi aici – însă cu oameni. După câteva dibuiri, făcusem faţă cu cinste acestui test.

Acum însăşi Zira mi-a întins cutia şi am înţeles din privirea-i rugătoare că doreşte din tot sufletul să fac o strălucită demonstraţie, ca şi cum propria-i reputaţie ar fi fost în joc. Mi-am dat toată silinţa să-i fac pe plac şi cât ai clipi din ochi am deschis cele nouă încuietori, fără cea mai mică şovăială. Dar nu m-am mulţumit cu atât. Am scos fructul cuprins în cutie şi l-am oferit cu un gest galant maimuţoaicei. L-a primit roşind de emoţie. Apoi mi-am etalat toate cunoştinţele şi am rostit cele câteva cuvinte pe care le învăţasem, arătând cu degetul obiectele respective.

De data asta mi se părea imposibil să mai poată avea cineva îndoieli asupra adevăratei mele origini. Dar vai! nu ştiam pe atunci cât de orbi sunt urangutanii! Au schiţat din nou zâmbetul acela sceptic care mă scotea din sărite, au întrerupt-o pe Zira şi au început iarăşi să discute între ei. Mă ascultaseră ca pe un papagal. Simţeam că erau de

acord să atribuie talentele mele unui fel de instinct şi unui ascuţit spirit de imitaţie. Adoptaseră probabil regula ştiinţifică pe care un savant de la noi o rezuma astfel: „În no case may we interpret an action as the outcome of the exercise of a higher psychical faculty if it can be interpretând as the outcome of one which stands lower in the psychological scale”.

Nu trebuie în niciun caz să interpretam vreun act ca fiind consecinţa exercitarii unei facultaţi psihice superioare, dacă acest act poate fi interpretat ca fiind dictat de o facultate aflata pe o treaptă inferioara pe scara psihologica (engl.). (C. L. Morgan)

Acesta era desigur sensul limbajului lor ştiinţific şi începeam să spumeg de furie. Poate că nu m-aş fi putut stăpâni şi aş fi izbucnit, dacă n-aş fi surprins o privire fugară pe care mi-a aruncat-o Zira. Era clar că nu este de acord cu ei şi îi este ruşine de cuvintele pe care le rostesc în faţa mea. În sfârşit, confratele lui Zaius s-a retras după ce a emis probabil o părere categorică asupra mea. Urangutanul meu s-a apucat atunci de alte treburi. A făcut înconjurul sălii, examinând amănunţit pe fiecare prizonier şi dând noi instrucţiuni Zirei care le nota pe măsură ce el le formula. Mimica lui prevestea numeroase schimbări în repartizarea noastră în cuşti. Nu mi-a trebuit mult ca să pricep planul lui şi să înţeleg rostul comparaţiilor foarte clare pe care le făcea între caracteristicile unor bărbaţi şi cele ale unor femei.

Nu mă înşelasem. Gorilele executau acum ordinele şefului cel mare transmise prin intermediul Zirei. Am fost repartizaţi câte un cuplu în fiecare cuşcă. Ce diabolice încercări prevesteau oare aceste împerecheri? Ce particularităţi ale rasei umane voiau oare să studieze aceste maimuţe, stăpânite de furia experimentărilor? Cunoşteam destul de bine activitatea laboratoarelor biologice şi de aceea bănuiam despre ce este vorba: pentru

un savant care şi-a luat drept câmp de investigaţie instinctele şi reflexele, instinctul sexual este de un interes primordial.

Asta era deci! Aceşti demoni voiau să studieze pe noi, pe mine, care nimerisem în această turmă printr-o extravaganţă a destinului, practicile amoroase ale oamenilor, metodele de apropiere a masculului şi a femelei, felul cum se împreunează în captivitate, pentru a le compara, poate, cu diferite observaţii anterioare asupra aceloraşi oameni în libertate. Aveau poate de gând să efectueze şi experimente de selecţie sexuală?

De îndată ce am înţeles intenţiile lor, m-am simţit umilit ca niciodată şi am făcut în sinea mea legământ că mai bine să mor decât să mă pretez la asemenea manevre degradante. Trebuie să mărturisesc însă că ruşinea mi-a scăzut în proporţii simţitoare, deşi hotărârea mi-a rămas tot atât de neclintită, când am văzut femeia pe care ştiinţa mi-o hărăzise ca tovarăşă. Era Nova. Mă simţeam chiar aproape dispus să-i iert bătrânului fanfaron nerozia şi orbirea şi n-am mai protestat de loc când Zoram şi Zanam m-au apucat de mijloc şi m-au zvârlit la picioarele nimfei torentului.

XVII

Nu voi povesti amănunţit scenele ce s-au petrecut în cuştile vecine în săptămânile care au urmat. Aşa cum îmi închipuisem, maimuţele îşi puseseră în gând să studieze comportarea amoroasă a oamenilor şi s-au apucat de treabă cu obişnuitul lor spirit metodic, notându-şi cele mai mici amănunte, străduindu-se să provoace apropierile, intervenind uneori cu ţepuşele lor pentru a convinge un individ mai recalcitrant.

Începusem şi eu să adun unele observaţii cu intenţia

de a împodobi reportajul pe care aveam de gând să-l public la întoarcerea mea pe Pământ; m-am plictisit însă repede căci n-am găsit nimic mai picant de reţinut, nimic, cu excepţia, poate, a felului straniu în care bărbatul făcea curte femeii înainte de a se apropia de dânsa. Executa un fel de dans nupţial, întocmai ca unele păsări de pe la noi; un dans lent, şovăitor, alcătuit din paşi înainte, înapoi şi în lături. Se mişca astfel într-un cerc ce se micşora tot mai mult, un cerc în centrul căruia se afla femeia, care se învârtea doar în jurul ei fără să se deplaseze. Am asistat cu interes la câteva asemenea demonstraţii al căror ritual era, în linii mari, mereu acelaşi, cu excepţia unor amănunte care puteau varia. În ce priveşte împreunarea propriu-zisă care încheia aceste preliminarii, deşi la început am rămas cam uluit văzându-mă martorul unor asemenea exhibiţii, am ajuns, după scurtă vreme să nu le acord mai multă atenţie decât ceilalţi prizonieri. Singurul element surprinzător era gravitatea ştiinţifică cu care maimuţele le pândeau, notându-şi întotdeauna cele mai mici amănunte în carnetul lor de însemnări.

Cu totul altă întorsătură au luat însă lucrurile când, dându-şi seama că nu iau parte la aceste zbenguieli – aşa mă jurasem şi nimic nu m-ar fi putut determina să mă dau astfel în spectacol – gorilele şi-au pus în cap să mă constrângă cu mijloace violente şi au început să mă zădărască printre gratii, împungându-mă cu ţepuşele lor, pe mine, Ulysse Merou, pe mine, un om creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu! Am protestat cu energie. Brutele acelea se încăpăţânau, şi nu ştiu ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă nu şi-ar fi făcut apariţia Zira, căreia i-au raportat îndărătnicia mea.

A stat mult pe gânduri, apoi s-a apropiat de mine şi privindu-mă cu ochii ei frumoşi şi inteligenţi, m-a bătut uşor cu palma peste ceafă şi mi-a ţinut un mic discurs care, în închipuirea mea, suna cam aşa:

— Bietule omuleţ! părea ea să spună. Ce ciudat eşti! Nu s-a pomenit niciodată ca vreunul din neamul tău să se poarte aşa. Uită-te în jurul tău, ia pildă de la ceilalţi. Fă ce ţi se cere şi ai să fii răsplătit.

A scos din buzunar o bucată de zahăr şi mi-a întins-o. Eram disperat. Deci şi ea mă considera un animal, e drept, poate ceva mai deştept decât ceilalţi. Am refuzat, clătinând furios din cap, şi m-am dus să mă întind în capătul celălalt al cuştii mele, departe de Nova care mă privea cu ochi neînţelegători.

Lucrurile n-ar fi mers mai departe dacă bătrânul Zaius nu şi-ar fi făcut tocmai atunci apariţia, mai înfumurat ca oricând. Venise să vadă rezultatul experienţelor sale şi, aşa cum obişnuia, s-a informat mai întâi de mine. Zira n-a avut încotro şi a trebuit să-i aducă la cunoştinţă încăpăţânarea mea. A avut aerul foarte nemulţumit şi s-a plimbat aproape un minut cu mâinile la spate, apoi a dat nişte ordine pe un ton autoritar. Zoram şi Zanam au deschis cuşca, au scos-o de acolo pe Nova şi mi-au adus în schimb o matroană de vârstă respectabilă. Pedantul ăla de Zaius, stupid şi pretenţios, pătruns de metode ştiinţifice, hotărâse să încerce aceeaşi experienţă cu altă femeie.

Nu asta era însă nenorocirea cea mai mare şi nici nu mă mai gândeam la trista soartă ce mă aştepta. O urmăream cu spaimă pe prietena mea Nova. M-am îngrozit văzând-o aruncată în cuşca din faţa mea, la cheremul unui bărbat lat în umeri, o matahală de om cu pieptul păros care a început imediat să se învârtă în jurul ei, pornind cu o ardoare frenetică ciudata paradă a dragostei pe care am descris-o mai sus. Îndată ce mi-am dat seama de intenţiile acestei brute, am uitat înţeleptele mele hotărâri. Mi-am pierdut minţile şi m-am purtat o dată mai mult ca un smintit. Într-adevăr, turbam de mânie. Am început să urlu, să chelălăi precum oamenii de pe Soror. Mi-am manifestat furia întocmai ca ei, aruncându-mă asupra gratiilor,

muşcându-le, cu gura plină de bale, scrâşnind din dinţi – pe scurt purtându-mă în chipul cel mai bestial.

Dar cel mai surprinzător a fost rezultatul cu totul neaşteptat al acestui scandal. Văzând atitudinea mea, Zaius zâmbi. Era prima dovadă de bunăvoinţă pe care mi-o manifesta. Recunoscuse în sfârşit comportarea tipică a oamenilor şi se afla acum în elementul lui. Teza sa îşi găsea o strălucită confirmare. Era atât de bine dispus încât a acceptat, în urma unei observaţii făcute de Zira, să revină asupra hotărârii lui şi să-mi dea o ultimă şansă. Au scos-o pe matroana aceea îngrozitoare din cuşca mea şi mi-au adus-o înapoi pe Nova, înainte ca bruta s-o fi atins. Grupul de maimuţe s-a dat atunci la o parte şi au început cu toţii să mă pândească de la oarecare distanţă.

Ce-aş mai putea adăuga? Aceste emoţii zdrobiseră în mine orice rezistenţă. Simţeam că n-aş putea suporta imaginea nimfei mele dată pe mâna altui bărbat. M-am resemnat cu laşitate la victoria urangutanului care se bucura acum de şiretenia lui. Am schiţat un pas timid de dans.

Da! eu, unul din regii creaţiunii, am început să mă rotesc în jurul iubitei mele. Eu, culmea unei evoluţii milenare, în faţa tuturor acestor maimuţe adunate care mă urmăreau cu nesaţ, a unui urangutan bătrân care-şi dicta observaţiile secretarei, în faţa unui cimpanzeu femelă care zâmbea cu un aer binevoitor, în faţa a doua gorile tinere, eu, un om, invocând scuza unor împrejurări cosmice excepţionale, profund convins în clipa aceea că există în ceruri şi pe planete mai multe lucruri decât au visat vreodată cei mai înţelepţi filosofi, eu, Ulysse Merou, am început, asemenea unui păun, să execut în jurul încântătoarei Nova, dansul nupţial.

PARTEA A II-A

I

TREBUIE să mărturisesc acum că m-am adaptat cu o deosebită uşurinţă condiţiilor de viaţă din cuşca mea. Din punct de vedere material eram cât se poate de mulţumit: ziua, maimuţele erau foarte atente faţă de mine, iar noaptea împărţeam culcuşul cu una din cele mai frumoase fete din cosmos. M-am deprins chiar atât de bine cu această situaţie, încât nici n-am simţit cât este de extravagantă şi înjositoare, iar timp de peste o lună n-am făcut nicio încercare cât de cât mai serioasă ca să-i pun capăt. Abia am reuşit să mai învăţ câteva cuvinte din limbajul maimuţesc. N-am mai depus niciun efort pentru a intra în legătură cu Zira, astfel încât, chiar dacă a avut poate cândva intuiţia naturii mele spirituale, se lăsase pesemne convinsă de Zaius şi mă considera acum un om de pe planeta ei, adică un animal; un animal inteligent, poate, dar nicidecum înzestrat cu raţiune.

Superioritatea mea asupra celorlalţi prizonieri, pe care n-o mai scoteam chiar atât în evidenţă încât să-mi sperii paznicii, făcea din mine subiectul cel mai strălucit al institutului. Mărturisesc – spre ruşinea mea – că această cinste satisfăcea întru totul ambiţiile mele prezente şi mă umplea chiar de mândrie. Zoram şi Zanam se arătau prietenoşi cu mine, bucurându-se când zâmbeam, râdeam sau pronunţam câteva cuvinte. După ce au epuizat cu mine toate testele clasice, s-au străduit să născocească altele noi, mai subtile şi ne bucuram împreună când găseam soluţia problemei. Nu uitau niciodată să-mi aducă vreo prăjitură, pe care o împărţeam întotdeauna cu Nova. Eram o pereche privilegiată. Credeam, în înfumurarea mea, că tovarăşa mea de cuşcă îşi dă seama de tot ceea ce datorează talentelor mele şi petreceam o bună parte din timp umflându-mă în pene faţă de ea.

Şi totuşi într-o bună zi, după câteva săptămâni, m-a apucat un fel de greaţă. Să fi fost oare reflexul din privirea Novei care mi se păruse, în noaptea aceea, deosebit de inexpresiv? Sau, poate, bucăţica de zahăr pe care mi-o oferise cu câteva clipe înainte Zira şi care căpătă deodată un gust amar? Fapt este că mi-a fost ruşine de laşa mea resemnare. Ce ar gândi despre mine profesorul Antelle, dacă din întâmplare ar mai trăi şi m-ar vedea în halul ăsta? Gândul acesta mi-a devenit repede insuportabil şi am hotărât să mă port chiar din clipa aceea ca un om civilizat.

Mângâind braţul Zirei, în semn de recunoştinţă, i-am luat din mână carnetul şi stiloul. M-am împotrivit blândelor ei mustrări şi, aşezându-mă pe paie, m-am apucat să zugrăvesc în câteva linii repezi silueta Novei. Desenez destul de bine şi, modelul inspirându-mă, am reuşit să fac o schiţă destul de bună pe care am întins-o maimuţei.

Desenul acesta îi trezi din nou îndoielile despre mine şi o văzui iarăşi tulburată. I se înroşi boticul şi mă privi insistent, stăpânindu-şi cu greu un fior. Văzând-o atât de buimăcită, luai înapoi cu un gest autoritar carnetul pe care de data asta mi-l cedă fără să mai protesteze. Cum de nu mă gândisem mai înainte la mijlocul acesta atât de simplu? Adunându-mi amintirile din şcoală, trasai figura geometrică ce ilustrează teorema lui Pitagora. Alegerea mea n-a fost întâmplătoare. Îmi aduceam aminte de un roman ştiinţifico-fantastic pe care-l citisem în tinereţe şi în care un bătrân savant folosea acest procedeu pentru a intra în legătură cu fiinţele raţionale de pe altă lume. Discutasem chiar despre asta, în cursul călătoriei noastre, cu profesorul Antelle care aprobase această metodă. Adăugase chiar, cuvintele sale îmi sunau încă proaspăt în ureche, că regulile lui Euclid fiind complet false erau pesemne, tocmai de aceea, universale.

În orice caz, efectul produs asupra Zirei a fost extraordinar. Botul ei s-a făcut purpuriu şi a scos o violentă

exclamaţie. Nu şi-a revenit decât atunci când s-au apropiat Zoran şi Zanam, intrigaţi de atitudinea ei. A avut atunci o reacţie care mi s-a părut curioasă: după ce mi-a aruncat o privire furişă, a ascuns cu grijă desenele pe care le făcusem cu câteva clipe înainte. A adresat câteva cuvinte gorilelor care au părăsit sala şi am înţeles că le-a îndepărtat sub un pretext oarecare. Apoi s-a întors spre mine şi mi-a strâns mâna; apăsarea aceasta avea însă cu totul altă semnificaţie decât atunci când mă dezmierda ca pe un tânăr animal care a reuşit un exerciţiu mai dificil. În sfârşit, mi-a întins carneţelul şi stiloul cu un aer rugător.

Ea era acum nerăbdătoare să stabilească un contact. Îi mulţumii în gând lui Pitagora şi pornii mai departe pe calea geometriei. Pe o pagină din carnet am desenat cât mai corect cu putinţă cele trei conice, cu axele şi focarele lor: o elipsă, o parabolă şi o hiperbolă. Apoi pe pagina de alături am trasat un con circular drept. Se ştie că din intersecţia unui asemenea corp cu un plan rezultă una din cele trei conice, al cărei gen este în funcţie de înclinaţia planului. Am făcut desenul în cazul elipsei şi apoi, întorcându-mă la prima figură, am arătat cu degetul maimuţei uluite curba corespunzătoare.

Mi-a smuls carnetul din mână, a desenat la rândul ei un con întretăiat de un plan cu altă înclinaţie şi cu degetu-i lung mi-a arătat hiperbola. M-a cuprins o emoţie atât de puternică încât mi-au venit lacrimi în ochi şi i-am strâns convulsiv mâinile. Nova chelălăia de mânie în fundul cuştii. Instinctul n-o înşela asupra semnificaţiei acestor efuziuni. O comuniune spirituală se legase acum între Zira şi mine, prin intermediul geometriei. Încercam o satisfacţie aproape senzuală şi simţeam că şi maimuţa e adânc tulburată.

Cu un gest brusc îşi desprinse mâinile din strânsoarea mea şi ieşi alergând din sală. Nu lipsi mult dar în acest scurt răstimp rămăsei ca pierdut într-un vis. Nici

nu îndrăzneam să-mi ridic ochii la Nova, care se învârtea în jurul meu mârâind: mă simţeam parcă vinovat faţă de ea. Când s-a întors, Zira mi-a întins o coală mare de hârtie prinsă de o planşetă de desen. După câteva clipe de gândire am hotărât să dau o lovitură decisivă. Într-un colţ al colii am descris sistemul Betelgeusei, aşa cum se înfăţişase privirilor noastre când ne aflam încă în nava spaţială, cu astrul uriaş în centru şi cele patru planete în jurul lui. Am însemnat poziţia exactă a planetei Soror şi a micului ei satelit, i-am arătat-o cu degetul Zirei apoi mi-am îndreptat degetul în direcţia ei. Mi-a făcut semn că a înţeles foarte bine.

Atunci, într-un alt colţ al foii de hârtie, am desenat vechiul meu sistem solar, cu principalele sale planete. I-am arătat Pământul şi am întors apoi degetul spre mine.

De data asta parcă nu se putea dumiri. A arătat şi ea Pământul, apoi şi-a îndreptat degetul spre cer. Am făcut un semn afirmativ. Era uluită şi se căznea să priceapă. Ca să-i vin în ajutor am trasat o linie punctată de la Pământ la Soror şi am desenat vasul nostru, la o altă scară, bineînţeles, pe această traiectorie. Parcă se făcu lumină în mintea ei. Eram acum sigur că a înţeles în sfârşit cine sunt şi de unde vin. Tocmai în clipa când o nouă pornire de simpatie o apropia de mine, la capătul culoarului îşi făcu apariţia Zaius care venea în obişnuita-i inspecţie.

Zira aruncă în juru-i o privire îngrozită. Înfăşură repede coala de hârtie, vârî carnetul în buzunar şi înainte ca urangutanul să se fi apropiat, dovedi să-şi lipească un deget pe buze într-un gest rugător. Îmi recomanda să nu mă dau de gol faţă de Zaius. Am ascultat-o fără să înţeleg însă motivul acestor mistere. Convins însă că de acum înainte am în ea o aliată, mi-am reluat atitudinea de animal inteligent.

II

Din ziua aceea, datorită Zirei, cunoştinţele mele despre cultura maimuţelor şi limba lor au făcut progrese rapide. Sub pretextul unor teste speciale noua mea prietenă reuşea să mă vadă singură aproape în fiecare zi. S-a apucat să-mi facă educaţia învăţându-mă limba ei şi studiind-o în acelaşi timp pe a mea cu o rapiditate care mă uimea. N-au trecut nici două luni şi eram în stare să discutăm despre subiecte foarte diferite. Am reuşit să înţeleg încetul cu încetul spiritul planetei Soror şi voi încerca acum să descriu trăsăturile principale ale acestei stranii civilizaţii.

De îndată ce am putut sta de vorbă cu Zira am orientat bineînţeles conversaţia spre subiectul principal al curiozităţii mele. Maimuţa este oare într-adevăr singura fiinţă gânditoare, stăpânul acestei planete?

— Dar ce-ţi închipui tu? se miră ea. Maimuţa este bineînţeles singura creatură cu judecată, singura care, în afară de trup, mai are şi suflet. Chiar cei mai materialişti dintre savanţii noştri recunosc esenţa supranaturală a sufletului maimuţesc.

Asemenea fraze mă făceau întotdeauna să tresar fără voie.

— Bine, Zira, dar atunci ce sunt oamenii?

Vorbeam franţuzeşte căci, după cum am mai spus, a învăţat mai repede limba mea decât am învăţat-o eu pe a ei, şi instinctiv ne-am tutuit. E drept că la început s-au ivit unele dificultăţi de interpretare, căci cuvintele „maimuţă” şi „om” nu evocau pentru noi aceleaşi făpturi; acest inconvenient a fost însă repede înlăturat. De fiecare dată când rostea cuvântul „maimuţă”, traduceam în sinea mea: fiinţă superioară, culme a evoluţiei. Când vorbea despre oameni, ştiam că se referă la nişte creaturi sălbatice, înzestrate cu un anumit spirit de imitaţie şi prezentând

unele analogii anatomice cu maimuţele, dar de un psihism embrionar şi lipsite de conştiinţă.

— Abia acum o sută de ani, îmi explică ea pe un ton doctoral, am început să facem progrese remarcabile în cercetarea originii speciilor. Pe vremuri se credea că speciile sunt imuabile, că toate fiinţele au fost create cu trăsăturile şi caracteristicile lor actuale de către un Dumnezeu atotputernic. Dar un şir întreg de mari gânditori, toţi cimpanzei, au modificat în întregime concepţiile noastre în această problemă. Ştim astăzi că speciile se transformă şi că, după cât se pare, au avut toate o origine comună.

— Şi vrei să spui ca maimuţa se trage din om?

— Aşa au crezut unii; dar problema e ceva mai complicată. Maimuţele şi oamenii reprezintă două ramuri diferite care, de la un anumit punct, au evoluat în direcţii divergente: primele s-au ridicat treptat până la nivelul conştiinţei, în timp ce ceilalţi stagnau în animalitatea lor. De altfel, mulţi urangutani continuă şi azi să nege cu încăpăţânare această evidenţă.

— Pomeneai adineauri, Zira, de… un şir de mari gânditori, toţi cimpanzei?

Redau această convorbire întocmai cum s-a desfăşurat: săream de la una la alta căci, în setea mea de a afla cât mai multe, o antrenam pe Zira în numeroase şi lungi digresiuni.

— Mai toate descoperirile importante, afirmă ea cu vehemenţă, au fost făcute de cimpanzei.

— Există caste la maimuţe?

— După cum ţi-ai dat şi tu seama, există trei neamuri distincte, fiecare cu caracteristicile lui proprii: cimpanzei, gorile şi urangutani. Barierele de rasă, care existau odinioară, au fost desfiinţate şi vrajba pe care o stârneau s-a potolit datorită mai ales campaniilor duse de cimpanzei. Azi nu mai există, în principiu, nicio deosebire între noi.

— Dar majoritatea descoperirilor importante, insistai eu, au fost făcute de cimpanzei.

— Asta-i un fapt.

— Şi gorilele?

— Eh, sunt nişte mâncători de carne, spuse ea cu dispreţ. Erau pe vremuri mari boieri şi mulţi au păstrat gustul puterii. Le place să organizeze şi să conducă. Adoră vânătoarea şi viaţa în aer liber. Cei mai săraci se tocmesc la munci care necesită multă forţă fizică.

— Dar urangutanii?

Zira mă privi o clipă, apoi izbucni în râs.

— Ei reprezintă ştiinţa oficială, spuse ea. Faptul acesta l-ai constatat şi tu şi mă tem că vei avea multe alte prilejuri să-l verifici. Învaţă o mulţime de lucruri din cărţi. Sunt toţi decoraţi. Unii sunt consideraţi adevărate somităţi într-o specialitate îngustă, care reclamă o foarte bună memorie. Altminteri…

Făcu un gest dispreţuitor. N-am insistat, rezervându-mi dreptul să revin mai târziu asupra acestui subiect. Am readus-o la probleme mai generale. La rugămintea mea, Zira a desenat arborele genealogic al maimuţei, aşa cum fusese el reconstituit de cei mai de seamă specialişti. Semăna foarte mult cu schemele ce reprezintă, la noi, procesul evolutiv. Dintr-un trunchi care se pierdea, la bază, în bezna necunoscutului, se desprindeau succesiv diferite ramuri: vegetale, organisme unicelulare, apoi celenterate, echinoderme; mai sus venea rândul peştilor, al reptilelor şi, în sfârşit, al mamiferelor. Arborele se prelungea cu un ordin analog cu cel al primatelor noastre. De aici se desprindea o nouă ramură, aceea a oamenilor. Se oprea însă brusc, în timp ce tulpina centrală continua să se înalţe, dând naştere diferitelor specii de maimuţe preistorice cu nume barbare, ca să ajungă în cele din urmă la simius sapiens, care forma cele trei culmi ale evoluţiei: cimpanzeul, gorila şi urangutanul. Era foarte clar.

— Creierul maimuţei, continuă Zira, s-a dezvoltat şi s-a perfecţionat în timp ce creierul omului n-a suferit aproape nicio modificare.

— Dar cum se face că tocmai creierul maimuţei s-a dezvoltat?

Vorbirea fusese desigur un factor esenţial. Dar de ce maimuţele vorbeau şi nu oamenii? Savanţii aveau păreri deosebite în această privinţă. Unii invocau o misterioasă intervenţie divină. Alţii susţineau că maimuţa este înzestrată cu raţiune datorită, în primul rând, faptului că are patru mâini îndemânatice.

— Având numai două mâini, cu degete scurte şi neîndemânatice, spuse Zira, omul a fost probabil handicapat chiar de la naştere, a fost incapabil să progreseze şi să capete cunoştinţe exacte asupra lumii înconjurătoare. Din acelaşi motiv nu s-a putut niciodată folosi cu dibăcie de o unealtă... Da, o fi încercat el poate, cu stângăcie, în vremuri de demult... S-au găsit unele vestigii curioase. Se fac chiar acum numeroase cercetări în această direcţie. Dacă te interesează, am să-ţi fac cunoştinţă cu Cornelius. E mult mai în măsură decât mine să discute asemenea probleme.

— Cornelius?

— Da, logodnicul meu, spuse Zira roşind. Un adevărat, un mare savant.

— Cimpanzeu?

— Bineînţeles!... Da, conchise ea, asta-i părerea mea: faptul că suntem cvadrumani constituie unul din factorii cei mai importanţi ai evoluţiei noastre spirituale. Aceasta ne-a permis mai întâi să ne suim în copaci şi astfel să concepem cele trei dimensiuni ale spaţiului, în timp ce omul, lipit de pământ din cauza unei malformaţii fizice, lâncezea pe o suprafaţă plană. Am prins apoi gust de unealtă pentru că puteam să ne folosim de ea cu pricepere. Au urmat realizările şi astfel am ajuns la înţelepciune.

Pe Pământ auzisem adeseori invocându-se argumente diametral opuse pentru a se explica superioritatea omului. După ce m-am gândit bine, am ajuns însă la concluzia că raţionamentul Zirei nu este nici mai mult, nici mai puţin convingător decât al nostru.

Aş fi vrut să continui această discuţie şi mai aveam de pus o sumedenie de întrebări, dar am fost întrerupţi de Zoram şi Zanam care aduceau masa de seară. Zira mi-a urat în şoaptă noapte bună şi a plecat.

Am rămas în cuşca mea, singur cu Nova. Terminasem de mâncat. Gorilele plecaseră după ce stinseseră toate becurile afară de unul, cel de la intrare, care răspândea o lumină palidă. Mă uitam la Nova meditând la tot ce aflasem în cursul zilei. Era evident că n-o putea suferi pe Zira şi că discuţiile noastre o înciudau. La început protestase chiar, în felul ei, şi încercase să se interpună între mine şi maimuţă, sărind prin cuşcă, smulgând smocuri de paie şi aruncându-le în capul intrusei. A trebuit să recurg la argumente mai energice ca s-o potolesc. După ce i-am tras câteva palme răsunătoare peste fundu-i delicat, în sfârşit s-a astâmpărat. Mi-am îngăduit asemenea gesturi brutale aproape fără să-mi dau seama; mai târziu am avut remuşcări, dar Nova nu părea supărată pe mine.

Efortul intelectual pe care-l făcusem ca să-mi însuşesc teoriile evoluţiei maimuţeşti mă epuizase. Am fost fericit când am văzut-o pe Nova apropiindu-se de mine în penumbră şi solicitând în felul ei dezmierdările semiumane, semianimale al căror cod îl elaborasem încetul cu încetul; un cod cu totul neobişnuit ale cărui reguli nu prezintă prea mult interes, alcătuit din compromisuri şi din concesii reciproce faţă de uzanţele lumii civilizate şi faţă de moravurile acestei umanităţi insolite ce trăia pe planeta Soror.

III

Era o zi mare pentru mine. Cedând rugăminţilor mele, Zira acceptase să mă scoată din Institutul de înalte studii biologice – acesta era numele instituţiei – ca să facem o plimbare prin oraş.

Luase această hotărâre abia după lungi şovăieli. Mi-a trebuit multă vreme ca s-o pot convinge definitiv de adevărata-mi origine. Cât timp eram împreună admitea această evidenţă, dar cum se afla departe de mine, începea iarăşi să se îndoiască. O înţelegeam. Felul cum descrisesem oamenii şi mai ales maimuţele de pe Pământul nostru nu putea să n-o şocheze. Mi-a mărturisit ulterior că a preferat multă vreme să mă considere mai curând un vrăjitor sau un şarlatan decât să admită cele spuse de mine. Şi totuşi, în faţa numeroaselor lămuriri şi dovezi pe care i le tot aduceam, a căpătat în cele din urmă o deplină încredere în mine şi s-a apucat să înjghebe tot felul de planuri pentru eliberarea mea, ceea ce, în treacăt fie zis, nu era de loc uşor, după cum mi-a explicat chiar în ziua aceea. Deocamdată însă, a venit să mă ia, imediat după-masă, la o plimbare.

Simţeam că îmi bate inima numai la gândul că mă voi găsi din nou în aer liber. Entuziasmul mi s-a mai domolit când mi-am dat seama că Zira are de gând să mă ducă de lesă. Gorilele m-au scos din cuşcă, au închis uşa în nasul Novei şi mi-au trecut în jurul gâtului o zgardă de piele de care era prins un lanţ gros. Zira a apucat celălalt capăt şi m-a tras după ea în timp ce un jalnic chelălăit al Novei îmi strângea inima. Când, înduioşat, am încercat s-o liniştesc cu un gest prietenos, maimuţoaica s-a arătat parcă nemulţumită şi m-a tras cam brutal de lanţ. De când se încredinţase că am o minte de maimuţă, intimitatea mea cu această fată o contraria şi o şoca.

Supărarea-i pieri de îndată ce am fost singuri în

culoarul pustiu şi întunecat.

— Presupun, spuse ea râzând, că oamenii de pe Pământul tău nu sunt deprinşi să fie ţinuţi în lesă şi plimbaţi de o maimuţă?

I-am confirmat că într-adevăr nu prea obişnuiau. Se scuză explicându-mi că dacă unii oameni domesticiţi pot fi plimbaţi pe stradă fără să stârnească scandal, e totuşi mai firesc să fiu legat. Mai târziu, dacă am să fiu într-adevăr docil, s-ar putea să mă scoată şi fără lanţ.

Uitând apoi în parte adevărata-mi natură, aşa cum i se întâmpla de altfel destul de des, mi-a dat o mulţime de recomandări care m-au umilit profund.

— Şi vezi mai ales să nu te întorci cumva către trecători arătându-ţi dintii, sau să zgârii vreun copil încrezător care ar vrea să te mângâie. N-am vrut să-ţi pun botniţa dar…

Se opri brusc şi izbucni în râs.

— Vai, iartă-mă! exclamă ea, uit mereu că eşti deştept ca o maimuţă.

M-a bătut prieteneşte pe umăr ca să-mi treacă supărarea. Veselia ei risipi proasta dispoziţie care începuse să pună stăpânire pe mine. Îmi plăcea s-o aud râzând. Neputinţa Novei de a-şi manifesta bucuria mă întrista uneori. Veselia maimuţei m-a molipsit curând şi pe mine. În penumbra vestibulului nici nu-i mai distingeam aproape trăsăturile, afară doar de capătul alb al boticului ei. Îşi pusese, ca să iasă în oraş, un taior elegant şi o bonetă studenţească care-i acoperea urechile. Uitai pentru o clipă de condiţia-i maimuţească şi o luai de braţ. Gestul meu i s-a părut foarte firesc şi nu s-a împotrivit. Am făcut aşa câţiva paşi, strânşi unul lângă altul. La capătul culoarului, luminat de o fereastră laterală, şi-a retras brusc braţul şi m-a dat puţin la o parte. Şi-a reluat înfăţişarea serioasă şi-a tras de lanţ.

— Nu trebuie să te porţi aşa, mi-a spus ea cu

răsuflarea întretăiată. În primul rând, sunt logodită şi…

— Eşti logodită!

Şi-a dat şi ea seama, odată cu mine, de incoerenţa acestei observaţii în legătură cu familiaritatea mea. Încercă s-o întoarcă în timp ce boticul i se înroşea.

— Adică, vreau să spun că nimeni nu trebuie încă să bănuiască cine eşti. Crede-mă, e în interesul tău.

M-am resemnat şi, docil, m-am lăsat dus de lanţ. Am ieşit.

Portarul Institutului, o gorilă mătăhăloasă în uniformă, a salutat-o pe Zira şi ne-a lăsat să trecem, urmărindu-mă curios cu privirea. Pe trotuar am simţit că mă clatin, ameţit de forfotă şi orbit de strălucirea Betelgeusei, după cele peste trei luni de întemniţare. Trăgeam cu nesaţ aerul călduţ; în acelaşi timp îmi crăpa obrazul de ruşine văzându-mă în pielea goală. În cuşcă mă obişnuisem cu această situaţie, aici însă, pe stradă, sub ochii trecătorilor-maimuţe care mă priveau insistent, mă simţeam grotesc şi indecent. Zira refuzase categoric să-mi dea haine. Spunea, şi avea cu siguranţă dreptate, că îmbrăcat aş fi fost şi mai caraghios, căci aş fi semănat atunci cu oamenii aceia dresaţi care sunt prezentaţi la bâlciuri. De fapt trecătorii întorceau capul nu pentru că eram gol, ci pentru că eram un om, adică o dihanie care stârnea pe stradă aceeaşi curiozitate ca un cimpanzeu într-un oraş din Franţa. Adulţii râdeau şi-şi vedeau apoi de drum. Unii copii de maimuţă s-au îngrămădit în jurul meu, încântaţi de spectacol. Zira m-a tras repede spre maşina ei, m-a aşezat pe scaunul din spate, a luat loc la volan şi m-a condus fără graba de-a lungul străzilor.

Oraşul acesta, capitala unei importante regiuni maimuţeşti, îl zărisem doar în treacăt în ziua sosirii mele; acum însă trebuia să mă resemnez cu strania privelişte ce se înfăţişa privirilor mele: peste tot numai maimuţe, maimuţe-pietoni, maimuţe-automobilişti, maimuţe-

negustori, maimuţe aferate şi maimuţe în uniformă însărcinate cu menţinerea ordinii. Dacă fac abstracţie de acest lucru, n-aş putea spune că oraşul mi-a produs o impresie extraordinară. Casele semănau cu ale noastre; străzile erau, ca la noi, destul de murdare. Circulaţia era mai puţin intensă ca la noi. M-a frapat însă mai ales felul cum traversau pietonii străzile. Nu existau pentru ei locuri marcate cu dungi albe, ci nişte punţi aeriene alcătuite dintr-o reţea metalică cu ochiuri mari de care se agăţau cu cele patru mâini ale lor. Erau toţi încălţaţi cu un fel de mănuşi făcute din piele subţire care nu-i stinghereau de loc la apucat.

După ce m-a plimbat îndelung, astfel încât să-mi formez o idee generală despre oraş, Zira şi-a oprit maşina în faţa unui grilaj înalt prin care se puteau vedea adevărate poieniţe de flori.

— Ăsta-i parcul, îmi spuse ea. O să putem merge acum puţin pe jos. Aş fi vrut să-ţi arăt şi alte lucruri, muzeele noastre, de pildă, care sunt remarcabile; dar nu se poate încă.

Am asigurat-o că sunt fericit să-mi pot dezmorţi picioarele.

— Şi apoi, adaugă ea, aici o să fim liniştiţi. E foarte puţină lume şi e timpul să avem o discuţie serioasă.

IV

— Am impresia că nu-ţi dai seama la ce primejdii eşti expus aici la noi.

— Am cunoscut unele din ele, dar cred că dacă aş da totul la iveală, şi acum pot face acest lucru aducând dovezi convingătoare, maimuţele ar trebui să mă recunoască drept fratele lor spiritual.

— Ei, vezi tocmai aici greşeşti. Ascultă-mă…

Ne plimbam prin parc. Aleile erau aproape pustii şi nu întâlniserăm decât vreo două sau trei perechi de îndrăgostiţi cărora prezenţa mea nu le stârnea decât o curiozitate fugară. Eu, în schimb, îi observam cu neruşinare, ferm hotărât să nu scap niciun prilej de a mă informa asupra moravurilor maimuţeşti.

Se plimbau alene ţinându-se de după mijloc, iar braţele lor lungi făceau din această îmbrăţişare o împletitură deasă şi complicată. Se opreau deseori la cotitura unei alei pentru a se săruta. Uneori, după ce aruncau o privire furişă în jurul lor, prindeau crengile joase ale unui copac şi se desprindeau de suprafaţa solului. Procedau astfel fără a se desface din îmbrăţişarea lor, ajutându-se fiecare de un picior şi o mână, cu o agilitate pe care o invidiam, şi dispăreau repede în frunziş.

— Ascultă-mă, spuse Zira. Şalupa ta – îi povestisem amănunţit cum am reuşit să debarcăm pe planetă – şalupa ta a fost descoperită; sau în orice caz ceea ce a mai rămas după prădarea ei. Stârneşte curiozitatea savanţilor noştri. Au recunoscut că n-a putut fi construită la noi.

— Nu construiţi asemenea aparate?

— Da, dar nu chiar atât de perfecţionate. Din câte am aflat de la tine, se pare că suntem încă mult în urmă faţă de voi. Totuşi am lansat câţiva sateliţi artificiali în jurul planetei noastre şi ultimul din ei era chiar ocupat de o fiinţă vie: un om. Am fost nevoiţi să-l distrugem în zbor căci nu-l mai puteam recupera.

— Da, înţeleg, spusei eu gânditor. Folosiţi oamenii şi pentru asemenea experienţe.

— Ce să-i faci!... Aşadar, racheta voastră a fost descoperită.

— Dar nava noastră care gravitează de două luni în jurul Sororei?

— N-am auzit nimic despre ea. Le-o fi scăpat astronomilor noştri; dar nu mă mai întrerupe şi tu mereu.

Unii dintre savanţii noştri au emis ipoteza că şalupa a venit de pe altă planetă şi că era locuită. N-au putut merge însă mai departe şi bineînţeles nu le-a putut trece prin minte că fiinţe inteligente ar putea avea o înfăţişare umană.

— Dar trebuie să li se spună, Zira! exclamai eu. Mi-e lehamite să tot trăiesc ca un prizonier, chiar în cea mai confortabilă cuşcă, chiar îngrijit de tine. De ce mă ţii ascuns? De ce nu vrei să spui tuturor adevărul?

Zira se opri, aruncă o privire în jurul nostru şi puse mâna pe braţul meu.

— De ce? Numai şi numai în interesul tău procedez aşa. Îl cunoşti pe Zaius?

— Bineînţeles. Voiam tocmai să-ţi vorbesc de el. Ei şi?

— Ai observat ce efect au avut asupra lui primele tale încercări de a te manifesta ca o fiinţă raţională? Ştii că de o sută de ori am căutat să sondez ce intenţii are cu tine şi să-i sugerez oh, cu câtă prudenţă! că, în ciuda aparenţelor, nu eşti poate un simplu animal?

— Am văzut că aveaţi discuţii foarte lungi şi că nu prea eraţi de acord.

— E încăpăţânat ca un catâr şi prost ca un om! izbucni Zira. Dar din păcate aşa sunt aproape toţi urangutanii. A decretat o dată pentru totdeauna că toate talentele tale se pot explica printr-un instinct animal foarte dezvoltat şi nimic în lume nu l-ar putea face să-şi schimbe părerea. Din nefericire, a şi pregătit o amplă dizertaţie despre cazul tău, în care încearcă să demonstreze că eşti un om dresat, adică un om care a fost învăţat să săvârşească unele acte fără să le înţeleagă, probabil în cursul unei captivităţi anterioare.

— Ce dobitoc!

— Da, dar el reprezintă ştiinţa oficială şi este puternic. E una din cele mai mari autorităţi ale Institutului şi toate rapoartele mele trebuie să treacă pe la el. Sunt convinsă că m-ar acuza de erezie ştiinţifică dacă aş încerca

să dau totul în vileag despre tine, aşa cum vrei tu. M-ar concedia. Asta n-ar fi încă nimic, dar ştii ce ţi s-ar putea întâmpla?

— Ce poate fi mai trist decât să trăieşti într-o cuşcă?

— Ingratule! Nici nu ştii la câte şiretlicuri a trebuit să recurg ca să nu te mute la secţia encefalică! Nimic nu l-ar mai putea reţine dacă ai stărui în atitudinea ta de creatură conştientă.

— Ce-i aia secţia encefalică? întrebai alarmat.

— Acolo efectuăm unele operaţii foarte delicate asupra creierului: grefe, căutarea şi excitarea centrilor nervoşi; ablaţiune parţială sau chiar totală.

— Şi faceţi aceste experienţe pe oameni?

— Bineînţeles. Creierul omului, ca de altfel întreaga lui anatomie, seamănă cel mai mult cu al nostru. E un noroc pentru noi că natura ne-a pus la dispoziţie un animal pe care putem studia propriul nostru corp. Omul ne serveşte şi la multe alte cercetări pe care le vei cunoaşte treptat… Chiar acum efectuăm o serie întreagă de experienţe de o deosebită importanţă…

— Şi care necesită un material uman considerabil.

— Da, considerabil. Tocmai de aceea, ca să ne reaprovizionăm, facem toate aceste hăituieli în junglă. Din păcate, gorilele le organizează şi nu le putem împiedica să se consacre divertismentului lor preferat şi anume tragerea cu puşca. Foarte multe subiecte de experimentare sunt astfel pierdute pentru ştiinţă.

— E într-adevăr regretabil, admisei eu strângând din buze. Dar ca să revenim la modesta mea persoană…

— Înţelegi acum de ce am ţinut să păstrez această taină?

— Sunt deci condamnat să-mi petrec restul zilelor într-o cuşcă?

— Nu, dacă planul pe care l-am făcut va reuşi. Dar nu trebuie să te dai de gol decât la momentul potrivit şi când

vei avea toate atuurile în mână. Iată care-i propunerea mea: peste o lună va avea loc Congresul anual al biologilor. E un eveniment de o importanţă deosebită. Are acces în sală un public larg şi sunt de faţă toţi reprezentanţii marilor ziare. Or, la noi, opinia publică e mai puternică decât Zaius, mai puternică decât toţi urangutanii la un loc, mai puternică chiar decât gorilele. Asta-i şansa ta. Tocmai în faţa acestui Congres, în plină şedinţă, va trebui să dai totul în vileag; căci ai să fii prezentat de Zaius care, aşa cum ţi-am mai spus, a pregătit un lung raport despre tine şi despre faimosul tău instinct. Cel mai bine ar fi ca tu însuţi să iei atunci cuvântul ca să explici totul. Vei stârni o asemenea vâlvă încât Zaius nu te va putea împiedica să vorbeşti. Restul numai de tine va depinde. Va trebui să te exprimi clar în faţa adunării şi să convingi întregul public, şi pe ziarişti, aşa cum m-ai convins şi pe mine.

— Dar dacă Zaius şi urangutanii se încăpăţânează?

— Gorilele, nevoite să ţină seama de opinia publică, îi vor convinge pe imbecilii ăia. Nu sunt toţi chiar atât de stupizi ca Zaius; printre savanţi se află şi câţiva cimpanzei – e drept puţini la număr – pe care Academia a fost nevoită să-i primească în rândurile sale datorită descoperirilor lor senzaţionale. Unul dintre ei este Cornelius, logodnicul meu. Numai lui i-am vorbit despre tine. Mi-a promis că se va strădui să te ajute. Bineînţeles, vrea mai întâi să te vadă şi să verifice el însuşi povestea extraordinară pe care i-am relatat-o. De altfel, într-o oarecare măsură ăsta-i motivul pentru care te-am adus azi aici. Am întâlnire cu el şi trebuie să vină dintr-o clipă în alta.

Cornelius ne aştepta lângă un tufiş de ferigi uriaşe. Era un cimpanzeu foarte arătos, cu siguranţă mai în vârstă decât Zira, dar totuşi foarte tânăr pentru un academician. De cum l-am zărit m-a impresionat privirea-i pătrunzătoare, deosebit de intensă şi de vioaie.

— Ei, cum îl găseşti? mă întrebă Zira cu glas scăzut

pe franţuzeşte.

Îmi dădui seama după felul cum mi-a pus această întrebare că fără îndoială câştigasem definitiv încrederea acestei maimuţoaice. Îi răspunsei şoptindu-i câteva cuvinte elogioase şi ne apropiarăm.

Cei doi logodnici se îmbrăţişară ca şi ceilalţi îndrăgostiţi din parc. El deschisese braţele fără măcar să-mi arunce o privire. Era evident că în ciuda celor ce-i povestise Zira despre mine, prezenţa mea nu conta pentru el mai mult decât aceea a unui animal domestic. Până şi Zira uită pentru o clipă de mine şi se sărutară îndelung pe bot. Apoi ea tresări, se desprinse iute de el şi lăsă ochii în jos cu un aer ruşinat.

— Ce s-a întâmplat, iubito? întrebă mirat Cornelius. Suntem doar singuri.

— Vă rog să mă iertaţi dar sunt şi eu aici, spusei cu demnitate, într-un limbaj maimuţesc cât mai corect cu putinţă.

— Cum? Ce? exclamă cimpanzeul tresărind.

— Am spus: sunt şi eu aici. Regret că sunt nevoit să vă amintesc prezenţa mea dar s-ar putea ca mai târziu să vă fie necaz pe mine.

— Ei drăcie!… strigă savantul cimpanzeu.

Zira în schimb izbucni în râs şi făcu prezentările.

— Doctorul Cornelius, membru al Academiei, spuse ea. Ulysse Merou, un locuitor al sistemului solar, mai precis al Terrei.

— Încântat de cunoştinţă, spusei. Zira mi-a vorbit de dumneavoastră. Vă rog să primiţi felicitările mele: aveţi o logodnică fermecătoare.

Şi i-am întins mâna. El a sărit deodată înapoi de parcă s-ar fi ivit un şarpe în faţa lui.

— Cum, e chiar adevărat? şopti el uitându-se năuc la Zira.

— Vai, iubitule, te-am minţit eu vreodată?

Îşi reveni în fire. Era doar o maimuţă de ştiinţă. După o mică şovăială îmi strânse mâna.

— Bună ziua. Ce mai faceţi?

— Binişor, îi răspunsei eu. Vă rog încă o dată să mă iertaţi dacă mă înfăţişez în această ţinută.

— Numai la asta se gândeşte, spuse Zira râzând. A devenit o idee fixă pentru el. Nu-şi dă seama ce efect ar produce dacă ar fi îmbrăcat.

— Şi veniţi într-adevăr de la… de pe…

— De pe Terra, o planetă a Soarelui.

Se pare că nu dăduse până acum prea multă crezare destăinuirilor Zirei şi socotise că e mai curând vorba de vreo mistificare. Începu să mă asalteze cu întrebări. Ne plimbam cu paşi mărunţi, ei mergând în faţă, braţ la braţ, iar eu în urma lor ţinut de lanţ ca să nu atragem atenţia celor câţiva trecători pe care-i întâlneam. Răspunsurile mele îi stârneau într-atât curiozitatea ştiinţifică încât se oprea adeseori, o lăsa pe logodnica lui s-o ia înainte şi începeam să discutăm faţă în faţă, cu gesturi mari, desenând figuri geometrice pe nisipul aleii. Zira nu se supăra. Ba dimpotrivă, părea încântată de impresia pe care o produsesem asupra logodnicului ei.

Bineînţeles, Cornelius se pasionă îndeosebi pentru apariţia lui homo sapiens pe Pământ şi m-a pus să repet de o sută de ori tot ce ştiam despre acest subiect. Apoi a rămas multă vreme gânditor.

Mi-a spus că dezvăluirile mele constituie fără îndoială un document de o importanţă capitală pentru ştiinţă şi mai ales pentru el, tocmai acum când întreprinde cercetări extrem de dificile asupra fenomenului simian. Din câte am înţeles, socotea că această problemă este încă departe de a fi lămurită şi nu era de acord cu teoriile îndeobşte recunoscute. A devenit însă mai reţinut pe această temă şi în cursul primei noastre întâlniri n-a vrut să-mi spună mai mult.

Oricum, prezentam după părerea lui un interes excepţional şi şi-ar fi dat toată averea ca să mă aibă în laboratorul lui. Am vorbit atunci despre situaţia mea şi despre Zaius. Cunoştea bine stupiditatea şi oarba lui încăpăţânare. A aprobat planul Zirei. Mi-a spus că va căuta el însuşi să pregătească terenul, făcând diferite aluzii la cazul meu misterios în prezenţa câtorva dintre confraţii lui.

La despărţire mi-a întins mâna fără nicio şovăire, după ce a controlat că aleea este pustie. Apoi şi-a sărutat logodnica şi s-a îndepărtat, întorcându-se de câteva ori pentru a se convinge că nu eram o halucinaţie.

— Un tânăr maimuţoi încântător, spusei în timp ce o luam înapoi spre maşină.

— Şi un foarte mare savant. Cu sprijinul lui sunt sigură că ai să convingi Congresul.

— Zira, i-am şoptit la ureche după ce am luat loc pe scaunul din spate, ţie îţi voi datora libertatea şi viaţa.

Îmi dădeam seama de tot ceea ce făcuse pentru mine, după capturarea mea. Fără ea niciodată n-aş fi putut intra în legătură cu lumea maimuţelor. Zaius ar fi fost în stare să-mi scoată creierul numai ca să demonstreze că nu sunt o fiinţă gânditoare. Datorită ei aveam acum aliaţi şi puteam privi cu ceva mai mult optimism viitorul.

— Am făcut toate astea din dragoste pentru ştiinţă, spuse ea roşind. Eşti un caz unic care trebuie apărat cu orice preţ.

Inima-mi era plină de recunoştinţă. Mă lăsai prins de spiritualitatea privirii sale făcând chiar abstracţie de fizicul ei. Pusei mâna pe laba-i lungă şi păroasă. Zira tresări şi simţii în această privire o mare pornire de simpatie pentru mine. Eram amândoi profund emoţionaţi şi la înapoiere n-am scos nicio vorbă tot drumul până la Institut. După ce m-a adus la cuşca mea, am respins-o cu brutalitate pe Nova care mă întâmpină cu demonstraţii puerile.

V

Zira mi-a dat în taină o lanternă electrică şi-mi strecoară pe furiş diferite cărţi pe care le ascund sub paie. Acum citesc şi vorbesc curent limba maimuţelor. În fiecare noapte studiez câteva ore civilizaţia lor. La început, Nova a protestat. A venit să adulmece una din cărţi, arătându-şi dinţii ca şi cum ar fi avut de-a face cu un duşman periculos. A fost însă de ajuns să îndrept lanterna în direcţia ei ca să se pitească într-un colţ, tremurând şi gemând. Am devenit stăpân absolut la mine acasă de când posed acest instrument şi nu mai e nevoie să recurg la argumente violente ca s-o astâmpăr pe Nova. Simt că mă consideră o fiinţă de temut şi după multe indicii îmi dau seama că şi ceilalţi prizonieri mă privesc aşa. Prestigiul meu a crescut considerabil. Abuzez câteodată de această situaţie. Îmi vine uneori cheful s-o terorizez şi, fără niciun motiv, îndrept asupra ei lumina lanternei. Şi tot ea vine mai târziu să-mi ceară iertare pentru cruzimea mea.

Cred că am acum o idee destul de clară despre lumea maimuţească. Maimuţele nu sunt împărţite în naţiuni. Întreaga planetă este condusă de un consiliu de miniştri în fruntea căruia se află un triumvirat alcătuit dintr-o gorilă, un urangutan şi un cimpanzeu. Pe lângă acest guvern există un Parlament compus din trei Camere: Camera gorilelor, Camera urangutanilor şi Camera cimpanzeilor. Fiecare din aceste adunări apără interesele rasei sale. De fapt această împărţire în trei rase este singura care mai există pe Soror. În principiu, toţi au drepturi egale şi pot ocupa orice post. Totuşi, în afara câtorva excepţii, fiecare rasă este strict specializată într-un anumit domeniu.

Încă din vremuri destul de îndepărtate, când domneau datorită forţei lor fizice, gorilele au păstrat

gustul autorităţii şi ele constituie şi azi clasa cea mai puternică. Nu se amestecă cu mulţimea; nu se prea văd la manifestaţiile populare; în schimb conduc, de foarte sus, mai toate întreprinderile importante. Destul de ignorante în general, ştiu în mod instinctiv cum să folosească experienţa şi cunoştinţele subalternilor. Sunt neîntrecute în arta de a trasa directive şi de a se folosi de celelalte maimuţe. Astfel, de pildă, când un tehnician face vreo descoperire importantă, un tub luminos, de pildă, sau un nou combustibil, o gorilă se ocupă mai întotdeauna de exploatarea ei, scoţând din ea toate foloasele posibile. Fără a fi cu adevărat inteligente, sunt mult mai şirete decât urangutanii. Obţin tot ce vor de la ei, speculându-le vanitatea. Astfel, de pildă, în fruntea Institutului nostru, peste Zaius care este director ştiinţific, se află o gorilă director general pe care aproape nimeni n-o vede. N-a venit decât o singură dată în sala noastră. S-a uitat în aşa fel la mine încât era cât pe ce să iau poziţia de drepţi. Am băgat de seamă atitudinea servilă a lui Zaius şi până şi Zira părea impresionată de aerele pe care şi le dădea.

Gorilele care nu deţin posturi de conducere ocupă în general funcţii subalterne care necesită forţă fizică. Zoram şi Zanam, de pildă, nu îndeplinesc decât munci brute, sarcina lor constând mai ales în a restabili ordinea la nevoie.

Numeroase gorile se îndeletnicesc cu vânătoarea. Acest domeniu le este rezervat aproape în exclusivitate. Ele capturează animale sălbatice şi mai ales oameni. Am mai arătat că experienţele pe care le fac maimuţele necesită un consum enorm de material uman. Aceste experienţe joacă în lumea lor un rol care mă uluieşte pe măsură ce descopăr amploarea lui. Ai spune că o parte din populaţia maimuţească se ocupă de cercetări biologice; am să revin însă asupra acestei ciudăţenii. În orice caz, aprovizionarea cu material uman implică existenţa unor

întreprinderi bine organizate. O armată întreagă de vânători, de hăitaşi, de lucrători din transporturi, de vânzători lucrează în acest sector al economiei în fruntea căruia întâlnim întotdeauna gorile. Cred că aceste întreprinderi sunt foarte prospere, căci oamenii se vând scump.

Pe lângă gorile, era cât pe ce să scriu sub gorile, deşi în mod formal nu există nicio ierarhie, se află urangutanii şi cimpanzeii. Urangutanii sunt în număr mult mai mic decât celelalte maimuţe, şi Zira mi i-a caracterizat printr-o formulă concisă: ei reprezintă ştiinţa oficială.

Este într-o anumită măsură adevărat, dar unii urangutani mai încearcă uneori să se afirme în politică, în artă sau în literatură. Ei imprimă acestor activităţi trăsăturile lor caracteristice. Emfatici, pedanţi, lipsiţi de originalitate şi de simţ critic, gata să apere cu înverşunare orice tradiţie, orbi şi surzi faţă de tot ce e nou, adorând clişeele, adevărurile banale şi formulele stereotipe, ei alcătuiesc substratul tuturor academiilor. Înzestraţi cu o bună memorie, învaţă din cărţi o grămadă de lucruri pe de rost. Apoi scriu la rândul lor alte cărţi în care repetă tot ce au citit, ceea ce le atrage stima fraţilor lor urangutani. Sunt poate puţin influenţat în această caracterizare de părerea Zirei şi a logodnicului ei care, ca şi toţi cimpanzeii, nu-i pot suferi. De altfel îi dispreţuiesc şi gorilele, care-şi bat joc de slugărnicia lor, dar o exploatează în propriile lor interese. Aproape toţi urangutanii au în spatele lor câte o gorilă sau un consiliu de gorile care-i promovează şi menţin în posturi onorifice, străduindu-se să obţină pentru ei diferite titluri şi decoraţii după care se prăpădesc; toate astea însă până în ziua când nu mai sunt de folos. Atunci sunt concediaţi fără milă şi înlocuiţi cu alte maimuţe din aceeaşi rasă.

Acum despre cimpanzei. Aceştia par să reprezinte într-adevăr elementul intelectual al planetei. Nu din

lăudăroşenie susţine Zira că toate descoperirile importante li se datorează lor. Este cel mult o generalizare ceva cam îndrăzneaţă, căci există şi excepţii. În orice caz, ei scriu mai toate cărţile interesante, în cele mai diferite domenii. Par însufleţiţi de un spirit de cercetare foarte dezvoltat.

Am menţionat în ce fel îşi compun lucrările urangutanii. Din păcate şi Zira mi s-a plâns deseori de această situaţie – aşa fabrică ei toate manualele, răspândind greşeli grosolane în rândul tineretului maimuţesc. Zira mi-a povestit că nu de mult aceste texte şcolare afirmau că planeta Soror este centrul universului, deşi până şi maimuţele de inteligenţă mijlocie nu mai cred într-o asemenea erezie; şi asta pentru că a existat cândva pe planeta Soror, cu mii de ani în urmă, o maimuţă numită Haristas a cărei autoritate era considerabilă şi care susţinea asemenea teorii pe care urangutanii le repetă de atunci ca o dogmă. Înţeleg mai bine atitudinea lui Zaius faţă de mine de când am aflat că acest Haristas afirma sus şi tare că numai maimuţele pot avea suflet. Din fericire, cimpanzeii au un spirit critic mult mai dezvoltat. De câţiva ani ei combat cu o deosebită înverşunare axiomele vechiului idol.

Gorilele în schimb nu prea scriu cărţi. Când totuşi publică vreuna, aceasta merită toată lauda, dacă nu pentru conţinutul ei, cel puţin pentru prezentarea grafică. Am răsfoit câteva dintre ele şi îmi aduc aminte şi acum unele titluri: „Necesitatea unei organizări temeinice în munca de cercetare”, „Avantajele unei politici sociale” sau: „Organizarea unor vaste hăituieli de oameni în continentul verde”. Acestea sunt întotdeauna lucrări bine documentate, fiecare capitol fiind elaborat de un specialist. Ele cuprind diagrame, tabele, cifre şi adesea fotografii atrăgătoare.

Unificarea planetei, lichidarea războaielor şi a cheltuielilor militare – nu există armată ci numai o poliţie –

mi se păreau tot atâţia factori meniţi să asigure progrese rapide în toate domeniile vieţii maimuţelor. Lucrurile nu stau însă aşa. Deşi Soror este probabil ceva mai bătrână decât Pământul, este clar că sunt în urma noastră în multe privinţe.

Au electricitate, au industrii, automobile, avioane; dar în ce priveşte cucerirea spaţiului cosmic, se află doar la stadiul sateliţilor artificiali. În cercetarea fundamentală cred că au mai puţine cunoştinţe decât noi despre infinitul mare şi infinitul mic. Această întârziere se datorează poate unei simple întâmplări şi nu mă îndoiesc, văzând sârguinţa şi spiritul de cercetare de care dau dovadă cimpanzeii, că ne vor ajunge din urmă într-o bună zi. De fapt am uneori impresia că au trecut printr-o perioadă de stagnare care a durat foarte mult, mai mult decât la noi, şi că au intrat abia recent într-o epocă de mari realizări.

Trebuie să mai subliniez că acest spirit de cercetare este axat pe ştiinţele biologice şi mai ales pe studierea maimuţei, omul fiind instrumentul de care se servesc în acest scop. Această joacă, deci, un rol esenţial, deşi destul de umilitor, în viaţa lor. Este un noroc pentru maimuţe că există un număr considerabil de oameni pe planeta lor.

Am citit un studiu din care reieşea că oamenii sunt mai numeroşi decât maimuţele. Populaţia maimuţească sporeşte însă, în timp ce numărul oamenilor scade şi, de pe acum, unii savanţi sunt îngrijoraţi de problema aprovizionării în viitor a laboratoarelor lor.

Toate acestea nu lămuresc însă misterul dezvoltării maimuţei până la treapta cea mai de sus a evoluţiei. Dar poate că nu e niciun fel de mister. Desprinderea ei de celelalte animale este probabil tot atât de naturală ca şi a noastră. Şi totuşi întreaga-mi fiinţă se împotriveşte acestui gând care mi se pare inacceptabil, cu atât mai mult cu cât ştiu acum că unii dintre savanţii lor consideră şi ei că fenomenul ascensiunii simiene este încă departe de a fi

lămurit. Cornelius face parte din această şcoală şi cred că este sprijinit de minţile cele mai subtile. Ignorând de unde vin, cine sunt şi încotro se îndreaptă, îi chinuie poate această incertitudine. Cine ştie, poate tocmai acest sentiment le insuflă un fel de frenezie în cercetările biologice şi imprimă o orientare atât de specială activităţii lor ştiinţifice? Cu aceste întrebări ia sfârşit cugetarea mea nocturnă.

VI

Zira mă ducea destul de des la plimbare prin parc. Acolo ne întâlneam uneori cu Cornelius şi pregăteam împreună discursul pe care urma să-l rostesc în faţa Congresului. Data deschiderii lucrărilor se apropia şi deveneam din ce în ce mai nervos. Zira mă încredinţa că totul va fi în perfectă ordine. Cornelius era nerăbdător să mi se recunoască condiţia de fiinţă gânditoare şi să fiu pus în libertate ca să mă poată studia amănunţit… adică să poată colabora cu mine, se corectă el, văzând gestul de enervare pe care nu mi-l puteam stăpâni când îl auzeam vorbind astfel.

Într-o zi, logodnicul ei fiind absent, Zira mi-a propus să vizităm Grădina zoologică de lângă parc. Aş fi vrut să văd o piesă de teatru sau să vizitez un muzeu, dar asemenea distracţii îmi erau încă interzise. Numai din cărţi reuşisem să-mi însuşesc unele noţiuni despre artele maimuţeşti. Admirasem unele reproduceri după tablouri clasice, portrete de maimuţe celebre, scene rustice, nuduri de maimuţoaice lascive în jurul cărora zburătăcea o maimuţică înaripată reprezentând Amorul, aspecte din viaţa cazonă datând de pe vremea când mai bântuiau războaie şi care înfăţişau nişte gorile cu aspect înspăimântător, în uniforme înzorzonate cu fireturi şi tot

felul de decoraţii. Maimuţele au avut şi ele impresioniştii lor, şi unii pictori contemporani se ridicau chiar până la arta abstractă. Descoperisem toate acestea în cuşcă la mine, cu ajutorul lanternei. Nu se cădea să asist la alte spectacole decât la cele în aer liber. Zira m-a dus într-o zi să văd un joc ce semăna cu fotbalul nostru iar altă dată un meci de box între două gorile care m-a înfiorat, precum şi o întâlnire de atletism în cursul căreia nişte cimpanzei aerieni îşi luau zborul, cu ajutorul unei prăjini, până la înălţimi ameţitoare.

Am acceptat să vizitez Grădina zoologică. La început n-am observat nimic deosebit. Animalele semănau foarte mult cu cele de pe Pământ. Erau acolo feline, pahidermi, rumegătoare, reptile şi păsări. Şi chiar dacă am văzut un fel de cămilă cu trei cocoaşe şi un mistreţ cu nişte coarne de căprioară, asta nu putea în niciun caz să mă impresioneze după tot ceea ce văzusem pe planeta Soror.

Mirarea mea a început din momentul în care ne-am apropiat de sectorul oamenilor. Zira a încercat să mă convingă s-o luăm în altă direcţie, regretând probabil că m-a dus într-acolo, dar eram prea curios şi am tras de lesă până când a fost nevoită să cedeze.

Prima cuşcă în faţa căreia ne-am oprit cuprindea cel puţin vreo cincizeci de indivizi, bărbaţi, femei şi copii, expuşi acolo spre marea bucurie a maimuţelor gură-cască. Se agitau cu mişcări febrile şi dezordonate, ţopăind, îmbrâncindu-se, dându-se în spectacol, făcând tot felul de năzdrăvănii.

Era într-adevăr un spectacol. Căutau de fapt să-şi atragă bunăvoinţa maimuţelor care se aflau de jur-împrejurul cuştii şi le aruncau din când în când fructe sau bucăţi de prăjituri pe care o maimuţoaică bătrână le vindea la intrarea în Grădina zoologică. Oamenii se străduiau care mai de care, adulţi ca şi copii, să execute numărul cel mai reuşit, căţărându-se de-a lungul gratiilor,

umblând în patru labe, mergând în mâini, ca să obţină răsplata, iar dacă aceasta nimerea în mijlocul unui grup, se isca o încăierare, începeau să se zgârie şi să se tragă unii pe alţii de păr toate astea însoţite de ţipetele ascuţite ale unor animale furioase.

Unii oameni, mai ponderaţi, nu luau parte la toată această învălmăşeală. Stăteau la o parte, lângă gratii, şi când vedeau pe vreun puşti de maimuţă, vârându-şi degetele într-o pungă, întindeau spre el o mână rugătoare. Acesta, dacă era foarte mic, se trăgea adesea înapoi speriat; dar părinţii sau prietenii lui mai în vârstă îşi băteau joc de el până îşi lua inima în dinţi şi, tremurând de frică, punea direct în mână mult aşteptata recompensă.

Apariţia unui om în afara cuştii a stârnit oarecare mirare atât printre prizonieri cât şi în sânul vizitatorilor. Primii şi-au întrerupt o clipă ţopăielile ca să mă examineze cu suspiciune, dar întrucât stăteam liniştit, refuzând cu demnitate pomenile pe care puştanii se făceau că mi le întind, nici unii şi nici alţii nu mi-au mai dat atenţie şi am putut observa totul nestingherit. Comportarea înjositoare a acestor creaturi mă dezgusta şi-mi plesnea obrazul de ruşine constatând încă o dată cât de mult îmi semănau la înfăţişare.

Celelalte cuşti ofereau aceleaşi exhibiţii degradante. Cu moartea în suflet, era cât pe ce s-o urmez pe Zira care trăgea de lanţ când, deodată, mi-am stăpânit cu greu un strigăt de uimire. Acolo, în faţa mea, în această turmă, da, el era, tovarăşul meu de drum, conducătorul şi sufletul expediţiei noastre, faimosul profesor Antelle! Fusese şi el capturat ca şi mine dar avusese pesemne mai puţin noroc şi fusese vândut Grădinii zoologice.

M-am bucurat atât de mult regăsindu-l viu şi teafăr încât mi-au venit lacrimi în ochi; apoi m-am cutremurat văzând în ce hal a ajuns acest mare savant. Emoţia mea s-a transformat însă treptat într-o dureroasă stupoare când

mi-am dat seama că se comporta întocmai ca ceilalţi oameni. Oricât de neverosimilă era această atitudine, trebuia să cred ceea ce îmi vedeau ochii. Făcea parte din acei înţelepţi care nu luau parte la încăierări, dar întindeau mâna printre gratii cu o grimasă de cerşetor. L-am observat în timp ce făcea acest gest şi nimic în atitudinea lui nu-l deosebea de oamenii de pe Soror. Un maimuţoi i-a dat un fruct. Savantul l-a luat, s-a aşezat cu picioarele încrucişate sub el şi s-a apucat să-l înghită cu lăcomie, uitându-se tot timpul la binefăcătorul lui cu ochi avizi ca şi cum n-ar mai fi sperat de la el un gest generos. M-au podidit din nou lacrimile văzând această scenă. I-am explicat Zirei în şoaptă de ce sunt atât de tulburat. Aş fi vrut să mă apropii de el şi să-i vorbesc, dar ea s-a împotrivit cu energie. Oricum, nu-i puteam fi de niciun folos acum, şi emoţionanta noastră regăsire risca să provoace un scandal, dăunator intereselor noastre comune, care putea zădărnici propriile mele planuri.

— După Congres, mi-a spus ea, când ai să fii recunoscut şi acceptat de societatea noastră ca o fiinţă raţională, atunci o să ne ocupăm de el.

Avea dreptate şi am urmat-o, cu durerea în suflet. Pe drum, în timp ce ne întorceam spre maşină, i-am explicat cine este profesorul Antelle şi ce reputaţie avea pe Pământ, în lumea ştiinţifică. A rămas multă vreme gânditoare şi apoi mi-a făgăduit că va face tot posibilul ca să-l scoată din Grădina zoologică. Mi-am revenit până am ajuns la Institut; în seara aceea am refuzat însă hrana pe care mi-o aduceau gorilele.

VII

În cursul săptămânii premergătoare Congresului, Zaius mi-a făcut dese vizite supunându-mă la tot felul de

teste, care de care mai stupide. Secretara lui a umplut caiete întregi cu diferite observaţii şi concluzii privind cazul meu. M-am străduit cu ipocrizie să nu par mai deştept decât ar fi vrut el.

Ceasul mult aşteptat a sosit în sfârşit, dar abia a treia zi au venit după mine, căci maimuţele s-au înfruntat mai întâi în discuţii teoretice. Zira mă ţinea la curent cu desfăşurarea lucrărilor. Zaius citise un lung raport în care mă prezentase drept un om cu instincte deosebit de ascuţite, dar complet lipsit de conştiinţă. Cornelius îi pusese câteva întrebări cu tâlc pentru a afla cum explică în cazul acesta unele aspecte ale comportării mele. S-au aprins astfel din nou unele certuri vechi şi ultima şedinţă fusese destul de furtunoasă. Savanţii erau împărţiţi în două tabere, unii care afirmau că animalele nu pot avea suflet şi alţii care socoteau că între psihismul animalelor şi cel al maimuţelor nu există decât o diferenţă calitativă. Bineînţeles, nimeni nu bănuia întregul adevăr în afară de Cornelius şi de Zira. Şi totuşi raportul lui Zaius relata fapte atât de surprinzătoare, încât, fără ca măcar imbecilul acela să-şi dea seama, îi tulbura pe unii observatori imparţiali, cu excepţia savanţilor decoraţi, şi prin oraş începea să circule zvonul că fusese descoperit un om cu totul ieşit din comun.

În timp ce mă scotea din cuşcă, Zira mi-a şoptit la ureche:

— Mâine va fi o afluenţă de zile mari. Vom avea şi toată presa în păr. Toţi au mirosit ceva şi presimt un eveniment neobişnuit. E foarte bine pentru tine. Hai, curaj!

Aveam nevoie de sprijinul ei moral. Mă simţeam extrem de nervos. Toată noaptea repetasem în gând cuvântarea pe care aveam s-o rostesc. O ştiam pe de rost şi trebuia să convingă până şi minţile cele mai mărginite; eram însă obsedat de gândul cumplit că nu mă vor lăsa să iau cuvântul.

Gorilele m-au tras spre un camion cu o platformă zăbrelită unde se mai aflau câţiva cobai umani socotiţi şi ei, datorită vreunei particularităţi, vrednici de a fi prezentaţi în faţa doctei adunări. Am ajuns în faţa unei uriaşe clădiri încununată cu o cupolă. Paznicii ne-au dus într-un hol plin de cuşti aflat chiar alături de sala unde Congresul îşi desfăşura lucrările. Acolo am aşteptat la bunul plac al savanţilor. Din când în când o gorilă solemnă, îmbrăcată într-un fel de uniformă neagră, deschidea uşa care dădea în hol şi striga un număr. Atunci paznicii prindeau o lesă de zgarda unuia dintre oameni şi-l luau cu ei. De fiecare dată când apărea aprodul negru, inima-mi zvâcnea mai tare. Prin uşa întredeschisă se auzea un zgomot confuz de voci venind dinspre sală, însoţite uneori de exclamaţii sau de aplauze.

Subiectele de experimentare fiind duse de acolo imediat după prezentarea lor, am rămas până la urmă singur în hol, împreună cu paznicii, repetând întruna, cu febrilitate, pasajele principale ale cuvântării mele. Mă lăsaseră la urmă, ca pe o vedetă. Gorila cea neagră s-a ivit pentru ultima oară şi a strigat numărul meu. M-am ridicat brusc, am luat din mâinile unei maimuţe buimăcite lesa pe care se pregătea să mi-o prindă de zgardă şi mi-am fixat-o singur. Şi aşa, încadrat de doi paznici, am pătruns cu pas ferm în sala de şedinţe. Dar cum am trecut pragul m-am oprit, uluit şi descumpănit.

De când pusesem piciorul pe planeta Soror avusesem prilejul să văd multe spectacole stranii. Mă credeam îndeajuns de obişnuit cu prezenţa maimuţelor şi cu comportarea lor, ca nimic să nu mă mai poată mira. Şi totuşi amploarea şi caracterul cu totul neobişnuit al scenei ce se înfăţişa privirilor mele m-au zguduit, am simţit că mă apucă ameţeala şi m-am întrebat o dată mai mult dacă nu cumva visez.

Eram în fundul unui amfiteatru gigantic (care-mi

amintea în chip ciudat de infernul conic al lui Dante), unde toate treptele în jurul meu şi deasupra mea, erau pline de maimuţe. Erau acolo cu miile. Nu văzusem niciodată atâtea maimuţe la un loc; această multitudine întrecea visele cele mai fantastice ale bietei mele imaginaţii pământene; numărul lor mă copleşea.

Am simţit că se învârte totul cu mine şi, ca să-mi revin, am căutat puncte de reper în toată această mulţime. Paznicii mă împingeau spre centrul cercului, care semăna cu arena unui circ, unde era instalată o estradă. M-am rotit încet în jurul meu. Rândurile de maimuţe ajungeau până la tavan, la o înălţime care mi s-a părut fenomenală. Locurile cele mai apropiate de mine erau ocupate de membrii Congresului, toţi savanţi consacraţi, îmbrăcaţi în redingote de culoare închisă şi în pantaloni vărgaţi, toţi decoraţi, aproape toţi de o vârstă venerabilă şi mai toţi urangutani. Am zărit totuşi printre ei un număr mic de gorile şi de cimpanzei. L-am căutat cu privirea pe Cornelius, dar nu l-am putut descoperi.

În spatele acestor autorităţi, după o balustradă, mai multe rânduri erau rezervate colaboratorilor subalterni ai savanţilor. La acelaşi nivel era amenajată o tribună pentru ziarişti şi fotografi. În sfârşit, mai sus, în spatele altei bariere, se înghesuia mulţimea, un public maimuţesc care mi s-a părut foarte surescitat după intensitatea freamătului de glasuri care a întâmpinat apariţia mea.

Am căutat-o şi pe Zira, care trebuia să fie printre asistenţi. Simţeam nevoia să mă sprijine măcar cu privirea. N-am avut însă nici de data asta noroc şi n-am putut descoperi nicio maimuţă cunoscută în această infernală droaie de maimuţe care mă înconjurau.

Mi-am îndreptat din nou privirea în direcţia venerabililor pontifi. Fiecare şedea într-un fotoliu căptuşit cu pluş roşu, în timp ce muritorii de rând nu aveau drept decât la scaune sau la bănci. Semănau foarte mult cu

Zaius. Cu capul aplecat până aproape de nivelul umerilor, cu un braţ uriaş îndoit şi rezemat în faţa lor pe o mapă, ei mâzgaleau din când în când o însemnare sau poate vreun desen pueril. În contrast cu surescitarea care domnea pe băncile de sus, mi s-au părut cam fleşcăiţi. Am avut impresia că intrarea mea în sală, anunţată printr-un difuzor, venea la momentul potrivit ca să le trezească atenţia toropită. De fapt îmi amintesc foarte clar cum trei din aceşti urangutani au tresărit şi au ridicat brusc capul de parcă ar fi fost smulşi dintr-un somn adânc.

Acum însă niciunul din ei nu mai moţăia. Prezentarea mea trebuia să fie pesemne punctul de atracţie al acestei şedinţe şi mă simţeam ţinta a mii de ochi maimuţeşti cu expresiile cele mai diferite, de la nepăsare la entuziasm.

Paznicii m-au pus să urc pe estrada unde trona o gorilă arătoasă. Zira îmi explicase că Congresul nu era prezidat de un savant, ca altădată – pe atunci maimuţele de ştiinţă, lăsate în voia lor, duceau nesfârşite discuţii fără să poată ajunge la vreo concluzie – ci de un organizator. La stânga acestui impunător personaj şedea secretarul lui, un cimpanzeu care întocmea procesul-verbal al şedinţei. La dreapta lui se afla un fotoliu unde luau loc, unul după altul, savanţii care aveau de expus o teză sau de prezentat un subiect de experimentare. Zaius tocmai se aşezase în acest fotoliu, salutat cu câteva aplauze anemice. Datorită unui sistem de difuzoare îmbinate cu puternice proiectoare, nimic din ceea ce se petrecea pe estradă nu putea scăpa celor aflaţi pe treptele cele mai de sus.

Preşedintele-gorilă îşi agită clopoţelul şi după ce se făcu linişte anunţă că va da cuvântul ilustrului Zaius care va prezenta omul despre care a mai vorbit adunării. Urangutanul se ridică, salută şi începu să peroreze. În timp ce vorbea, mă străduiam să adopt o atitudine cât mai inteligentă cu putinţă pentru a arăta că înţeleg tot ce spune. Astfel, când vorbi despre mine, mă înclinai

ducându-mi mâna la inimă, ceea ce stârni un început de ilaritate, repede curmat de clopoţelul preşedintelui. Am înţeles însă curând că nu voi câştiga nimic dedându-mă unor asemenea comicării care puteau fi interpretate doar ca rezultatul unui bun dresaj. De aceea m-am potolit şi am stat neclintit până la sfârşitul expunerii.

Zaius aminti concluziile raportului sau şi, pe estradă fiind pregătite accesoriile afurisitelor sale de experienţe, anunţă minunăţiile pe care mă va pune să le săvârşesc. În încheiere declară că sunt chiar în stare să repet câteva cuvinte aidoma unor păsări şi că speră să pot executa această performanţă în faţa onoratei instanţe. Apoi se întoarse către mine, luă cutia cu multiplele încuietori şi mi-o întinse. Dar în loc să deschid toate aceste broaşte, am procedat altfel.

Clipa mult aşteptată sosise! Am ridicat mâna, am tras încet de lesa pe care o ţinea paznicul, m-am apropiat de un microfon şi m-am adresat preşedintelui.

— Preailustre preşedinte, am spus într-un limbaj maimuţesc cât mai corect cu putinţă, vă asigur că aş deschide această cutie cu cea mai mare plăcere; aş fi de asemenea foarte bucuros să efectuez toate exerciţiile prevăzute în program. Înainte de a executa însă aceste experienţe, puţin cam uşoare pentru mine, v-aş cere îngăduinţa să fac o declaraţie care, vă asigur, va uimi această înţeleaptă adunare.

Pronunţasem totul foarte desluşit şi fiecare cuvânt şi-a atins ţinta. Rezultatul a fost acela pe care-l scontam. Toate maimuţele au rămas înmărmurite, năuce, cu respiraţia tăiată. Ziariştii au uitat chiar să-şi ia notiţe şi niciun fotograf n-a avut atâta prezenţă de spirit ca să imortalizeze această clipă istorică.

Preşedintele se uita la mine cu un aer tâmp. Zaius, în schimb, era ca turbat.

— Domnule preşedinte, urlă el, protestez…

Se opri însă brusc, dându-şi seama cât de caraghios ar fi să înceapă o discuţie în contradictoriu cu un om. Am profitat de această situaţie ca să iau din nou cuvântul.

— Domnule preşedinte, insist cu cel mai profund respect dar totodată cu energie, ca să mi se acorde această favoare. După ce voi vorbi, atunci, vă jur pe onoarea mea, mă voi supune exigenţelor preailustrului Zaius.

Un uragan sfâşie tăcerea şi zgudui întreaga adunare. Băncile erau cuprinse de un vânt de nebunie ce transforma toate maimuţele într-o masă isterică în care răsunau de-a valma exclamaţii, râsete, plânsete şi urale; şi toate astea în mijlocul nesfârşitului ţăcănit al lămpilor cu magneziu, căci fotografii îşi reveniseră în sfârşit în fire. Hărmălaia dură pe puţin cinci minute; în tot acest timp preşedintele, care-şi recăpătase întrucâtva sângele rece, nu-şi luă ochii de la mine. Până la urmă se hotarî şi agită clopoţelul.

— Eu… începu el bâlbâindu-se, eu… n-nu prea ştiu cum să vă spun.

— Spuneţi-mi pur şi simplu „domnule”, îi răspunsei eu.

— Da, da, ei bine, de… domnule, cred că în faţa unui caz atât de excepţional, Congresul ştiinţific pe care am onoarea să-l prezidez are datoria să asculte declaraţia dumneavoastră.

Un nou ropot de aplauze salută această înţeleaptă hotărâre. Asta şi doream. Mă proţăpii în mijlocul estradei, fixai microfonul la înălţimea mea şi rostii cuvântarea următoare.

VIII

„Ilustre preşedinte, Nobile gorile, înţelepţi urangutani, Subtili cimpanzei, O, maimuţe!

Îngăduiţi unui om să se adreseze vouă.

Ştiu că înfăţişarea mea este grotescă, conformaţia mea respingătoare, chipul meu bestial, mirosul meu infect, iar culoarea pielii dezgustătoare. Ştiu că acest trup caraghios este o ofensă pentru ochii voştri, dar ştiu de asemenea că mă adresez celor mai învăţate şi mai înţelepte maimuţe, a căror minte este capabilă să se ridice deasupra impresiilor sensibile şi să perceapă esenţa subtilă a fiinţei dincolo de jalnicu-i înveliş material...”

Smerenia pompoasă a acestei introduceri îmi fusese impusă de Zira şi Cornelius care ştiau că poate să-i impresioneze pe urangutani. Am continuat, în mijlocul unei tăceri adânci.

— Ascultaţi-mă, o, maimuţe! Ascultaţi-mă căci vorbesc şi, vă rog să mă credeţi, nu ca un mecanism sau ca un papagal. Gândesc şi vorbesc şi înţeleg tot atât de bine ceea ce spuneţi ca şi ceea ce rostesc eu însumi. Peste câteva clipe, dacă domniile-voastre vor binevoi să-mi pună întrebări, le voi răspunde cu dragă inimă şi cât voi putea mai bine.

Aş vrea însă mai întâi să vă dezvălui un adevăr uimitor: nu sunt numai o fiinţă gânditoare. Pe lângă faptul paradoxal că un suflet sălăşluieşte în acest trup uman, mai vin şi de pe o altă planetă, de pe îndepărtata Terra, acea Terra unde, printr-o fantezie încă inexplicabilă a naturii, oamenii sunt acei care deţin înţelepciunea şi raţiunea. Cer îngăduinţa să precizez unde se află planeta mea natală, nu, desigur, pentru iluştrii doctori pe care-i văd în jurul meu, ci pentru unii dintre auditorii mei care nu sunt poate atât de familiarizaţi cu diferitele sisteme stelare”.

M-am apropiat de o tablă şi, cu ajutorul câtorva scheme, am descris cât am putut mai bine sistemul solar şi locul lui în galaxie. Expunerea mea a fost urmărită într-o tăcere religioasă. Dar după ce am terminat de desenat, când am bătut de câteva ori din palme ca să mă scutur de

cretă, acest simplu gest a stârnit un entuziasm zgomotos printre spectatorii de la galerie. Am continuat cu faţa spre public:

— Aşadar, pe această Terra spiritul s-a încarnat în rasa umană. Aşa stau lucrurile şi n-am ce-i face! În timp ce maimuţele – vă rog să credeţi că de când am descoperit lumea dumneavoastră sunt profund tulburat de această situaţie – în timp ce maimuţele au rămas într-o stare de sălbăticie, oamenii sunt acei care au evoluat. Tocmai în cutia craniană a omului s-a dezvoltat şi s-a perfecţionat creierul. Oamenii sunt cei care au inventat vorbirea, au descoperit focul, au folosit unelte. Ei au amenajat planeta mea şi i-au transformat înfăţişarea. În sfârşit, au creat o civilizaţie atât de rafinată, încât în multe privinţe, o maimuţe! seamănă cu a voastră”.

Şi atunci am căutat să dau numeroase exemple ilustrând cele mai de seamă realizări ale noastre. Am descris oraşele noastre, industriile noastre, mijloacele noastre de comunicaţie, am vorbit despre guvernele şi legile noastre, despre distracţiile noastre. Apoi, adresându-mă în special savanţilor, am încercat să le dau o imagine despre cuceririle noastre în nobilele domenii ale ştiinţelor şi artelor. Glasul meu devenea tot mai sigur pe măsură ce vorbeam. Mă cuprindea un fel de ameţeală plăcută, întocmai ca un proprietar care îşi face inventarul bogăţiilor.

După aceea am trecut la relatarea propriilor mele aventuri. Am explicat cum am ajuns până în lumea Betelgeusei şi am debarcat pe planeta Soror, cum am fost capturat şi închis în cuşcă, cum am încercat să intru în legătura cu Zaius dar, desigur din cauza lipsei mele de ingeniozitate, toate eforturile mi-au fost zadarnice. Am menţionat în sfârşit perspicacitatea Zirei, ajutorul ei preţios şi acela al doctorului Cornelius. Şi am încheiat astfel:

„Atât am avut de spus, o maimuţe! Dumneavoastră veţi hotărî acum dacă e cazul să fiu tratat ca un animal şi, după aventuri atât de uimitoare, să-mi sfârşesc zilele într-o cuşcă. Nu-mi rămâne decât să adaug că am venit la dumneavoastră fără nicio intenţie ostilă, animat doar de spiritul de investigaţie. De când am început să vă înţeleg, mi-aţi devenit extrem de simpatice şi vă admir din tot sufletul. Iată deci planul pe care-l sugerez celor mai luminate minţi de pe planetă. Vă pot fi desigur de folos prin cunoştinţele mele terestre; pe de altă parte şi eu am învăţat, în cele câteva luni cât am stat în cuşcă la dumneavoastră, mai mult decât în întreaga mea existenţă anterioară. Să ne unim eforturile! Să stabilim contacte cu Terra! Să mergem, maimuţe şi oameni, mână în mână, şi nicio putere, niciun secret al cosmosului nu ne vor putea sta în cale!”

M-am oprit, epuizat, într-o tăcere deplină. M-am întors spre masa preşedintelui, am luat maşinal paharul cu apă ce se afla acolo şi l-am dat pe gât. Ca şi puţin mai înainte când mi-am scuturat praful de cretă de pe mâini, acest simplu gest a produs o impresie extraordinară şi a fost ca un semnal al tumultului care a cutremurat sala. Întregul amfiteatru s-a dezlănţuit deodată, într-un entuziasm de nedescris. Ştiam că reuşisem să-mi câştig auditoriul, dar niciodată n-aş fi crezut că vreo adunare ar putea să-şi manifeste atât de gălăgios sentimentele. Eram buimăcit de zgomot, dar mi-a rămas totuşi suficient sânge rece ca să pot distinge una din cauzele acestui vacarm fantastic: maimuţele, care sunt exuberante din fire, aplaudă cu cele patru mâini ale lor atunci când un spectacol le este pe plac. Aveam astfel în jurul meu un învălmăşag de creaturi îndrăcite, stând în echilibru pe şezut şi bătând din cele patru mâini cu frenezie, de-ai fi zis că acuși se va prăbuşi cupola; şi toate astea însoţite de urlete în care predomina vocea de bas a gorilelor. A fost

una din ultimele imagini care mi-au rămas de la această şedinţă memorabilă. Am simţit că totul se învârte cu mine. Mi-am plimbat îngrijorat privirea de jur-împrejur. Zaius se ridicase brusc şi se plimba furios pe estradă, cu mâinile la spate, aşa cum obişnuia în faţa cuştii mele. Am zărit, ca într-un vis, fotoliul lui liber şi m-am lăsat cu toată greutatea în el. O nouă explozie de aclamaţii, pe care am avut totuşi timpul s-o percep înainte de a-mi pierde cunoştinţa, a salutat această atitudine.

IX

Nu mi-am revenit în fire decât mult mai târziu căci tensiunea prin care trecusem în cursul şedinţei mă sleise de puteri. Mă aflam într-o cameră, întins pe un pat. Zira şi Cornelius mă îngrijeau în timp ce nişte gorile în uniformă ţineau la distanţă un grup de ziarişti şi de curioşi care voiau să ajungă până la mine.

— A fost minunat! mi-a şoptit la ureche Zira. Ai câştigat!

— Ulysse, mi-a spus Cornelius, vom realiza împreună lucruri mari.

Mi-a adus la cunoştinţă că Marele Sfat al Sororei se întrunise într-o şedinţă extraordinară şi hotărâse eliberarea mea imediată.

— Unii s-au opus, a adăugat el, dar opinia publică cerea eliberarea dumitale şi n-au avut încotro.

Ceruse şi obţinuse să-i fiu colaborator, şi îşi frecă mâinile de bucurie la gândul ajutorului pe care i-l voi da în cercetările lui.

— Vei locui aici. Sper să-ţi convină acest apartament. Se află foarte aproape de al meu, într-o aripă a Institutului rezervată personalului superior.

Am aruncat o privire buimacă în jurul meu crezând

că visez. Camera dispunea de tot confortul; era începutul unei ere noi. După ce râvnisem atât de mult la clipa aceasta, mă simţeam deodată cuprins de o stranie nostalgie. Privirea mea a întâlnit privirea Zirei şi am înţeles că subtila maimuţoaică îmi ghiceşte gândul. A schiţat un zâmbet destul de ambiguu.

— Ei, bineînţeles, mi-a spus ea, aici n-ai s-o ai pe Nova.

M-am înroşit, am dat din umeri şi m-am ridicat în capul oaselor. Mă simţeam iarăşi în puteri şi eram nerăbdător să pornesc în noua mea viaţă.

— Te simţi destul de întremat ca să iei parte la o mică întrunire? m-a întrebat Zira. Am invitat câţiva prieteni cimpanzei ca să sărbătorim acest mare eveniment.

Am răspuns că nimic nu mi-ar face mai multă plăcere, dar că nu mai vreau să umblu în pielea goală. Mi-am dat atunci seama că sunt în pijama: Cornelius mi-o împrumutase. Dar dacă puteam la nevoie să îmbrac pijamaua unui cimpanzeu, aş fi fost grotesc într-unul din costumele sale.

— Mâine ai să ai o garderobă întreagă, iar până diseară un costum acceptabil. De altfel, uite că a şi venit croitorul.

Un cimpanzeu mic de stat a intrat şi m-a salutat foarte politicos. Am aflat că în timp ce zăceam fără cunoştinţă, cei mai mari croitori îşi disputaseră cinstea de a mă îmbrăca. Acesta, cel mai renumit dintre ei, avea printre clienţii lui pe cele mai de seamă gorile din capitală. Am admirat iscusinţa şi rapiditatea cu care lucra. În mai puţin de două ore a reuşit să-mi confecţioneze un costum destul de bun. Am încercat un sentiment foarte ciudat văzându-mă cu haine pe mine, şi Zira mă privea holbând ochii mari. În timp ce meşterul făcea ultimele retuşuri, Cornelius a dat drumul ziariştilor care se îmbulzeau la uşă. Am fost supus unui adevărat interogatoriu, asaltat cu

întrebări, mitraliat de fotografi, obligat să dau amănuntele cele mai picante asupra planetei Terra şi a vieţii pe care o duc acolo oamenii. Am răspuns cu plăcere tuturor acestor întrebări. Fiind eu însumi ziarist, îmi dădeam seama ce chilipir reprezint pentru aceşti confraţi şi ştiam că presa este pentru mine un ajutor de nepreţuit.

Se făcuse târziu când s-au retras. Ne pregăteam tocmai de plecare ca să ne întâlnim cu prietenii lui Cornelius, când a apărut Zanam. Era probabil la curent cu ultimele evenimente căci m-a salutat cu mult respect. O căuta pe Zira ca să-i spună că în secţia ei lucrurile nu merg bine. Furioasă din cauza lipsei mele îndelungate, Nova făcea mare scandal. Nervozitatea ei îi molipsise pe toţi ceilalţi prizonieri, care nici cu lovituri de ţepuşă nu puteau fi potoliţi.

— Bine, vin acum, spuse Zira. Aşteaptă-mă aici.

I-am aruncat o privire rugătoare. A şovăit puţin, apoi mi-a spus ridicând din umeri:

— Dacă vrei, vino şi tu cu mine. În fond eşti liber şi ai să ştii poate s-o potoleşti mai bine decât mine.

Am intrat împreună cu Zira în sala cuştilor de îndată ce m-au zărit, prizonierii s-au calmat şi o tăcere plină de încordare a succedat vacarmului. Mă recunoşteau desigur în ciuda hainelor mele şi parcă înţelegeau că sunt martorii unui eveniment miraculos.

M-am îndreptat tremurând spre cuşca Novei, cuşca mea. M-am apropiat de ea, i-am zâmbit, i-am vorbit. Am avut un moment impresia că-mi urmăreşte gândul şi-mi va răspunde. Era bineînţeles imposibil, dar simpla mea prezenţă a potolit-o, aşa cum i-a potolit şi pe ceilalţi. A acceptat bucăţica de zahăr pe care i-am întins-o şi a ronţăit-o cu lăcomie în timp ce mă îndepărtam cu inima grea.

De la petrecerea din seara aceea, care a avut loc într-un cabaret la modă – Cornelius hotărâse să mă impună

deodată societăţii maimuţeşti de vreme ce-mi era acum dat să trăiesc în mijlocul ei – nu mi-a rămas decât o amintire confuză şi destul de tulburătoare.

Confuzia provenea de la alcoolul pe care l-am ingurgitat încă de la începutul serii şi cu care organismul meu nu mai era obişnuit. Efectul tulburător consta într-o senzaţie insolită care avea să mai pună stăpânire pe mine în multe alte împrejurări. N-aş putea-o descrie decât ca o atenuare treptată, în mintea mea, a naturii maimuţeşti a personajelor din jurul meu pe care le vedeam tot mai des în funcţie de profesiunea sau de situaţia lor în societate. Astfel, de pildă, ospătarul-şef care ne-a întâmpinat cu o politeţe servilă ca să ne conducă până la masa noastră era pentru mine în primul rând un ospătar-şef, iar abia după aceea o gorilă. Bătrâna maimuţoaică din cale afară de fardată se estompa în faţa bătrânei cochete, iar când dansam cu Zira, uitam cu desăvârşire că am de-a face cu o maimuţă, pentru a nu simţi în braţele mele decât talia unei partenere de dans. Orchestra de cimpanzei nu mai era decât o orchestră banală, iar eleganţii maimuţoi de lume care făceau spirite în jurul meu deveneau simpli oameni de lume.

N-am să insist asupra vâlvei pe care a stârnit-o prezenţa mea printre aceste maimuţe. Eram ţinta tuturor privirilor. A trebuit să dau autografe unui număr impresionant de amatori, şi cele două gorile pe care Cornelius avusese prudenţa să le aducă au avut mult de furcă pentru a mă apăra împotriva unei învălmăşeli de maimuţoaice de toate vârstele care-şi disputau cinstea de a ciocni sau de a dansa cu mine.

Noaptea era foarte înaintată. Eram pe jumătate beat când deodată mi-am adus aminte de profesorul Antelle. M-am simţit copleşit de o chinuitoare remuşcare. Era cât pe ce să vărs lacrimi de ruşine la gândul că sunt acum aici, chefuind cu nişte maimuţe, în timp ce bietul meu tovarăş

lâncezeşte pe paie, într-o cuşcă.

Zira m-a întrebat de ce am devenit deodată trist. I-am explicat. Cornelius mi-a adus atunci la cunoştinţă că se interesase de profesor şi aflase că este bine sănătos. Nimic nu mai stătea acum în calea eliberării lui. Am răspuns cu vehemenţă că nu mai pot aştepta nicio clipă şi vreau chiar acum să-i aduc această veste.

— În fond, a admis Cornelius după câteva clipe de gândire, nu ţi se poate refuza nimic într-o zi ca asta. Hai să mergem, îl cunosc pe directorul Grădinii zoologice.

Am părăsit toţi trei localul şi ne-am dus la Grădina zoologica. Directorul, pe care l-am trezit, era foarte binevoitor. Cunoştea povestea mea. Cornelius i-a dezvăluit adevărata identitate a unuia din oamenii pe care-i deţinea în cuşcă. Nu-i venea să-şi creadă urechilor, dar nici el nu voia să mă refuze. Bineînţeles, trebuia să aşteptăm până se va face ziuă ca să îndeplinim cele câteva formalităţi necesare eliberării profesorului, dar nimic nu ne împiedica să stăm chiar acum de vorbă cu dânsul. Se oferi să ne conducă.

Se crăpa de ziuă când am sosit în faţa cuştii unde bietul savant trăia ca un animal, împreună cu vreo cincizeci de bărbaţi şi de femei. Aceştia mai dormeau perechi, perechi sau în grupuri de câte patru sau cinci. Au deschis însă ochii când directorul a aprins lumina.

L-am descoperit repede pe tovarăşul meu. Era şi el lungit pe jos, ghemuit lângă trupul unei fete care mi s-a părut destul de tânără. M-am cutremurat văzând în ce hal a ajuns şi m-am înduioşat cu acest prilej de starea înjositoare în care trăisem şi eu timp de patru luni.

Eram atât de emoţionat încât nu puteam scoate niciun cuvânt. Oamenii, care se treziseră de-a binelea, nu păreau de loc miraţi. Erau îmblânziţi şi bine dresaţi; s-au apucat să execute obişnuitele lor figuri în speranţa că vor obţine astfel vreo recompensă. Directorul le-a aruncat

resturi de prăjituri. S-a iscat imediat o înghesuială şi o încăierare ca în ajun, pe când cei mai înţelepţi luau poziţia lor favorită, aşezaţi pe vine lângă gratii şi întinzând o mână rugătoare.

Profesorul Antelle s-a alăturat acestora din urmă. S-a dat cât mai aproape de director şi a cerşit o bucată de prăjitură. Această ruşinoasă comportare mi-a produs mai întâi o impresie penibilă care s-a transformat însă curând într-o insuportabilă nelinişte. Se afla la trei paşi de mine; mă privea ţintă şi parcă nu mă recunoştea. La drept vorbind, ochii lui, altă dată atât de vioi, îşi pierduseră orice strălucire şi îmi sugerau acelaşi neant spiritual ca privirea celorlalţi prizonieri. Mi-am dat seama cu groază că nu pot desluşi în ei decât un fel de teamă, aceeaşi, exact aceeaşi teamă pe care o stârnea printre prizonieri prezenţa unui om îmbrăcat.

Am făcut un puternic efort şi am reuşit în sfârşit să vorbesc, ca să destram acest coşmar.

— Profesore, am spus, maestre, eu sunt, Ulysse Merou. Suntem salvaţi. Am venit să vă aduc vestea…

M-am oprit, nedumerit. La sunetul vocii mele, reacţionase ca şi oamenii de pe Soror. Îşi lungise deodată gâtul şi se trăsese puţin înapoi.

— Profesore, profesore Antelle, am insistat cu lacrimi în glas; eu sunt, eu, Ulysse Merou, tovarăşul dumneavoastră de drum. Sunt liber şi peste câteva ore veţi fi şi dumneavoastră eliberat. Maimuţele pe care le vedeţi aici cu mine sunt prietenii noştri. Ştiu cine suntem şi ne primesc ca pe nişte fraţi.

N-a răspuns niciun cuvânt. Parcă nici nu înţelegea ce spun; dar printr-o nouă mişcare furişă, asemenea unui animal speriat, s-a mai tras puţin îndărăt.

Eram disperat şi maimuţele păreau foarte intrigate. Cornelius şi-a încruntat sprâncenele aşa cum proceda de obicei când căuta soluţia unei probleme dificile. Mi-a venit

în minte că profesorul, speriat de prezenţa lor, se preface poate că nu înţelege. Le-am cerut să se îndepărteze şi să mă lase singur cu el, ceea ce au şi făcut cu multă amabilitate. După ce au plecat, am luat-o în jurul cuştii ca să mă apropii de locul unde se refugiase savantul şi i-am vorbit din nou.

— Maestre, l-am implorat, înţeleg prudenţa dumneavoastră. Ştiu la ce primejdii se expun pe această planetă oamenii de pe Pământ. Dar suntem singuri, vă jur că suntem singuri şi suferinţele dumneavoastră au luat sfârşit. Vă rog să mă credeţi. Eu sunt, tovarăşul, discipolul, prietenul dumneavoastră, eu, Ulysse Merou.

S-a smucit iar înapoi, aruncându-mi priviri piezişe. Şi tocmai atunci când stăteam aşa, tremurând şi neştiind cu ce cuvinte să-l înduplec, profesorul a întredeschis gura.

Reuşisem poate în sfârşit să-l conving? Mă uitam la el cu sufletul la gură. M-am cutremurat însă de groază văzând felul cum îşi manifesta sentimentele. Am spus că i se întredeschisese gura; acesta nu era însă gestul conştient al unei creaturi care intenţionează să vorbească. Din gâtlejul lui ieşi un sunet asemănător acelora pe care le scoteau oamenii stranii de pe această planetă pentru a-şi exprima satisfacţia sau teama. Acolo, în faţa mea, fără a mişca buzele, în timp ce un fior de gheaţă îmi străpungea inima, profesorul Antelle scoase un lung chelălăit.

PARTEA A TREIA

I

MĂ TREZII devreme, după un somn agitat. Mă sucii de trei-patru ori în pat şi mă frecai la ochi până să-mi vin în fire, căci nu eram încă obişnuit cu viaţa de om civilizat pe care o duceam de o lună de zile, iar în fiecare dimineaţă

mă îngrijora faptul că nu aud pârâind paiele şi nu simt lângă mine trupul cald al Novei.

În sfârşit, mă dezmeticii. Locuiam într-una din cele mai confortabile garsoniere ale Institutului. Maimuţele se dovediseră generoase. Aveam un pat, o cameră de baie, haine, cărţi, un aparat de televiziune. Citeam toate ziarele; eram liber; puteam să ies, să mă plimb pe străzi, să asist la orice spectacol. Prezenţa mea în public stârnea întotdeauna un interes considerabil, dar vâlva din primele zile începuse să se potolească.

Cornelius era acum directorul ştiinţific al Institutului. Zaius fusese concediat – i se dăduse însă alt post precum şi o altă decoraţie iar logodnicul Zirei fusese numit în locul lui. Această schimbare avusese drept urmare o întinerire a cadrelor, o promovare generală a taberei cimpanzeilor şi o recrudescenţă a activităţii în toate sectoarele. Zira devenise adjuncta noului director.

În ce mă priveşte, luam parte la cercetarile lui Cornelius, dar nu ca un cobai, ci în calitate de colaborator. Cornelius obţinuse foarte greu această favoare, după multe reticenţe din partea Marelui Sfat. Autorităţile nu recunoşteau cu prea multă tragere de inimă natura şi originea mea.

Mă îmbrăcai în grabă, ieşii din cameră şi mă îndreptai spre clădirea Institutului unde zăcusem cândva prizonier, spre serviciul pe care Zira continua să-l conducă, pe lângă noile sale funcţiuni. Cu acordul lui Cornelius începusem acolo cercetări sistematice asupra oamenilor.

Iată-mă în sala cuştilor, plimbându-mă cu paşi mari de-a lungul culoarului, prin faţa gratiilor, ca unul din stăpânii acestei planete. Mai e oare nevoie să spun că fac vizite cam dese, mai dese decât ar cere-o activitatea mea ştiinţifică? Uneori prezenţa permanentă a maimuţelor în jurul meu mi se pare apăsătoare şi găsesc acolo un fel de refugiu.

Prizonierii mă cunosc bine acum şi admit autoritatea mea. Fac oare o deosebire între mine, Zira şi paznicii care le aduc de mâncare? Aş dori să fie aşa, dar mă îndoiesc. De o lună de zile de când mi-am început cercetările, n-am izbutit nici eu, în ciuda eforturilor şi răbdării de care am dat dovadă, să obţin de la ei rezultate mai bune decât cele la care poate ajunge un animal bine dresat.

Un tainic instinct îmi spune însă că ei dispun de posibilităţi mult mai mari.

Aş vrea să-i învăţ să vorbească. Asta-i dorinţa mea cea mai arzătoare. E drept că strădaniile mele au fost deocamdată zadarnice. Abia au reuşit câţiva dintre ei să repete două sau trei sunete monosilabice, ca unii cimpanzei de pe la noi. E puţin, dar nu mă dau bătut. Mă încurajează mai ales insistenţa cu care toate privirile caută acum ochii mei; am impresia că de câtva timp aceste priviri se transformă şi că mijeşte acum în ele o anumită curiozitate, de o esenţă superioară perplexităţii animale.

Merg încet, de la un capăt la celălalt al sălii, oprindu-mă în faţa fiecăruia din ei. Le vorbesc; le vorbesc cu o voce blândă, cu răbdare. S-au obişnuit acum cu sunetele atât de stranii care ies din gura mea. Am impresia chiar că ascultă. Vorbesc aşa timp de câteva minute, apoi renunţ la fraze închegate şi pronunţ doar cuvinte simple, izolate, pe care le repet de mai multe ori în speranţa că ar putea deştepta în ei un ecou. Unul dintre prizonieri articulează cu stângăcie o silabă, dar azi nu voi obţine nimic mai mult de la el. A şi obosit, renunţă la o asemenea sarcină supraomenească şi se lungeşte pe paie, ca după o muncă istovitoare. Oftez şi trec la altul. Ajung în sfârşit în faţa cuştii unde vegetează acum Nova, tristă şi singuratecă; tristă, aşa cel puţin vreau să cred, cu suficienţa mea de om pământean, şi caut să desluşesc acest sentiment pe chipu-i admirabil şi inexpresiv. Zira nu i-a dat alt tovarăş de cuşcă şi îi sunt recunoscător.

Mă gândesc deseori la Nova. Nu pot uita clipele petrecute alături de ea. Dar n-am mai intrat niciodată în cuşca ei; demnitatea mea de om mi-o interzice. Nu este ea oare un animal? Evoluez acum în înalte sfere ştiinţifice; cum aş putea coborî până la o asemenea promiscuitate? Numai amintirea fostei noastre intimităţi mă face să roşesc. De când am trecut în cealaltă tabără, nici nu-mi îngădui măcar să-i arăt mai multă simpatie decât semenilor ei.

Trebuie totuşi să recunosc că este un element excepţional şi acest lucru mă bucură. Obţin cu ea rezultate mai bune decât cu ceilalţi. De îndată ce a simţit că mă apropii, a venit să se lipească de gratii şi gura i se contractă într-o schimonoseală care ar putea trece, cu oarecare bunăvoinţă, drept un zâmbet. Nici n-apuc să deschid gura şi încearcă să pronunţe cele patru sau cinci silabe pe care le-a învăţat. Se vede că-şi dă toată silinţa. Să fie oare mai înzestrată decât ceilalţi? Sau poate contactul mai îndelungat cu mine a şlefuit-o şi a făcut-o mai receptivă la lecţiile mele? Îmi place să cred, cu oarecare mulţumire de sine, că aşa stau lucrurile.

Rostesc numele ei, apoi al meu, arătând cu degetul ba spre dânsa, ba spre mine. Schiţează şi ea acelaşi gest. Dar deodată o văd schimbându-se la faţă arătându-şi dinţii, în timp ce un râs discret se aude din spatele meu.

E Zira, care face haz, fără răutate, de eforturile mele. Prezenţa ei o înfurie întotdeauna pe Nova. E însoţită de Cornelius. Acesta se interesează de experienţele mele şi vine adesea să vadă cu ochii lui ce rezultate am obţinut. Vizita de azi are însă alt scop. Pare cam surescitat.

— Ulysse, n-ai vrea să facem împreună o scurtă călătorie?

— O călătorie?

— Da, destul de departe; aproape la antipozi. Arheologii au descoperit acolo nişte ruine extrem de

curioase, dacă e să dăm crezare rapoartelor pe care le primim. Săpăturile sunt conduse de un urangutan şi nu ne prea putem bizui pe el pentru o interpretare corectă a acestor vestigii. Există acolo o enigmă care mă pasionează şi care ar putea îmbogăţi cu elemente hotărâtoare unele cercetări pe care le-am întreprins. Academia mă trimite acolo în misiune şi cred că prezenţa dumitale ar fi foarte utilă.

Nu prea văd cu ce aş putea să-l ajut, dar accept cu bucurie acest prilej de a cunoaşte şi alte aspecte ale planetei Soror. Cornelius mă pofteşte în biroul lui ca să-mi dea alte amănunte.

Sunt încântat de această diversiune care-mi permite să nu-mi termin astăzi inspecţia. Într-adevăr, mi-a mai rămas un prizonier de văzut: profesorul Antelle. E tot în aceeaşi stare şi deci nici nu se poate pune problema eliberării lui. La rugămintea mea a fost totuşi instalat într-o cuşcă separată, destul de confortabilă. Vizita pe care i-o fac este pentru mine o penibilă datorie. Nu răspunde la niciuna din solicitările mele şi continuă să se poarte ca un adevărat animal.

II

Am plecat o săptămână mai târziu. Zira ne însoţea, dar urma să se întoarcă peste câteva zile ca să se ocupe de treburile Institutului în lipsa lui Cornelius. Acesta avea de gând să stea un timp mai îndelungat pe locul săpăturilor dacă, bineînţeles, aveau să se dovedească într-adevăr interesante.

Un avion special a fost pus la dispoziţia noastră, un avion cu reacţie ce semăna destul de mult cu primele noastre aparate de acest gen. Era totuşi foarte confortabil şi cuprindea un mic salon insonorizat unde se putea sta

liniştit de vorbă. Acolo m-am întâlnit cu Zira. Mă bucuram de această călătorie. Eram acum bine aclimatizat cu mediul maimuţesc. De aceea n-am fost nici mirat şi nici speriat văzând că acest mare avion este pilotat de o maimuţă. Nu mă gândeam decât să admir peisajul şi impresionantul spectacol al Betelgeusei răsărind pe cer. Atinsesem o altitudine de aproximativ zece mii de metri. Aerul avea o limpezime de izvor şi astrul gigant se profila pe orizont aidoma soarelui nostru văzut printr-o lunetă. Zira nu se mai sătura privindu-l.

— Aveţi şi voi, acolo pe Pământ, răsărituri atât de frumoase? m-a întrebat ea. Soarele tău o fi tot atât de frumos ca al nostru?

I-am răspuns că nu-i chiar atât de mare şi de roşu dar că nouă ne ajunge şi aşa cum este. În schimb luna noastră este mai mare şi răspândeşte o lumină albicioasă mai intensă decât aceea a astrului nocturn al Sororei. Eram veseli ca nişte şcolari în vacanţă şi glumeam cu dânsa parcă ar fi fost o bună şi veche prietenă. Când, după câtva timp, s-a ivit Cornelius, mi-a fost aproape ciudă pe el că vine să tulbure o discuţie atât de intimă. Avea aerul preocupat. De altfel, de câtva timp părea nervos. Muncea enorm. Cercetările sale personale îl absorbeau într-atât încât avea uneori momente de absenţă totală. Nu vorbise nimănui despre aceste lucrări şi cred că nici Zira nu ştia mai mult decât mine. Aflasem doar că erau în legătură cu originea maimuţei şi că savantul cimpanzeu avea tot mai mult tendinţa de a se depărta de la teoriile clasice. În dimineaţa aceea, mi-a dezvăluit pentru prima oară unele din preocupările lui şi nu mi-a fost greu să înţeleg de ce existenţa mea de om civilizat prezenta o importanţă atât de mare pentru el. A început reluând un subiect pe care-l mai discutasem împreună de o sută de ori.

— Mi-ai spus, nu-i aşa, Ulysse, că pe Terra voastră maimuţele sunt adevărate animale? Că omul s-a ridicat la

un nivel de civilizaţie care-l atinge pe al nostru şi care, în multe privinţe, chiar…? Nu, nu-ţi fie teamă să mă vexezi, adevărul ştiinţific e mai presus decât amorul propriu.

— …Şi care, în multe privinţe îl depăşeşte; e un lucru de netăgăduit. De altfel, una din cele mai bune dovezi este că mă aflu aici. Se pare că sunteţi abia în faza…

— Da, da, ştiu, m-a întrerupt el, plictisit. Am mai discutat despre toate astea. Pătrundem abia acum secretele pe care voi le-aţi descoperit acum câteva secole… Dar nu numai declaraţiile dumitale mă frământă, a continuat el, măsurând cu paşi mari şi nervoşi micul salon. Mă urmăreşte de mult intuiţia – o intuiţie bazată pe unele indicii concrete – că aceste secrete au fost dezlegate chiar aici, pe planeta noastră, de alte fiinţe raţionale, într-un trecut îndepărtat.

I-aş fi putut răspunde că această impresie de redescoperire nu era străină nici unor oameni de pe Terra. Este poate chiar un fenomen universal şi stă poate la temelia credinţei noastre într-un Dumnezeu. Dar m-am ferit să-l întrerup. Urmărea o idee, încă destul de confuză, pe care o exprima cu multe reticenţe.

— Fiinţe raţionale, repetă el gânditor, şi care nu erau poate…

Se opri brusc. Avea aerul nenorocit, chinuit parcă de perceperea unui adevăr pe care mintea-i nu-l putea admite.

— Mi-ai mai spus, nu-i aşa, că acolo, la voi, maimuţele au un spirit de imitaţie foarte dezvoltat?

— Imită tot ceea ce facem, adică toate actele care nu cer o adevărată judecată, în aşa fel încât verbul *a maimuţări* a devenit, la noi, sinonim cu *a imita*.

— Zira, şopti Cornelius cu un fel de deznădejde în glas, nu cumva acest spirit de maimuţăreală ne caracterizează şi pe noi?

Fără a-i lăsa timpul să protesteze, continuă cu

însufleţire:

— Şi asta începe chiar din anii copilăriei. Întregul nostru sistem de învăţământ este bazat pe imitaţie.

— Urangutanii sunt cei care…

— E drept că au un rol hotărâtor, de vreme ce ei formează tineretul prin intermediul cărţilor lor. Silesc copilul-maimuţă să repete toate greşelile strămoşilor lui. Asta şi explică încetineala cu care progresăm. De zece mii de ani am rămas aceiaşi şi batem pasul pe loc.

Dezvoltarea atât de lentă a civilizaţiei maimuţelor merită unele comentarii. Situaţia aceasta m-a frapat atunci când am studiat istoria lor, căci am simţit în această privinţă unele diferenţe importante faţă de avântul luat de spiritul uman. E drept că am cunoscut şi noi o eră de stagnare aproape totală. Am avut şi noi urangutanii noştri, un învăţământ falsificat, programe ridicole, şi perioada aceasta a durat foarte mult.

Dar totuşi nu chiar atât de mult ca la maimuţe şi, mai ales, nu în acelaşi stadiu de evoluţie. Perioada obscură de care se plângea cimpanzeul durase vreo zece mii de ani. În cursul acestui interval niciun progres cât de cât mai important nu fusese realizat, cu excepţia, poate, a ultimilor cincizeci de ani. Dar pe mine mă intriga îndeosebi faptul că primele lor legende, primele lor cronici, primele lor amintiri vădeau încă de pe atunci o civilizaţie foarte înaintată, de fapt aproape asemănătoare cu cea de azi. Aceste documente, vechi de zece mii de ani, dovedeau cunoştinţe şi realizări comparabile cu cele actuale; mai înainte însă bezna era totală: nicio tradiţie, scrisă sau orală, niciun indiciu. Pe scurt, aveai impresia că civilizaţia simiană a răsărit aşa, deodată, ca prin minune, acum zece mii de ani, şi de atunci a rămas aproape neschimbată. Maimuţa de rând se obişnuise să considere că este un fenomen cât se poate de firesc, dar o minte subtilă ca aceea a lui Cornelius simţea aici o enigmă şi se zbuciuma.

— Bine, dar există maimuţe capabile de o creaţie originală, protestă Zira.

— Da, e adevărat, admise Cornelius, mai ales de câţiva ani. Cu timpul, spiritul se poate încarna în gest. Aşa şi trebuie chiar; acesta este cursul firesc al evoluţiei… Dar ceea ce caut cu pasiune, Zira, ceea ce vreau neapărat să aflu, e cum a început totul. Azi, nu mi se mai pare imposibil ca la originea erei noastre să fi stat o simplă imitaţie.

— Imitaţie? Ce să imităm, pe cine să imităm?

Cornelius luase însă iarăşi o atitudine reticentă şi lăsă ochii în jos, regretând parcă limbuţia lui.

— Nu pot trage încă nicio concluzie, spuse el în sfârşit. Am nevoie de dovezi concrete. Cine ştie, poate le vom găsi în ruinele acelei cetăţi îngropate. După rapoartele pe care le-am primit, se pare că exista cu mult mai mult de zece mii de ani în urmă, într-o epocă despre oare nu ştim absolut nimic.

III

Cornelius n-a mai scos niciun cuvânt şi am impresia că nici nu vrea sau nu poate să-mi spună mai mult, dar ceea ce întrezăresc de pe acum în teoriile lui îmi stârneşte o deosebită exaltare.

Arheologii au scos la iveală o întreagă cetate, un oraş îngropat în nisipurile unui deşert din care n-au mai rămas, din păcate, decât nişte ruine. Sunt însă convins că aceste ruine ascund un secret extraordinar şi fac legământ că-l voi dezlega. Nu cred că e ceva imposibil pentru cine ştie să observe şi să chibzuiască, lucru de care nu prea pare în stare urangutanul care conduce săpăturile. L-a primit pe Cornelius cu respectul cuvenit înaltei sale funcţiuni, dar totodată cu un dispreţ abia ascuns pentru tinereţea lui şi pentru ideile originale pe care le emite uneori.

Trebuie să ai într-adevăr o răbdare îngerească pentru a efectua cercetări, când la fiecare pas nisipul ţi se năruie sub picioare şi pietrele se fărâmiţează la cea mai mică atingere. Muncim aşa de vreo lună de zile. Zira a plecat de mult, dar Cornelius se încăpăţânează să mai rămână. E tot atât de înflăcărat ca şi mine, căci este şi el convins că tocmai aici, printre aceste vestigii ale trecutului, va găsi răspuns la marile probleme care-l frământă.

Amploarea cunoştinţelor sale este într-adevăr uimitoare. A ţinut mai întâi să verifice personal vechimea oraşului. Maimuţele au elaborat în acest scop metode asemănătoare cu ale noastre, folosind noţiuni aprofundate de chimie, de fizică şi de geologie. În această privinţă cimpanzeul a căzut de acord cu savanţii oficiali: oraşul este foarte, foarte vechi. Are mult mai mult de zece mii de ani, cu alte cuvinte constituie un document unic care poate dovedi că civilizaţia maimuţească actuală nu s-a născut aşa deodată, din nimic, ca printr-o minune.

A existat ceva înaintea erei actuale. Dar ce anume? După această lună de investigaţii febrile, am rămas decepţionaţi, căci se pare că nici această cetate preistorică nu se deosebeşte prea mult de oraşele moderne. Am găsit ruine de case, urme de uzine, vestigii ce dovedesc că aceşti strămoşi aveau şi ei automobile şi avioane, întocmai ca maimuţele de azi. Aceasta înseamnă că raţiunea îşi are obârşia în vremuri foarte îndepărtate, mai îndepărtate decât se credea. Simt însă că nu e ceea ce caută Cornelius şi nu e ceea ce speram.

În dimineaţa asta a plecat înaintea mea pe şantier, unde muncitorii au dezgropat o casă cu ziduri groase, făcute dintr-un fel de beton, care pare să se fi păstrat mai bine decât celelalte. E drept că înăuntru e şi ea plină de nisip şi de moloz pe care muncitorii s-au apucat pur şi simplu să le treacă prin sită. Până ieri nu găsiseră însă acolo ceva deosebit. Ca şi în celelalte sectoare, dăduseră

peste bucăţi de ţevi de la diferite conducte, bucăţi de aparate casnice, de ustensile de bucătărie. Mai lenevesc puţin în pragul cortului unde locuiesc împreună cu Cornelius. Din locul unde mă aflu îl zăresc pe urangutan care dă ordine şefului de echipă, un tânăr cimpanzeu cu privirea şireată. Pe Cornelius nu-l văd. A coborât în groapă împreună cu muncitorii. Pune şi el deseori mâna, temându-se ca aceştia să nu facă vreo prostie şi să nu le scape vreun element interesant.

Dar iată-l că iese chiar acum din gaură şi îmi dau repede seama că a făcut o descoperire excepţională. Ţine cu ambele mâini un obiect de mici dimensiuni pe care nu-l pot distinge. L-a dat la o parte fără prea multe menajamente pe bătrânul urangutan care voia să i-l ia şi-l depune jos cu o deosebită băgare de seamă. Priveşte în direcţia mea şi face gesturi mari. Când mă apropii, mă impresionează cât de mult e schimbat la faţă.

— Ulysse, Ulysse!

Nu l-am văzut niciodată într-o asemenea stare. Abia poate vorbi. Muncitorii, care au ieşit şi ei din groapă, fac roată în jurul descoperirii sale şi din cauza lor nu pot vedea despre ce este vorba. Şi-o arată cu degetul şi par doar amuzaţi. Unii din ei râd chiar din toată inima. Muncitorii aceştia sunt aproape toţi nişte gorile vânjoase. Cornelius le ţine la distanţă.

— Ulysse!

— Dar ce s-a întâmplat?

Descopăr şi eu în sfârşit faimosul obiect aşezat pe nisip, în timp ce el îmi şopteşte cu un glas sugrumat de emoţie:

— O păpuşă, Ulysse, o păpuşă!

Da, e o păpuşă, o simplă păpuşă de porţelan. Printr-o adevărată minune a rămas aproape intactă, cu urme de păr şi nişte ochi în care mai sticlesc câţiva solzi de smalţ colorat. E o imagine atât de obişnuită pentru mine încât nu

înţeleg în primul moment de ce este Cornelius atât de emoţionat. Îmi trebuie câteva secunde ca să mă pot dumeri... Da, am priceput! Deodată mă cuprinde şi mă răscoleşte sentimentul că sunt martorul unei întâmplări extraordinare. E vorba de o păpuşă umană, care reprezintă o fetiţă, o fetiţă de la noi.

Dar nu vreau să mă las amăgit de himere. Înainte de a afirma sus şi tare că e vorba de o minune, să examinăm mai întâi toate posibilităţile, căci la origine stă poate o cauză cât se poate de banală. Un savant cum este Cornelius a procedat desigur aşa. Ia să vedem deci: printre păpuşile aparţinând unor copii de maimuţe, există unele, puţine e drept, dar totuşi câteva, având o formă animală şi chiar umană. Nu se poate ca simpla prezenţă a acesteia să-l tulbure într-atât pe cimpanzeu... Dar să mergem mai departe: jucăriile micilor maimuţe înfăţişând animale nu sunt din porţelan şi, mai ales, nu sunt, în general, îmbrăcate: în orice caz nu sunt îmbrăcate ca nişte fiinţe raţionale. Şi vă spuneam adineauri că păpuşa aceasta este îmbrăcată ca o păpuşă de la noi – se pot distinge destul de clar bucăţi din rochiţă, din corsaj, din jupon şi din chiloţi; e îmbrăcată cu gust, aşa cum o fetiţă de pe Pământ şi-ar găti păpuşa preferată, cu grijă, aşa cum o maimuţică de pe Soror şi-ar împodobi păpuşa-maimuţică; o grijă cu care niciodată, niciodată nu s-ar strădui să îmbrace un animal cum este omul. Înţeleg, înţeleg din ce în ce mai bine tulburarea subtilului meu prieten cimpanzeu.

Dar asta nu e totul. Această jucărie prezintă şi o altă anomalie, o altă ciudăţenie, care a stârnit râsul tuturor muncitorilor şi l-a făcut să zâmbească până şi pe solemnul urangutan care conduce săpăturile. Păpuşa vorbeşte. Vorbeşte ca o păpuşă de la noi. Când a pus-o jos, Cornelius a apăsat întâmplător pe mecanismul rămas intact şi ea a vorbit. O! n-a rostit niciun discurs. A pronunţat doar un cuvânt, un cuvânt alcătuit din două silabe: papa. Papa,

bâiguie iarăşi păpuşa când o ia din nou Cornelius în mâinile sale agere şi o suceşte în toate părţile. Cuvântul este acelaşi în franceză şi în limba maimuţească, poate chiar şi în multe alte limbi ale acestui cosmos misterios, şi are acelaşi înţeles. Papa, repetă mica păpuşă umană, şi asta mai ales face ca botul învăţatului meu prieten să devină stacojiu; asta mă tulbură într-atât încât trebuie să mă stăpânesc ca să nu strig, în timp ce Cornelius mă trage la o parte, ducând preţioasa-i descoperire.

— Imbecil sinistru! mormăie el după o îndelungată tăcere.

Ştiu despre cine vorbeşte şi-i împărtăşesc indignarea. Bătrânul urangutan decorat n-a văzut în această păpuşă decât o simplă jucărie a unei maimuţele, o jucărie pe care un meşter excentric, care a trăit într-un trecut îndepărtat, ar fi înzestrat-o cu grai. E inutil să i se dea altă explicaţie. Cornelius nici nu încearcă. De altfel, singura explicaţie logică ce-i vine în minte i se pare atât de tulburătoare, încât preferă s-o păstreze pentru el. Nu-mi suflă nici mie un cuvânt, dar îşi dă foarte bine seama că am ghicit-o.

Rămâne gânditor şi nu scoate o vorbă tot restul zilei. Am impresia că acum se teme să-şi continue cercetările şi regretă şi puţinul pe care mi i-a spus. După ce surescitarea i s-a mai potolit, îi pare rău că am fost martorul descoperirii sale.

Chiar a doua zi am dovada concretă că se căieşte de a mă fi adus aici. După o noapte de chibzuire, îmi aduce la cunoştinţă, ferindu-se să se uite în ochii mei, că e mai bine să mă întorc la Institut, unde mă aşteaptă o activitate mai importantă decât aici, printre ruinele acestea. Mi-a reţinut şi un bilet de avion. Urmează să plec a doua zi.

IV

Să presupunem, îmi spun în sinea mea, că oamenii au fost cândva stăpânii atotputernici ai acestei planete. Să presupunem că o civilizaţie umană, asemănătoare cu a noastră, a înflorit pe Soror cu peste zece mii de ani în urmă…

Nu mai e de loc o ipoteză absurdă, ba dimpotrivă. Nici n-am apucat bine s-o formulez şi simt exaltarea pe care ţi-o produce descoperirea singurului drum bun printre atâtea cărări înşelătoare. Da, ştiu că tocmai pe această cale se află soluţia iritantului mister al evoluţiei simiene. Îmi dau seama acum că visasem întotdeauna în mod inconştient o asemenea explicaţie.

Mă aflu la bordul avionului care mă aduce înapoi în capitală. Sunt însoţit de unul din secretarii lui Cornelius, un cimpanzeu zgârcit la vorbă. Nu simt nevoia să discut cu dânsul. Avionul m-a predispus întotdeauna la meditaţie. Nu voi găsi un prilej mai bun decât această călătorie pentru a pune ordine în toate gândurile mele.

…Să presupunem deci că a existat cândva, pe planeta Soror, cu mulţi, mulţi ani în urmă, o civilizaţie asemănătoare cu a noastră. Este oare posibil ca nişte fiinţe lipsite de înţelepciune s-o fi perpetuat printr-un simplu proces de imitaţie? Răspunsul afirmativ la această întrebare mi se pare cam îndrăzneţ, dar întorcându-l în toate felurile în mintea mea, mi se înfăţişează o mulţime de argumente care-l fac din ce în ce mai puţin extravagant. Ideea că nişte maşini perfecţionate ne-ar putea lua locul într-o bună zi este, din câte îmi amintesc, foarte răspândită pe Pământ. Se întâlneşte frecvent nu numai printre poeţi şi romancieri, ci îşi în toate clasele societăţii. Ea irită elita intelectuală poate tocmai pentru că s-a născut spontan în imaginaţia populară şi a luat o asemenea extindere. Şi poate tot din acelaşi motiv cuprinde şi o parte de adevăr. O parte numai: maşinile vor rămâne întotdeauna maşini; robotul cel mai perfecţionat va rămâne întotdeauna robot.

Dar dacă avem de-a face cu fiinţe vii posedând un anumit grad de psihism, ca de pildă maimuţele? Şi tocmai maimuţele sunt înzestrate cu un deosebit simţ de imitaţie.

Închid ochii. Mă las legănat de duduitul înfundat al motoarelor. Simt nevoia să discut cu mine însumi pentru a-mi justifica poziţia.

Ce anume caracterizează o civilizaţie? Geniul excepţional? Nu, viaţa de toate zilele... Hm! Hai să dăm prioritate culturii spirituale. Să admitem că e vorba mai întâi de artă şi în special de literatură. Era oare într-adevăr inaccesibilă maimuţelor antropoide, dacă admitem, bineînţeles, că sunt în stare să adune în mod coerent mai multe cuvinte la un loc? Din ce e făcută literatura noastră? Din capodopere? Nu, iarăşi nu! Dar după ce a fost scrisă o carte originală – şi nu se scriu mai mult de una sau două pe secol – oamenii de litere o imită, adică o recopiază, astfel încât apar sute de mii de lucrări tratând exact aceleaşi probleme, dar având titlurile puţin schimbate şi alte combinaţii de fraze. Acest lucru este pe deplin accesibil maimuţelor, care prin însăşi natura lor sunt imitatoare, cu condiţia, bineînţeles, să înveţe mai întâi să vorbească.

De fapt, singura obiecţiune serioasă este vorbirea. Atenţie însă! Nu e neapărat nevoie ca maimuţele să înţeleagă ce copiază pentru a compune, pornind de la o singură carte, o sută de mii de volume. În fond, nu le este nici lor mai necesar decât ne este nouă. E de ajuns să poată repeta, ca şi noi, fraze pe care le-au mai auzit. Procesul literar se reduce apoi la o operaţie pur mecanică. Şi iată că tocmai aici părerea unor biologi capătă o deosebită importanţă: nimic în anatomia maimuţei, susţin ei, n-o împiedică să vorbească; nimic, numai să vrea! Ne putem însă foarte bine închipui că într-o bună zi, în urma unei mutaţii bruşte, s-a născut în ea o asemenea dorinţă.

Aşadar perpetuarea unei literaturi ca a noastră de

către maimuţe înzestrate cu grai nu este de loc absurdă. S-ar putea chiar ca mai târziu unele maimuţe de litere să se fi ridicat cu o treaptă pe scara intelectuală. Aşa cum spune savantul meu prieten Cornelius, spiritul s-a încarnat în gest în cazul de faţă, în mecanismul vorbirii şi astfel câteva idei originale au putut apărea în noua lume maimuţească, cu ritmul de una pe secol; ca şi la noi, pe Pământ.

Urmându-mi cu atâta cutezanţă firul gândurilor am ajuns repede la convingerea că animale bine dresate puteau foarte bine să fi executat tablourile şi sculpturile pe care le admirasem în muzeele capitalei şi, în general, să se dovedească experte în toate artele umane, inclusiv în arta cinematografică.

După ce am examinat cele mai înalte forme ale activităţii intelectuale, nu mi-a fost greu să-mi extind teza asupra altor domenii. Industria noastră n-a rezistat multă vreme analizei mele. A reieşit limpede pentru mine că nu are nevoie de niciun fel de iniţiativă raţională pentru a se propaga în timp. La baza ei se află activitatea muncitorilor manuali care repetă mereu aceleaşi mişcări şi care pot fi înlocuiţi, fără niciun prejudiciu, de către maimuţe; dacă urcăm câteva trepte pe scara ierarhiei, întâlnim cadre al căror rol constă în a alcătui diferite rapoarte şi în a pronunţa aceleaşi cuvinte în aceleaşi împrejurări. Totul se rezumă la o chestiune de reflexe condiţionate. Pe treptele cele mai de sus ale administraţiei, maimuţăreala mi s-a părut chiar şi mai evidentă. Pentru a continua civilizaţia noastră, gorilele n-ar fi avut decât să imite unele din pozele noastre şi să pronunţe câteva discursuri, calchiate pe acelaşi model. Am început astfel să privesc cu ochi noi cele mai diferite activităţi de pe Pământul nostru şi să mi le închipui executate de maimuţe. M-am lăsat furat, cu oarecare satisfacţie de altfel, de acest joc care nu-mi mai cerea chinuitoare eforturi intelectuale. Am revăzut astfel în minte câteva întruniri politice la care asistasem în

calitate de ziarist. Mi-am amintit cuvintele şablon rostite de diferite personalităţi cărora avusesem prilejul să le iau interviuri. Am retrăit cu o deosebită intensitate un proces care făcuse mare vâlvă cu câţiva ani în urmă şi la care asistasem.

Apărătorul era unul din cei mai proeminenţi avocaţi. De ce îmi apărea oare acum sub înfăţişarea unei falnice gorile, ca şi procurorul de altfel, tot o celebritate? De ce asemuiam oare declanşarea gesturilor şi intervenţiilor lor cu nişte reflexe condiţionate datorate unei bune dresări? De ce oare preşedintele tribunalului se confunda în mintea mea cu un solemn urangutan, recitind fraze învăţate pe de rost ce ieşeau din gura lui în mod automat, ca o reacţie la cuvintele vreunui martor, sau la un anumit murmur al mulţimii?

Până la sfârşitul călătoriei am fost obsedat de tot felul de similitudini care de care mai sugestive. Când am abordat însă lumea finanţelor şi a afacerilor, ultima mea evocare a fost un spectacol pur maimuţesc, o amintire recentă de pe planeta Soror. Era vorba de o şedinţă la Bursă, unde ţinuse să mă ducă un prieten al lui Cornelius, căci era considerată una din curiozităţile oraşului. Şi iată ceea ce îmi văzuseră ochii, un tablou ce se reconstituia în mintea mea cu o deosebită pregnanţă, în ultimele minute dinainte de aterizare.

Bursa era o clădire mare, cufundată într-o stranie atmosferă ce te cuprindea cu mult înainte de intrare: un murmur dens şi confuz care creştea pe măsură ce te apropiai, transformându-se într-un vacarm asurzitor. Am intrat şi ne-am pomenit chiar în inima tumultului. M-am ghemuit într-un colţ, sprijinindu-mă de o coloană. Eram obişnuit cu prezenţa maimuţelor ca indivizi separaţi, dar mă zăpăceam de fiecare dată când aveam în jurul meu o mulţime compactă. Iar aici aveam de-a face cu o puzderie de maimuţe! Spectacolul mi s-a părut chiar mai straniu

decât adunarea savanţilor, cu prilejul faimosului Congres. Închipuiţi-vă o sală imensă, ticsită de maimuţe, de maimuţe urlând, gesticulând, alergând în toate direcţiile, fără nicio noimă, maimuţe cuprinse de isterie, maimuţe care nu numai că se încrucişau şi se izbeau unele de altele jos, pe podea, ci forfoteau pe toţi pereţii, ridicându-se chiar până în tavan, la o înălţime ameţitoare. Căci acolo erau instalate tot felul de scări, trapeze şi frânghii, pentru ca maimuţele să se poată deplasa oricând şi oriunde pe toate cele trei dimensiuni. Astfel, droaia aceasta de maimuţe umplea întreaga încăpere ce căpăta astfel aspectul unei cuşti gigantice, special amenajată pentru exhibiţiile groteşti ale unor cvadrumani.

Maimuţele zburau literalmente în spaţiul acesta, reuşind întotdeauna să se agaţe în ultima clipă de vreo grindă, un inel sau alt aparat de gimnastică tocmai când credeam că se vor prăbuşi; şi toate astea se întâmplau în mijlocul unui vacarm infernal de exclamaţii, întrebări, chemări, strigăte şi chiar sunete care nu semănau cu nicio limbă civilizată. Aşa, de pildă, erau acolo maimuţe care lătrau; da, da, care lătrau, fără niciun motiv aparent, făcându-şi vânt pentru a traversa sala în zbor, suspendate de capătul unei funii lungi.

— Ei, ai mai văzut aşa ceva? m-a întrebat cu mândrie prietenul lui Cornelius.

Am recunoscut fără nicio rezervă că n-am mai pomenit un asemenea spectacol. Îmi erau însă într-adevăr necesare toate cunoştinţele mele anterioare despre maimuţe ca să le pot considera făpturi raţionale. Orice fiinţă cu judecată care ar fi nimerit în acest circ ar fi ajuns inevitabil la concluzia că asistă la zbenguielile unor nebuni sau ale unor animale turbate. Nicio licărire de inteligenţă nu sclipea în ochii lor. Aici toate semănau atât de mult încât nici nu le puteam deosebi unele de altele. Erau toate îmbrăcate la fel şi purtau aceeaşi mască: aceea a

demenţei.

Ceea ce mă tulbura însă cel mai mult, în viziunea mea actuală, era faptul că, printr-un fenomen invers aceluia de adineauri, când atribuiam forma unei gorile sau a unui urangutan personajelor dintr-o scenă terestră, vedeam acum pe membrii acestei mulţimi smintite sub o înfăţişare umană. Mi se părea că cei care urlă, latră şi se agaţă de capătul unei frânghii ca să ajungă cât mai repede la ţinta lor sunt oameni. Noi şi noi imagini se perindau în mintea mea înfierbântată. Îmi aduc aminte că după o îndelungată observaţie am reuşit să descopăr până la urmă câteva amănunte sugerând în mod vag că această gloată zgomotoasă aparţine totuşi unei lumi civilizate. Câte un cuvânt articulat se putea uneori desluşi printre urletele bestiale. Cocoţată pe un eşafod, la o înălţime ameţitoare şi fără a-şi întrerupe isterica gesticulaţie a mâinilor, o gorilă apuca din când în când cu un picior mai ferm o bucată de cretă şi trecea pe o tablă o cifră care avea pesemne o anumită semnificaţie. Şi acestei gorile îi atribuiam trăsături umane.

Nu m-am putut smulge din această halucinaţie decât revenind la teoria mea despre originea civilizaţiei simiene şi am găsit, în această reminiscenţă a lumii finanţelor, noi argumente în favoarea ei.

Avionul se pregătea să aterizeze. Eram din nou în capitală. Zira venise să mă întâmpine la aeroport. Am zărit de departe boneta ei studenţească pusă pe-o ureche şi m-am bucurat nespus de mult. Când am ajuns alături de ea, după formalităţile vamale, a trebuit să mă stăpânesc ca să n-o strâng în braţe.

V

După ce m-am întors din expediţie am zăcut o lună

întreagă în pat din cauza unei boli contractate probabil pe locul săpăturilor şi care se manifesta prin puternice accese de febră, ca în malarie. Nu mă durea nimic, dar în capul meu aprins clocotea un potop de gânduri şi tot suceam şi învârteam în minte elementele uluitorului adevăr pe care-l întrezărisem. Pentru mine nu mai încăpea nicio îndoială: o civilizaţie umană precedase era maimuţească pe planeta Soror, iar convingerea aceasta îmi stârnea o senzaţie ciudată, ca un fel de îmbătare.

Stând însă şi judecând bine, nu ştiu dacă trebuie să fiu mândru de această descoperire sau să mă simt profund umilit. Amorul meu propriu constată cu satisfacţie că maimuţele n-au inventat nimic, că s-au mulţumit doar să ne imite. Sentimentul de umilinţă se datorează faptului că o civilizaţie umană a putut fi atât de uşor asimilată de nişte maimuţe.

Cum s-a putut întâmpla aşa ceva? În delirul meu, mă învârt mereu în jurul acestei probleme. Da, desigur, ştiam de mult că toate civilizaţiile, inclusiv a noastră, sunt sortite pieirii, dar o dispariţie atât de totală, care să nu lase nicio urmă, te poate scoate din minţi. Care să fi fost cauza? O nimicire bruscă? Un cataclism? Sau lenta degradare a unora şi ascensiunea treptată a altora? Aş înclina pentru această ultimă ipoteză, cu atât mai mult cu cât descopăr, în situaţia şi în preocupările actuale ale maimuţelor, indici extrem de sugestivi în favoarea unei asemenea evoluţii.

Să luăm, de pildă, uriaşa însemnătate pe care o acordă cercetărilor biologice. Ei bine, acum încep să înţeleg ce stă la baza lor. Probabil că pe vremuri numeroase maimuţe serveau oamenilor drept subiecte de experimentare, aşa cum se întâmplă în laboratoarele noastre. Ele au fost acelea care au preluat cele dintâi ştafeta, ele au fost pionierii revoluţiei. Vor fi început, fireşte, prin a imita gesturile şi atitudinile stăpânilor lor, iar aceşti stăpâni erau cercetători, biologi, medici,

infirmieri şi paznici. De aici s-o fi trăgând pecetea aceea insolită ce caracterizează şi azi cele mai multe din acţiunile lor.

Bine, dar ce să se fi întâmplat cu oamenii?

Destul am speculat despre maimuţe! Au trecut două luni de când nu i-am mai văzut pe foştii mei tovarăşi de captivitate, pe fraţii mei umani. Azi mă simt mai bine. Nu mai am febră. I-am spus ieri Zirei – care m-a îngrijit ca o adevărată soră tot timpul cât am fost bolnav – i-am spus că am de gând să-mi reiau studiile în secţia ei. N-a avut aerul prea încântat, dar n-a făcut nicio obiecţie. E timpul să le fac o vizită.

Iată-mă din nou în sala cuştilor. O stranie emoţie mă cuprinde încă din prag. Văd acum toate aceste făpturi într-o lumină nouă. M-am întrebat cu îngrijorare, înainte de a mă hotarî să intru, dacă mă vor recunoaşte după o absenţă atât de îndelungată. Dar m-au recunoscut. Toate privirile s-au aţintit asupra mea, ca şi înainte, şi poate chiar cu un fel de deferenţă. Visez oare sau într-adevăr desluşesc în ochii lor o nuanţă nouă, destinată numai mie, cu totul diferită de cea pe care o acordă paznicilor lor maimuţe? Un reflex imposibil de descris, dar în care disting, pare-mi-se, o curiozitate trează, o emoţie insolită, umbrele unor amintiri ancestrale ce caută să se ridice deasupra mărginirii animale şi poate chiar… o rază şovăitoare de speranţă.

Speranţa aceasta cred că o nutresc şi eu de câtăva vreme fără să-mi dau seama. Oare nu cumva ei i se datorează starea de exaltare febrilă care a pus stăpânire pe mine? Nu sunt oare eu, eu, Ulysse Merou, omul pe care destinul l-a trimis pe această planetă pentru a fi instrumentul regenerării umane?

Iată în sfârşit formulată ideea ceea tulbure care mă obsedează de o lună de zile. Bunul Dumnezeu nu joacă zaruri, cum a spus cândva un fizician, în cosmos nimic nu e lăsat la voia întâmplării. Călătoria mea spre lumea

Betelgeusei a fost dinainte hotărâtă de o conştiinţă superioară. Mie îmi revine acum sarcina de a mă arata demn de această încredere şi de a deveni noul Mântuitor al acestei umanităţi decăzute.

Ca şi altădată, fac înconjurul sălii. Caut să mă stăpânesc ca să nu alerg spre cuşca Novei. Trimisul destinului nu are dreptul să aibă favorite? Mă adresez fiecăruia dintre supuşii mei... Este încă departe ziua când vor începe să vorbească; mă consolez însă cu gândul că am o viaţă întreagă în faţa mea ca să-mi pot îndeplini misiunea.

Mă apropii acum de fosta mea cuşcă cu o dezinvoltură calculată. Privesc cu coada ochiului dar nu zăresc braţele Novei întinse spre mine printre gratii; nu aud strigătele vesele cu care obişnuia să mă întâmpine. O sumbră presimţire mă cuprinde. Nu mă mai pot stăpâni. Mă reped. Cuşca e goală.

Chem pe unul din paznici, cu o voce autoritară, care-i face să tresară pe toţi prizonierii. Zanam este acela care vine. Nu-i prea place să-i dau ordine, dar Zira i-a spus să stea la dispoziţia mea.

— Unde-i Nova?

Îmi răspunde, cu un aer morocănos, că habar n-are. A fost luată într-o bună zi de acolo fără să i se dea explicaţii. Insist, dar fără succes. Din fericire iată că apare în sfârşit Zira, care a venit în inspecţia-i obişnuită. M-a văzut în faţa cuştii pustii şi ghiceşte cât sunt de tulburat. Pare jenată şi începe să-mi vorbească despre altceva.

— S-a întors chiar acum Cornelius. Ar vrea să te vadă.

Mult îmi pasă mie acum de Cornelius, de toţi cimpanzeii, de toate gorilele şi de ceilalţi monştri din cer şi de pe pământ. Arăt cu degetul spre cuşcă:

— Unde-i Nova?

— E suferindă, îmi răspunde maimuţoaica. A fost

mutată într-o clădire specială.

Îmi face un semn s-o urmez afară, departe de paznic.

— A trebuit să promit administratorului că nu voi sufla o vorbă. Cred însă că ţie trebuie să-ţi spun.

— E bolnavă?

— Nimic grav; însă un eveniment destul de important ca să îngrijoreze autorităţile noastre. Nova trebuie să fete.

— Trebuie să…

— Adică… vreau să spun că trebuie să nască, se corectează maimuţoaica, observându-mă cu un aer curios.

VI

Am încremenit de uimire şi nu pot încă realiza toate consecinţele pe care le implică acest eveniment. Sunt mai întâi asaltat de o mulţime de amănunte triviale şi mai ales frământat de o întrebare îngrijorătoare: cum de n-am fost înştiinţat până acum? Nici n-apuc să protestez şi Zira îmi spune:

— Mi-am dat seama de situaţia ei acum două luni când m-am întors din călătorie. Bineînţeles, gorilele habar n-aveau. I-am telefonat lui Cornelius şi el la rândul lui a avut o lungă convorbire cu administratorul. Au ajuns amândoi la concluzia că e mai bine să păstrăm secretul. Nimeni nu este la curent, în afară de ei doi şi de mine. Nova se află într-o cuşcă izolată şi mă ocup personal de ea.

Pentru mine această lipsă de sinceritate a lui Cornelius este o adevărată trădare şi-mi dau seama că Zira se simte jenată. Am impresia că se pune la cale o tenebroasă maşinaţie în spatele meu.

— Fii liniştit. E bine îngrijită şi nu duce lipsă de nimic. Sunt cât se poate de atentă cu ea. Niciodată nu s-a manifestat atâta grijă pentru sarcina unei femele de om.

Sub privirea-i şireată las ochii în jos ca un şcolar care

a făcut o boacană. Caută să adopte un ton ironic, dar simt că este tulburată. Desigur, ştiu că intimitatea mea fizică cu Nova i-a displăcut, chiar din clipa când şi-a dat seama că sunt o fiinţă raţională, dar citesc acum în privirea ei altceva decât un sentiment de ciudă. Tocmai pentru că ţine la mine e îngrijorată. Toate aceste mistere în legătură cu Nova nu-mi prevestesc nimic bun. Cred că nu mi-a spus întregul adevăr, că Marele Sfat cunoaşte toată situaţia şi că au avut loc discuţii la un nivel foarte înalt.

— Când trebuie să nască?

— Peste trei sau patru luni.

Deodată aspectul tragicomic al situaţiei mă răscoleşte. Voi fi tată în sistemul Betelgeusei! Voi avea un copil pe planeta Soror, de la o femeie pentru care simt o mare atracţie fizică, uneori un sentiment de milă, dar care are un creier de animal. Cred că nicio fiinţă, în cosmos, nu s-a pomenit într-o asemenea situaţie. Îmi vine să plâng şi să râd în acelaşi timp.

— Zira, vreau s-o văd!

Mi-a răspuns strâmbând din nas, puţin înciudată:

— Eram sigură că asta ai să-mi ceri. I-am şi vorbit lui Cornelius şi cred că nu va avea nimic împotrivă. Te aşteaptă în biroul lui.

— Cornelius e un trădător!

— N-ai dreptul să vorbeşti aşa. În el se dă o luptă între dragostea lui pentru ştiinţă şi datoria lui de maimuţă. E firesc ca această naştere să-i inspire serioase temeri.

Neliniştea ce m-a cuprins sporeşte în timp ce o urmez pe Zira prin coridoarele Institutului. Ghicesc care este punctul de vedere al maimuţelor de ştiinţă: le este frică să nu apară o rasă nouă care… Da, bineînţeles! Acum îmi dau foarte bine seama cum se poate realiza misiunea ce-mi revine.

Cornelius mă întâmpină cu cuvinte prietenoase dar între noi se simte o permanentă răceală. Îmi aruncă din

când în când o privire îngrozită. Îmi dau toată silinţa să nu abordez imediat subiectul care mă frământă. Îl întreb mai întâi cum a călătorit şi ce s-a mai petrecut pe şantierul arheologic după plecarea mea.

— A fost pasionant. Am acum nişte dovezi incontestabile.

O flacără s-a aprins în ochii lui mici şi inteligenţi. Nu s-a putut stăpâni şi se laudă acum cu succesul lui. Da, Zira are dreptate: e măcinat de două sentimente contradictorii; dragostea pentru ştiinţă şi datoria de maimuţă. În momentul de faţă, savantul este acela care vorbeşte, savantul entuziast, pentru care triumful teoriilor sale este mai presus de orice.

— Am găsit schelete, a continuat el; nu unul, ci multe la un loc, în asemenea împrejurări şi într-o asemenea rânduială încât nu încape nicio îndoială: e vorba de un cimitir. E atât de evident încât ar trebui să convingă până şi pe cele mai mărginite maimuţe. Dar, bineînţeles, urangutanii noştri se încăpăţânează să nu vadă aici decât un şir de coincidenţe curioase.

— Şi scheletele acelea…?

— Nu sunt schelete de maimuţă.

— Da, înţeleg…

Ne privim drept în ochi. Entuziasmul i s-a mai potolit şi reia încet, cântărindu-şi cuvintele:

— Nu pot să-ţi ascund adevărul; ai ghicit: sunt schelete de oameni.

Zira este cu siguranţă la curent căci nu se arată deloc mirată. Se uită amândoi la mine cu insistenţă. În sfârşit, Cornelius se hotărăşte şi-mi vorbeşte pe şleau.

— Sunt acum sigur, admite el, că a existat cândva pe planeta noastră o rasă de oameni în stare să gândească, înzestraţi cu minte, ca dumneata şi ca ceilalţi oameni de pe Pământul dumitale, o rasă care a degenerat şi a revenit la o stare de animalitate… De altfel, când m-am întors din

expediţie, am găsit aici alte dovezi în sprijinul teoriei mele.

— Alte dovezi?

— Da. Le-a descoperit şeful secţiei encefalice, un tânăr cimpanzeu cu mare viitor. Aş spune chiar că e genial… Ai greşi, continuă el cu o amară ironie, dacă ai crede că maimuţele au fost întotdeauna simple imitatoare. Am făcut inovaţii remarcabile în unele ramuri ale ştiinţei, mai ales în ce priveşte experienţele asupra creierului. Dacă o să am posibilitatea, o să-ţi arăt într-o zi ce rezultate am obţinut. Sunt convins că ai să rămâi uluit.

Vrea parcă să se convingă singur de geniul maimuţesc şi se exprimă cu o agresivitate inutilă. Nu l-am atacat niciodată în această privinţă. El este acela care, acum două luni, regreta că maimuţelor le lipseşte spiritul creator. Acum însă prevesteşte cu o însufleţită mândrie:

— Crede-mă, va veni o zi când îi vom întrece pe oameni în toate domeniile. Să nu-ţi închipui că printr-o simplă întâmplare am luat locul oamenilor. Evenimentul acesta era înscris în cursul normal al evoluţiei. Omul raţional îşi trăise traiul şi o fiinţă superioară trebuia să-i ia locul, să păstreze rezultatele esenţiale ale cuceririlor sale, să le asimileze în decursul unei perioade de aparentă stagnare, înainte de a se avânta apoi spre noi culmi.

E într-adevăr un mod nou de a privi acest eveniment. I-aş putea răspunde că mulţi oameni de pe Pământ au presimţit că va apărea o fiinţă superioară care într-o zi le va lua locul, dar niciun savant, niciun filosof, niciun poet nu şi-a imaginat vreodată acest supraom sub înfăţişarea unei maimuţe. Nu prea am însă chef să discut acum această problemă. În definitiv principalul este ca spiritul să se întrupeze într-un organism, nu-i aşa? Nu are prea mare importanţă ce formă îmbracă el. În sfârşit! Sunt multe alte lucruri care mă frământă acum. Aduc vorba despre Nova şi despre starea ei. Cornelius nu face niciun comentariu şi caută să mă consoleze.

— Sper că până la urmă totul se va aranja. Va fi probabil un copil ca toţi puii de om de pe Soror.

— Ah, nu! Sper că nu! Sunt chiar sigur că va vorbi!

Nu mi-am putut stăpâni protestul indignat.

Zira încruntă sprâncenele ca să mă facă să tac.

— N-ar trebui să-i doreşti aşa ceva, spuse grav Cornelius; şi asta atât în interesul lui cât şi în al dumitale.

Apoi adăugă pe un ton mai familiar:

— Dacă ar vorbi, poate că n-aş mai putea să te protejez ca până acum. Nu-ţi dai oare seama că Marele Sfat a aflat, că e alarmat, că am primit ordine foarte stricte ca să păstrez secretul acestei naşteri? Dacă autorităţile ar şti că eşti la curent, m-ar concedia, ca şi pe Zira de altfel, şi ai rămâne atunci singur în faţă…

— În faţa unor duşmani?

Îşi întoarse privirile. Deci am avut dreptate: sunt considerat un pericol pentru rasa maimuţească. Îmi pare totuşi bine că am un aliat în persoana lui Cornelius, dacă nu chiar un prieten. Zira mi-a apărat probabil cauza cu mai multă căldură decât am crezut şi Cornelius nu va face nimic care să-i displacă. Uite, chiar acum îmi promite s-o văd pe Nova, pe ascuns, bineînţeles.

Zira mă conduce spre o căsuţă izolată, a cărei singură cheie se află în posesia ei. Sala în care intrăm nu e prea mare. Cuprinde doar trei cuşti, dintre care două sunt goale. În cea de-a treia se afla Nova. Ne-a auzit venind şi instinctul i-a spus că sunt acolo, căci s-a ridicat şi a întins braţele printre gratii chiar înainte de a mă vedea. Îi strâng mâinile şi îmi frec faţa de faţa ei. Zira ridică dispreţuitor din umeri, dar îmi dă cheia de la cuşcă şi se duce în coridor să stea la pândă. Ce suflet nobil are această maimuţoaică! Ce femeie ar fi în stare de atâta delicateţe? A ghicit că avem o mulţime de lucruri să ne spunem şi ne-a lăsat singuri.

Lucruri să ne spunem? Vai! iarăşi am uitat în ce tristă

stare se află Nova. M-am năpustit în cuşcă; am strâns-o în braţe; i-am vorbit ca şi cum ar fi putut să mă înţeleagă, aşa cum i-aş fi vorbit Zirei, de pildă.

Dar n-o fi înţelegând chiar nimic? N-o fi având măcar o vagă intuiţie a misiunii ce ne este hărăzită de acum înainte amândurora, atât ei cât şi mie?

M-am întins pe paie, alături de ea. Am pipăit viitorul rod al neobişnuitei noastre dragoste. Mi se pare totuşi că situaţia în care se află acum i-a conferit o personalitate şi o demnitate pe care nu le avea înainte. Tresare când îmi plimb degetele pe pântecele ei. Da, sigur, nu încape nicio îndoială, privirea ei a căpătat o strălucire nouă. Deodată o aud bolborosind cu greu silabele numelui meu, pe care o învăţasem să le articuleze. N-a uitat lecţiile mele. Inima mi-e cuprinsă de bucurie. Dar privirea-i se întunecă iarăşi şi-mi întoarce spatele ca să înfulece fructele pe care i le-am adus.

Zira se întoarce; e timpul să ne despărţim. Plec împreună cu ea. Văzându-mă descumpănit, se hotărăşte să mă conducă până la mine acasă. Acolo, în garsoniera mea, izbucnesc în plâns ca un copil.

— O, Zira, Zira!

În timp ce mă alintă ca o mamă, încep să-i vorbesc, să-i vorbesc cu tandreţe, să-i vorbesc neîncetat, descărcându-mi în sfârşit sufletul de toate sentimentele şi gândurile ce mă copleşesc şi pe care Nova nu le poate înţelege.

VII

Ce maimuţoaică admirabilă! Datorită ei, am putut-o vedea destul de des pe Nova în această perioadă, fără ştirea autorităţilor. Am stat ore întregi pândind licărirea intermitentă din privirea ei, şi aşa s-au scurs săptămânile

în aşteptarea nerăbdătoare a naşterii.

Într-o zi, Cornelius s-a hotărât să-mi arate secţia encefalică despre care îmi spusese atâtea minunăţii. S-a scuzat că nu mă poate însoţi personal din cauza unei lucrări urgente şi m-a prezentat şefului secţiei, acel tânăr cimpanzeu numit Helius pe care mi-l ridicase în slăvi.

— Mă întorc peste o oră ca să-ţi arăt eu însumi cea mai grozavă dintre toate experienţele noastre, spuse Cornelius, aceea care mi-a adus dovezile despre care ţi-am vorbit. Deocamdată, sunt sigur că te vor interesa şi cazurile clasice.

Helius m-a poftit într-o sală mare, cu două rânduri de cuşti, care semăna cu toate sălile de la Institut. M-a izbit un miros de farmacie, parcă de cloroform. Era într-adevăr un anestezic. Toate operaţiile chirurgicale, mi-a explicat călăuza mea, sunt efectuate sub narcoză. A insistat mult asupra acestui lucru ce dovedea înaltul nivel atins de civilizaţia simiană care căuta să suprime orice suferinţe inutile, chiar la oameni. Cu alte cuvinte, puteam să fiu liniştit.

La drept vorbind, liniştit nu prea eram. Am devenit chiar de-a dreptul îngrijorat când, în încheierea expunerii sale, Helius a menţionat o excepţie la această regulă, şi anume experienţele având ca scop studierea mecanismului durerii şi localizarea centrilor nervoşi unde ia naştere. Nu avea însă de gând să-mi arate azi asemenea experienţe. O asemenea introducere nu era de natură să potolească sensibilitatea mea umană. Mi-am adus aminte că Zira încercase cândva să mă convingă să nu vizitez aceasta secţie, unde ea însăşi nu venea decât atunci când n-avea încotro. Am vrut să fac cale-ntoarsă dar Helius nu mi-a lăsat timpul.

— Dacă vreţi să asistaţi la o operaţie veţi constata personal că pacientul nu suferă. Nu vreţi? Ei, atunci să vă arăt rezultatele.

Lăsând în urmă camera ceea închisă de unde venea mirosul de medicamente, Helius m-a dus în direcţia cuştelor. În prima din ele, am văzut un tânăr destul de chipeş, dar cumplit de slab. Stătea pe jumătate tolănit în culcuşul de paie. I se pusese în faţă, chiar sub nas, o strachină cuprinzând un fel de terci din cereale îndulcite, de care oamenii erau mari amatori. Se uita la ea cu o privire tâmpă, fără să schiţeze cel mai mic gest.

— Vedeţi, îmi spuse şeful secţiei. Băiatul ăsta e flămând; n-a luat nimic în gură de douăzeci şi patru de ore. Şi totuşi nu reacţionează la mâncarea lui preferată. Este rezultatul ablaţiunii părţii anterioare a creierului mare. De când i s-a făcut această operaţie, acum câteva luni, se află în aceeaşi stare şi trebuie să-l hrănim cu de-a sila. Observaţi cât e de slab?

Făcu un semn unui infirmier care intră în cuşcă şi-l vârî pe tânăr cu faţa în strachină. Acesta începu atunci să lăpăie terciul.

— Ăsta e un caz banal; iată însă altele mai interesante. Fiecăruia din aceşti oameni i s-a făcut câte o operaţie provocând alterarea diferitelor regiuni ale scoarţei cerebrale.

Trecurăm prin faţa unui şir de cuşti ocupate de bărbaţi şi de femei de toate vârstele. Pe uşa fiecărei cuşti, o tăbliţă preciza cu un mare lux de amănunte tehnice ce fel de intervenţie a suferit respectivul individ.

— Unele din aceste zone afectează reflexele naturale; altele, reflexele câştigate. Acestuia, de pilda…

Acestuia, potrivit celor indicate pe tăbliţă, i se scosese o întreagă zonă din regiunea occipitală. Acum nu mai distingea nici distanţa şi nici forma obiectelor, manifestându-şi această infirmitate printr-o serie de gesturi dezordonate când un infirmier se apropie de el. Era incapabil să evite un băţ aşezat în drumul lui. Dimpotrivă, un fruct oferit acestui nenorocit îi inspira un fel de teamă

şi căuta să se îndepărteze îngrozit. Nu izbutea să apuce gratiile cuştii şi făcea eforturi groteşti mişcând degetele în gol.

— Iar ăsta, continuă cimpanzeul făcându-mi cu ochiul, era înainte un element remarcabil. Reuşisem să-l dresăm în aşa fel încât executa lucruri extraordinare. Astfel, de pildă, îşi cunoştea numele şi răspundea la unele comenzi mai simple. Rezolvase unele probleme destul de complicate şi învăţase chiar să se servească de câteva unelte rudimentare. Acum a uitat tot ce a învăţat. Nu-şi mai cunoaşte numele. Nu mai ştie să facă nimic. A devenit cel mai stupid dintre oamenii noştri. Şi ştiţi de ce? Ca urmare a unei operaţii deosebit de delicate: extragerea lobilor temporali.

Simţeam că mi se face greaţă de atâtea grozăvii comentate de un cimpanzeu tânăr. Am văzut în cuştile prin faţa cărora treceam oameni complet sau parţial paralizaţi, alţii lipsiţi în mod artificial de vedere. Am văzut o tânără mamă al cărei instinct matern, altă dată foarte dezvoltat, mă încredinţă Helius, dispăruse cu desăvârşire după o intervenţie chirurgicală asupra scoarţei cerebrale. Respingea cu brutalitate pe unul din copiii ei, un ţânc de-o şchioapă, de fiecare dată când încerca să se apropie de dânsa. Era prea de tot; nu mai puteam suporta. M-am gândit la Nova, la apropiata ei naştere. Mi se încleştau pumnii şi fălcile de mânie. Noroc că Helius m-a poftit în altă sală şi am avut astfel timpul să-mi vin în fire.

— Ei, aici, mi-a spus el cu un aer misterios, pătrundem într-un domeniu mai delicat. Bisturiul a cedat locul unui agent mai subtil. E vorba de excitaţia electrică a unor puncte de pe creier. Am obţinut rezultate remarcabile. Spuneţi-mi, faceţi şi voi asemenea experienţe pe Pământ?

— Da, pe maimuţe! am exclamat furios.

Cimpanzeul nu s-a supărat de loc şi a zâmbit chiar.

— Bineînţeles. Totuşi nu cred că aţi putut obţine succese atât de mari ca ale noastre, mă refer la experienţele pe care doctorul Cornelius vrea să vi le arate personal. Deocamdată, să vedem în continuare cazurile obişnuite.

M-a împins iarăşi în faţa lui, pe lângă diferite cuşti unde tocmai operau nişte infirmieri. Oamenii erau întinşi pe un fel de masă. O incizie în cutia craniană scotea la iveală o anumită regiune a creierului. O maimuţă fixă electrozii, în timp ce alta urmărea anestezia.

— Puteţi constata că şi aici insensibilizăm subiectele de experimentare; e drept că folosim un anestezic uşor, căci altminteri rezultatele ar fi denaturate, dar pacientul nu simte nicio durere.

În funcţie de punctul unde erau aplicaţi electrozii, individul respectiv făcea diferite mişcări ce afectau aproape întotdeauna numai o jumătate din trupul lui. Un om îndoia piciorul stâng la fiecare impuls electric, apoi îl îndrepta de îndată ce era întrerupt curentul. Altul efectua aceeaşi mişcare cu un braţ. La un al treilea, întregul umăr se rotea spasmodic sub acţiunea curentului electric. Ceva mai departe, la un foarte tânăr pacient, era vorba de lezarea nervului care asigura mobilitatea muşchilor maxilarelor. Bietul băiat se apucă atunci să mestece, să mestece întruna, necontenit, cu un rictus înspăimântător, în timp ce corpul lui de adolescent rămânea imobil.

— Observaţi ce se întâmplă dacă lăsăm să treacă curentul electric un timp mai îndelungat, îmi spuse Helius. Veţi vedea acum o experienţă dusă până la limitele ei extreme.

Fiinţa căreia i se aplică acest tratament era o tânără frumoasă ale cărei trăsături îmi aminteau întrucâtva de Nova. Mai multe maimuţe, masculi şi femele, în halate albe, se agitau în jurul trupului ei gol. Electrozii au fost fixaţi de o maimuţoaică cu botul gânditor. Fata a început

imediat să-şi mişte degetele de la mâna stângă. Maimuţoaica a menţinut contactul în loc să-l întrerupă ca în celelalte experienţe. Atunci agitaţia degetelor s-a accelerat, devenind frenetică şi încetul cu încetul s-a pus în mişcare şi încheietura mâinii. După câteva clipe a venit rândul antebraţului, apoi al braţului şi al umărului. Tremuriciul s-a extins în jos asupra şoldului, a coapsei, a gambei, până la degetele de la picioare iar în sus până la muşchii faciali. Astfel, după zece minute, toată partea stângă a bietei fete era scuturată de spasme convulsive tot mai dese, tot mai violente. Era ceva oribil.

— Este ceea ce numim fenomenul extensiunii, îmi explică foarte calm Helius. E un fenomen bine cunoscut şi care duce la o stare de convulsii ce prezintă toate simptomele epilepsiei, dar o epilepsie foarte curioasă de altfel, căci convulsiile nu sunt generalizate şi afectează doar o jumătate a corpului.

— Destul! am strigat nemaiputându-mă stăpâni.

Toate maimuţele au tresărit şi şi-au aţintit privirea asupra mea cu un aer reprobator. Cornelius, care tocmai intrase, m-a bătut cu familiaritate pe umăr.

— Recunosc că aceste experienţe sunt destul de impresionante când nu eşti deprins cu ele. Gândeşte-te însă că datorită lor, medicina noastră, şi în special chirurgia, au făcut progrese enorme în ultimul sfert de veac.

Argumentul acesta nu era prea convingător pentru mine ca şi de altfel amintirea pe care o aveam despre acelaşi tratament aplicat într-un laborator terestru unor cimpanzei. Cornelius a dat din umeri şi m-a împins spre un coridor îngust care dădea într-o sală mai mică.

— Aici, îmi spuse el pe un ton solemn, ai să vezi o realizare uluitoare şi absolut nouă. Numai trei maimuţe au putut pătrunde până acum în această încăpere. Helius, care se ocupă personal de aceste cercetări şi care le-a dus

la bun sfârşit, eu şi un ajutor pe care l-am ales cu deosebită grijă. E o gorilă. E mută. Îmi este devotată trup şi suflet şi, pe deasupra, este şi complet tâmpită. Sper că-ţi dai seama de importanţa pe care o atribui caracterului secret al acestor lucrări. Am acceptat să ţi le arăt căci ştiu că vei fi discret. De altfel e în interesul dumitale.

VIII

Am intrat în sală şi mai întâi n-am văzut nimic care să poată justifica toate aceste aere misterioase. Aparatura semăna cu aceea din încăperile precedente: generatoare, transformatoare, electrozi. Nu se aflau aici decât două subiecte de experimentare, un bărbat şi o femeie întinşi pe două divane paralele şi legaţi acolo cu un fel de curele. Cum am intrat şi-au pironit ochii asupra noastră cu o neobişnuită fixitate.

Gorila-asistentă ne-a întâmpinat cu un mârâit inarticulat. Helius a schimbat cu ea câteva fraze în limbajul surdo-muţilor. Era un spectacol puţin obişnuit să vezi o gorilă şi un cimpanzeu făcându-şi astfel de semne cu degetele. Nu ştiu de ce, dar mi s-a părut atât de grotesc, încât era cât pe ce să izbucnesc în râs.

— Totul e în regulă. Sunt calmi. Putem trece chiar acum la o experienţă.

— Dar despre ce e vorba? l-am implorat eu.

— Prefer să-ţi las plăcerea surprizei, îmi spuse Cornelius râzând uşor.

Gorila i-a anesteziat pe cei doi pacienţi, care după scurtă vreme au adormit liniştit, şi a pus în funcţiune diferite aparate. Helius s-a apropiat de bărbat, a desfăcut cu grijă pansamentul care-i acoperea cutia craniană şi, alegând un punct anume, a fixat electrozii. Bărbatul a continuat să rămână complet nemişcat.

Îmi îndreptam tocmai privirea întrebătoare către Cornelius când deodată s-a produs minunea.

Omul vorbea. Glasul lui răsună în sala de operaţie atât de neaşteptat încât am tresărit. Nu, nu era o halucinaţie: vorbea, vorbea atât de tare încât acoperea chiar bâzâitul unui generator. Se exprima în maimuţeşte cu vocea unui om pământean sau cu cea a unei maimuţe de pe planeta Soror.

Pe chipurile celor doi savanţi se întipărise o expresie de triumf. Se uitau la mine cu ochii scânteind de şiretenie şi se bucurau de stupoarea mea. Era cât pe ce să scot o exclamaţie de surpriză, dar mi-au făcut semn să tac şi să ascult. Cuvintele pe care le rostea bărbatul erau dezlânate şi lipsite de originalitate. Pesemne că se afla de mult la Institut, căci repeta într-una crâmpeie de fraze pe care le pronunţau adesea infirmierii sau savanţii. Cornelius ordonă însă peste puţin timp să se oprească experienţa.

— N-o să obţinem nimic mai mult de la el, afară de faptul acesta capital: vorbeşte.

— E formidabil! bolborosii eu.

— Şi n-aţi văzut încă nimic; ăsta vorbeşte ca un papagal sau un fonograf, spuse Helius. Am obţinut însă rezultate mult mai bune cu femela asta. Şi-mi arătă femeia care dormea liniştit.

— Mult mai bune?

— De o mie de ori mai bune, confirmă Cornelius, care era tot atât de surescitat ca şi colegul lui. Ascultă cu atenţie ce-ţi spun. Femeia asta vorbeşte şi ea; ai s-o auzi îndată; dar nu se mulţumeşte să repete cuvinte auzite în captivitate. Vorbele ei au o semnificaţie excepţională. Printr-o combinaţie de procedee electrochimice, pe care n-am să ţi le mai descriu, genialul Helius a reuşit să trezească în ea nu numai memoria individuală, ci şi memoria speciei. Sub influenţa unui stimul electric, în frazele ei renasc amintirile celor mai îndepărtaţi strămoşi,

amintiri atavice ce reînvie un trecut îndepărtat, vechi de câteva mii de ani. Înţelegi ce vreau să spun, Ulysse?

Am rămas cu gura căscată, uluit de această expunere smintită şi m-am gândit că marele savant Cornelius şi-o fi ieşit din minţi, căci demenţa există şi la maimuţe, mai cu seamă printre maimuţele intelectuale. Între timp, celălalt cimpanzeu îşi pregătea electrozii şi îi fixa pe creierul femeii. A rămas câtva timp nemişcată, ca şi bărbatul, apoi a scos un oftat şi a început să vorbească. Se exprima şi ea în maimuţeşte, în limbajul Sororei, cu o voce cam înăbuşită dar foarte distinctă şi care-şi modifica adeseori tonalitatea, ca şi cum ar fi aparţinut unor personaje diferite. Fiecare cuvânt pe care l-a rostit mi-a rămas întipărit în minte.

— Ah, maimuţele, maimuţele astea! spunea vocea cu o nuanţă de îngrijorare. În ultima vreme se înmulţesc atât de repede, deşi a fost o vreme când se părea că specia lor e gata-gata să se stingă. Dacă o să mai ţină aşa, în curând vor fi aproape tot atât de multe ca noi… Şi asta nu-i totul. Devin arogante. Ne privesc drept în ochi şi nu lasă capul în jos când ne uităm la ele. Mare greşeală am făcut domesticindu-le şi lăsând o anumită libertate acelora pe care le folosim ca servitori. De altfel, astea sunt şi cele mai obraznice. Zilele trecute m-a îmbrâncit pe stradă un cimpanzeu. Dar când am vrut să ridic mâna ca să-l bat, s-a uitat la mine cu un aer atât de ameninţător, încât n-am îndrăznit să dau în el.

Anna, care lucrează la laborator, mi-a spus că şi acolo, la ei, s-au schimbat multe. Nici nu mai îndrăzneşte să intre singură în cuşti. Mi-a spus că seara, se aud acolo un fel de şuşoteli şi chiar chicote. Una din gorile îşi bate joc de şef, imitând unul din ticurile lui.

Femeia făcu o pauză, scoase câteva suspine, pline de nelinişte, apoi continuă:

— Gata, am văzut-o şi pe asta! Una din ele a reuşit să vorbească. Şi nu încape nicio îndoială: am citit în Ziarul

Femeii. I-am văzut şi poza. E un cimpanzeu.

— Un cimpanzeu! Primul! Eram sigur, exclamă Cornelius.

— Şi nu-i singurul. Ziarele pomenesc în fiecare zi de alte maimuţe care au început să vorbească. Unii savanţi socot că este o mare realizare ştiinţifică. Nu-şi dau oare seama că nu ne poate duce la nimic bun? Se pare că unul din cimpanzeii ăştia a proferat injurii grosolane. Cum învaţă să vorbească, prima lor grijă este să-şi hulească stăpânii când aceştia cer să li se dea ascultare.

Femeia păstră iar un moment de tăcere şi reluă apoi cu o altă voce, o voce de bărbat, destul de doctorală.

— Ceea ce ni se întâmplă era de prevăzut. O trândăvire cerebrală a pus stăpânire pe noi. Am renunţat la cărţi; până şi romanele poliţiste ne cer un efort intelectual prea mare. Am renunţat la jocuri; facem pasienţe, în cel mai bun caz. Până şi filmele cele mai puerile ne obosesc. Între timp, maimuţele meditează în tăcere. Creierul lor se dezvoltă în aceste cugetări singuratice… Şi vorbesc. O, nouă ne vorbesc foarte rar, nu ni se adresează decât pentru a se răsti cu dispreţ la cei mai temerari dintre oameni care mai cutează să le dea ordine. Noaptea însă, când nu suntem acolo, îşi împărtăşesc impresiile şi se informează reciproc.

După o altă perioadă de tăcere, o voce de femeie reluă, înspăimântată:

— Prea îmi era frică. Nu mai puteam trăi aşa. Am preferat să cedez locul gorilei mele. Am fugit de la mine din casă.

Lucra la mine de mulţi ani şi mă slujea cu credinţă. Încetul cu încetul s-a schimbat. S-a apucat să iasă seara, să ia parte la tot felul de întruniri.

A învăţat să vorbească. N-a mai vrut de loc să muncească. Acum o lună, mi-a poruncit să gătesc şi să spăl vasele. A început să mănânce în farfuriile mele, cu

tacâmurile mele. Săptămâna trecută m-a alungat din camera mea. A trebuit să dorm într-un fotoliu, în salon. Am încercat s-o iau cu binişorul, căci nu mai îndrăzneam s-o cert sau s-o pedepsesc. Şi-a bătut însă joc de mine şi a devenit şi mai pretenţioasă. Eram din cale afară de nenorocită. M-am dat bătută.

M-am refugiat într-o tabără, împreună cu alte femei care sunt în aceeaşi situaţie cu mine. Sunt aici şi bărbaţi; mulţi dintre ei n-au mai mult curaj decât noi. Ducem o viaţă vrednică de plâns, în afara oraşului. Ne este ruşine şi nu mai vorbim aproape de loc. În primele zile, făceam pasienţe. Acum şi de asta mi s-a făcut lehamite.

Femeia tăcu iarăşi şi o voce de bărbat îi luă locul.

— Cred că găsisem remediul împotriva cancerului. Voiam tocmai să-l încerc, aşa cum procedasem întotdeauna cu descoperirile mele precedente. Eram destul de bănuitor, şi totuşi nu îndeajuns. De câtva timp, maimuţele nu se supuneau decât în silă acestor experienţe. De aceea, înainte de a intra în cuşca lui Georges, cimpanzeul, i-am pus pe cei doi asistenţi ai mei să-l ţină bine. Mă pregăteam să-i fac injecţia; aceea care produce cancerul. Era necesar ca să-l pot apoi vindeca. Georges avea aerul resemnat. Nu se împotrivea, dar ochii lui şireţi priveau peste umărul meu. Am înţeles prea târziu. Gorilele, cele şase gorile pe care le ţineam în rezervă pentru experienţele împotriva ciumei, izbutiseră să scape. O adevărată conspiraţie. Au pus mâna pe noi. Georges comanda toată această operaţie, în limba noastră. Copia întocmai atitudinea mea. A poruncit să fim legaţi de masă, şi gorilele au executat cu multă acurateţe această misiune. A luat atunci seringa şi ne-a inoculat tuturor, mie şi celor doi asistenţi, lichidul mortal. Aşadar sunt bolnav de cancer. E sigur. Într-adevăr, dacă există unele îndoieli asupra eficacităţii leacului, serul fatal este de mult pus la punct şi şi-a dovedit eficacitatea.

După ce a golit seringa, Georges m-a bătut uşor şi

prietenos cu palma pe obraz, aşa cum făceam deseori cu maimuţele mele. Le-am tratat întotdeauna frumos. Cu mine, aveau mai mult parte de mângâieri decât de lovituri. Câteva zile mai târziu, în cuşca unde mă închiseseră, am identificat primele semne ale bolii. Şi Georges a recunoscut simptomele cancerului şi l-am auzit spunând celorlalţi că e timpul să înceapă tratamentul. Aceste cuvinte m-au înnebunit de groază. Şi totuşi ştiu că sunt condamnat. Acum nu mai am însă încredere în acest nou leac. Şi dacă din cauza lui am să mor mai repede? Noaptea am reuşit să forţez grilajul şi să fug. M-am refugiat în tabăra din afara oraşului. Mai am două luni de trăit. Până atunci fac pasienţe şi moţăi.

După o nouă pauză se auzi o voce de femeie.

— Eram îmblânzitoare. Prezentam un număr cu doisprezece urangutani; nişte animale grozave. Acum, eu mă aflu în cuşca lor, împreună cu alţi artişti ai circului.

Trebuie să fim însă drepţi. Maimuţele se poartă bine cu noi şi ne dau mâncare din belşug. Ne schimbă paiele din culcuş când sunt prea murdare. Nu se poate spune că sunt rele; îi lovesc numai pe cei îndărătnici, care refuză să execute exerciţiile pe care maimuţele şi le-au băgat în cap să ne înveţe. Ei şi? Cu mare scofală s-au ales ăştia! Eu, în schimb, mă supun fără a crâcni tuturor capriciilor lor. Umblu în patru labe; fac tumbe. De aceea urangutanii sunt foarte drăguţi cu mine. N-aş putea spune că sunt nenorocită. Nu mai am nicio grijă şi nicio răspundere. Cei mai mulţi dintre noi se împacă cu acest fel de viaţă.

Femeia păstră de data asta o tăcere îndelungată, timp în care Cornelius se uită drept în ochii mei cu o supărătoare insistenţă. Înţelegeam prea bine la ce se gândeşte. O umanitate atât de indolentă şi de laşă, care se resemna atât de uşor, nu-şi trăise oare traiul pe această planetă şi nu trebuia oare să cedeze locul unei rase mai nobile? Am roşit şi am întors privirile. În clipa aceea,

femeia începu din nou să vorbească, cu un glas din ce în ce mai îngrozit:

— Sunt acum stăpâni pe tot oraşul. N-au mai rămas decât vreo câteva sute de oameni în acest ultim adăpost şi situaţia noastră este precară. Suntem cel din urmă nucleu uman din împrejurimile oraşului, dar maimuţele nu ne vor îngădui să trăim în libertate atât de aproape de ele. În celelalte tabere, unii oameni au fugit departe, în junglă; ceilalţi s-au predat ca să aibă de mâncare îndeajuns. Noi, cei de aici, am rămas pe loc, din lene mai ales. Dormim toată ziua; suntem incapabili să ne organizăm pentru a opune rezistenţă…

Da, de asta îmi era teamă. Aud o cacofonie barbară. Parcă ar fi o parodie de muzică militară… Ajutor! ele sunt, maimuţele! Ne înconjoară. În fruntea lor se află nişte gorile uriaşe. Ne-au luat trâmbiţele, tobele şi uniformele; şi armele, bineînţeles… Nu, nu, n-au arme. O, ce ruşine, ce umilinţă, ce cumplită înjosire! Iată armata de maimuţe care înaintează spre noi şi n-au în mână decât nişte bice!

IX

În cele din urmă, unele din rezultatele obţinute de Helius au început să transpire. Pesemne că însuşi cimpanzeul, îmbătat de succesul lui, nu şi-a putut ţine gura. Se şopteşte în oraş că un savant a reuşit să-i facă pe oameni să vorbească. Pe deasupra, descoperirile făcute în cetatea aceea îngropată în nisipurile din pustiu sunt comentate în presă şi, deşi semnificaţia lor este în general deformată, unii ziarişti nu sunt departe de a bănui adevărul. Toate acestea dau naştere unui sentiment de nelinişte şi de nesiguranţă în sânul populaţiei care se manifestă printr-o neîncredere sporită a organelor centrale ale puterii de stat faţă de mine şi o atitudine pe zi ce trece

tot mai îngrijorătoare.

Cornelius are duşmani. De aceea nici nu îndrăzneşte să aducă la cunoştinţa publicului descoperirea sa. Dar chiar dacă s-ar hotărî, cu siguranţă că autorităţile s-ar opune. Tabăra urangutănească, în frunte cu Zaius, unelteşte împotriva lui. Vorbesc despre o aşa-zisă conspiraţie împotriva rasei maimuţeşti şi mă acuză, mai mult sau mai puţin făţiş, că aş fi unul dintre răzvrătiţi. Oficial, gorilele n-au luat încă atitudine, dar ele sunt întotdeauna împotriva a tot ceea ce ar putea tulbura ordinea publică.

Am avut azi o mare bucurie. Evenimentul pe care-l aşteptam cu atâta nerăbdare s-a produs. Am fost mai întâi transportat de fericire dar, după ce am stat şi m-am gândit bine, m-a cutremurat presimţirea unei noi primejdii: Nova a dat naştere unui băieţel.

Aşadar am un copil, am un fiu pe planeta Soror. L-am văzut. N-a fost de loc uşor. Dispoziţiile privind păstrarea secretului au devenit din ce în ce mai severe şi nici măcar o dată n-am putut s-o văd pe Nova în tot cursul săptămânii care a precedat naşterea. Zira a fost aceea care mi-a adus vestea. Ea, cel puţin, îmi va rămâne o prietenă credincioasă, orice s-ar întâmpla. M-a văzut atât de agitat încât şi-a asumat riscul de a-mi aranja o întrevedere cu noua mea familie. A reuşit să mă ducă acolo abia după câteva zile, noaptea târziu, căci ziua paznicii nu-l scăpau nicio clipă din ochi pe noul-născut.

L-am văzut!… E un copilaş minunat. Era întins pe paie, ca un nou Hristos, ghemuit lângă maică-sa. Îmi seamănă, dar are şi ceva din frumuseţea Novei. Cum am deschis uşa, Nova a scos un mârâit ameninţător. Simte şi ea vreo primejdie şi e neliniştită. S-a ridicat brusc, cu unghiile înainte, gata să sfâşie, dar s-a potolit când m-a recunoscut. Sunt convins că această naştere a făcut-o să urce cu câteva trepte pe scara evoluţiei fiinţelor. Licăririle

fugitive din ochii ei au cedat locul unor văpăi permanente.

Îmi sărut fiul cu pasiune şi nu vreau să mă gândesc la norii negri ce se îngrămădesc deasupra capetelor noastre.

Va deveni un om, un om adevărat, de asta sunt sigur. Isteţimea îi străluceşte în fiecare din trăsături, în fiecare privire. Am reaprins focul sacru. Datorită mie, o umanitate reînvie şi va înflori din nou pe această planetă. Când se va face mare va întemeia o familie, va avea urmaşi şi… Când se va face mare! Mă trece un fior când mă gândesc în ce condiţii îşi va petrece copilăria şi la toate obstacolele ce-i vor sta în cale. Dar ce importanţă are! sunt convins că împreună, tustrei, vom birui. Spun tustrei căci Nova este acum din tagma noastră. E de ajuns să vezi cu ce ochi se uită la copilul ei. E drept că-l mai linge încă, aşa cum fac toate mamele de pe această stranie planetă, dar fizionomia ei s-a spiritualizat.

L-am aşezat din nou pe culcuşul de paie. Nu mai am acum nicio grijă în ce priveşte natura lui. E drept că nu vorbeşte încă, dar… bat câmpii… cum să vorbească dacă are abia trei zile!… nu încape însă îndoială: va vorbi. Iată-l că începe să scâncească, să plângă încet ca un prunc de om şi nu să chelălăie. Nova îşi dă foarte bine seama şi-l priveşte extaziată.

Şi Zira înţelege despre ce este vorba. S-a apropiat, ciulindu-şi urechile păroase şi priveşte îndelung copilul, în tăcere, cu un aer grav. Apoi, îmi dă să înţeleg că nu mai pot rămâne. Ar fi prea periculos pentru noi toţi dacă m-ar surprinde cineva aici. Îmi promite că va avea grijă de fiul meu şi ştiu că se va ţine de cuvânt. Dar ştiu de asemenea că unii o bănuiesc de prea multă îngăduinţă faţă de mine şi mă înfior la gândul că ar putea fi eventual concediată. N-am dreptul s-o expun unui asemenea risc…

Îmi sărut cu patimă familia şi mă îndrept spre ieşire. Întorcându-mă, o văd pe maimuţoaică aplecându-se şi ea asupra acestui pui de om şi lipindu-şi cu băgare de seamă

botul de fruntea lui, înainte de a închide cuşca. Şi Nova nu protestează! Admite această dezmierdare care este pesemne obişnuită. Gândindu-mă la antipatia pe care o manifesta altă dată faţă de Zira, mă gândesc fără să vreau că sunt martorul unei adevărate minuni.

Am ieşit din cameră. Tremur din toate încheieturile şi-mi dau seama că Zira este tot atât de emoţionată ca şi mine.

— Ulysse, exclamă ea, ştergându-şi o lacrimă, mi se pare uneori că acest copil este şi al meu.

Vizitele periodice pe care mă silesc să le fac profesorului Antelle sunt o datorie din ce în ce mai penibilă. Se află tot la Institut dar a trebuit mutat din celula destul de confortabilă unde fusese instalat la insistenţele mele. Slăbea şi se ofilea acolo, iar din când în când avea accese de furie în cursul cărora devenea chiar periculos. Căuta să-şi muşte paznicii. Cornelius a încercat atunci un alt sistem. A dat dispoziţie să fie instalat într-o cuşcă obişnuită, pe un aşternut de paie, şi i-a dat o tovarăşă: femeia cu care dormea profesorul în Grădina zoologică. Antelle a întâmpinat-o manifestând o bucurie zgomotoasă, pur animalică, şi chiar de atunci comportarea lui s-a schimbat. A prins din nou gust de viaţă.

L-am găsit acum tocmai în această situaţie, împreună cu ea. Are aerul fericit. S-a îngrăşat şi parcă a întinerit. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să stabilesc o legătură cu el. Am încercat şi azi, dar în zadar. Nu-l interesează decât prăjiturile pe care i le întind. Când punga e goală, se duce înapoi să se întindă alături de prietena lui care începe să-l lingă pe faţă.

— Ei, vezi că raţiunea se poate pierde tot aşa cum se poate dobândi, îmi şopteşte cineva în spatele meu.

E Cornelius. Mă caută, dar nu pentru a sta de vorbă despre profesorul Antelle. Are o chestiune foarte serioasă de discutat cu mine. Îl urmez în biroul lui unde ne aşteaptă

Zira care are ochii roşii de parcă ar fi plâns. Se pare că au să-mi comunice o veste gravă, dar niciunul din ei nu îndrăzneşte să vorbească primul.

— S-a întâmplat ceva cu băiatul meu?

— E foarte bine, îmi răspunde repede Zira.

— Prea bine, adaugă Cornelius cu un aer morocănos.

Ştiu că e un copil superb, dar nu l-am văzut de o lună. S-au dat în ultima vreme dispoziţii şi mai stricte. Zira, care a devenit suspectă autorităţilor, e urmărită îndeaproape.

— Mult prea bine, insistă Cornelius. Zâmbeşte. Plânge întocmai ca un copil de maimuţă… şi a început chiar să vorbească.

— Cum, la trei luni?

— Ei, o gângurire de copil; dar toate astea ne arată că va vorbi. De fapt, este excepţional de precoce.

Mă umflu în pene. Zira este indignată de aerul meu uşor tâmp de tată îmbătat de fericire.

— Cum de nu înţelegi că e o adevărată catastrofă? Niciodată nu vor accepta să-l lase în libertate.

— Ştiu din sursă foarte sigură că Marele Sfat, care urmează să se întrunească peste două săptămâni, va lua hotărâri foarte importante în legătură cu el, spune fără grabă Cornelius.

— Hotărâri grave?

— Foarte grave. Nu e vorba să fie… lichidat… cel puţin deocamdată. Îl vor lua însă de la maică-sa.

— Dar eu, eu am să-l pot vedea?

— Dumneata mai puţin decât oricare altul… dar lasă-mă să termin, continuă pe un ton autoritar cimpanzeul. N-am venit aici ca să ne văicărim, ci ca să acţionăm… Prin urmare, informaţiile pe care le deţin sunt absolut sigure. Fiul dumitale va fi dus într-un fel de fortăreaţă unde se va afla sub supravegherea urangutanilor. Da, Zaius unelteşte de mult şi va obţine câştig de cauză.

Rostind aceste cuvinte, Cornelius îşi încleştează pumnii de mânie şi îngână printre dinţi câteva înjurături destul de tari. Apoi continuă:

— Să nu crezi că Marele Sfat nu ştie câte parale face, din punct de vedere ştiinţific, idiotul ăsta îngâmfat; dar se preface a crede că este mai calificat decât mine pentru a studia acest caz excepţional, căci copilul e considerat un pericol pentru rasa noastră. Iar conducătorii Marelui Sfat se bizuie pe Zaius ca să-l facă inofensiv.

Sunt consternat. E imposibil ca fiul meu să fie lăsat în mâinile acestui primejdios cretin. Dar Cornelius n-a terminat încă.

— Şi nu numai copilul este în pericol.

Rămân încremenit şi mă uit la Zira care lasă capul în jos.

— Urangutanii te urăsc pentru că eşti o dovadă vie a rătăcirilor lor ştiinţifice, iar gorilele te socot o fiinţă prea periculoasă pentru a putea circula în libertate. Le e frică să nu devii întemeietorul unei noi rase umane pe această planetă. Chiar făcând abstracţie de eventuala-ţi posteritate, se tem că însuşi exemplul dumitale să nu semene dezordine printre oameni. Unele rapoarte semnalează o neobişnuită nervozitate printre oamenii cu care ai legătură.

Da, asta aşa e. În cursul ultimei mele vizite în sala cuştilor am remarcat o schimbare sensibilă în atitudinea oamenilor. Parcă un tainic instinct i-a înştiinţat de miraculoasa naştere a fiului meu. Au salutat prezenţa mea printr-un concert de urlete prelungi.

— Ca să fiu sincer, încheie cu un ton aspru Cornelius, tare mă tem că peste două săptămâni Consiliul va hotărî să te lichideze… sau în cel mai bun caz să ţi se scoată o parte din creier, sub pretextul unei experienţe. În ce o priveşte pe Nova, cred că vor hotărî s-o facă inofensivă, dat fiind că a avut legături prea strânse cu dumneata.

Nu, e cu neputinţă! Eu care credeam că-mi este hărăzită o misiune aproape divină. Iată-mă iarăşi cea mai nenorocită dintre fiinţe – şi mă las cuprins de o cumplită disperare. Zira îmi pune mâna pe umăr.

— Bine a făcut Cornelius că nu ţi-a ascuns nimic. A uitat să adauge însă că nu te vom părăsi. Am hotărât să vă salvăm pe toţi trei şi vom fi ajutaţi în acest scop de un mic grup de cimpanzei curajoşi.

— Dar ce aş putea face, singur reprezentant al speciei mele?

— Trebuie să fugi de aici. Trebuie să părăseşti această planetă unde niciodată n-ar fi trebuit să pui piciorul. Trebuie să te întorci la tine acasă, pe Pământ. E singura scăpare, pentru tine şi pentru fiul tău.

Vocea-i tremură, ca şi cum ar fi gata să plângă. Este şi mai legată de mine decât aş fi crezut. Sunt şi eu profund impresionat atât de durerea ei cât şi de perspectiva de a o părăsi pentru totdeauna. Dar cum aş putea să evadez de pe această planetă? Cornelius ia din nou cuvântul.

— E adevărat. I-am promis Zirei că am să te ajut să fugi şi am să mă ţin de cuvânt chiar cu riscul de a-mi primejdui situaţia. În felul acesta, sunt conştient că-mi fac datoria de maimuţă. Dacă reprezinţi într-adevăr o primejdie pentru noi, ea va fi tot atât de bine înlăturată odată cu întoarcerea dumitale pe Pământ… Mi-ai spus cândva că vasul vostru spaţial este intact şi că ar putea să te aducă înapoi acasă, nu-i aşa?

— Da, aşa e. Conţine carburant, oxigen şi hrană în cantitate suficientă ca să ne ducă până la capătul universului. Dar cum să ajungem până la el?

— Continuă să se rotească în jurul planetei noastre. Unul din prietenii mei, un astronom, l-a reperat şi cunoaşte toate elementele traiectoriei sale. În ce priveşte posibilitatea de a ajunge până la el… Ascultă bine ce am să-ţi spun. Peste exact zece zile vom lansa un satelit

artificial locuit de fiinţe vii, de oameni, bineînţeles, asupra cărora vrem să studiem influenţa unor radiaţii… Nu mă întrerupe! Programul prevede că vor fi trei pasageri: un bărbat, o femeie şi un copil.

Deodată, ca într-o străfulgerare, înţeleg planul lui şi apreciez cât este de ingenios, dar atâtea obstacole ne stau în cale!

— Am câţiva prieteni buni printre savanţii care răspund de această lansare şi am reuşit să-i conving să te ajute. Satelitul va fi plasat pe traiectoria vasului dumitale şi într-o anumită măsură va putea fi dirijat manual. Perechea aceea de oameni a fost astfel antrenată încât să poată executa câteva manevre simple, pe baza unor reflexe condiţionate. Cred că ai să fii şi mai îndemânatic decât ei. Căci planul nostru este de a vă substitui celor trei pasageri. N-o să fie prea greu. Aşa cum ţi-am spus, principalii responsabili ai zborului sunt de partea noastră: asasinatul repugnă cimpanzeilor. Iar ceilalţi nici nu vor observa festa pe care o să le-o jucăm.

Într-adevăr, e foarte probabil că aşa va fi. Pentru majoritatea maimuţelor, un om e un om şi nimic mai mult. Ele nici nu prea observă diferenţa dintre un individ şi altul.

— În tot cursul acestor zece zile, va trebui să vă antrenaţi foarte intens. Crezi că vei putea opera joncţiunea cu vasul dumitale?

Cred că se poate. Dar deocamdată nu mă gândesc la dificultăţi şi la primejdii. Nu pot ţine piept valului de melancolie care a pus adineauri stăpânire pe mine la gândul că voi părăsi planeta Soror, că mă voi despărţi de Zira şi de fraţii mei, da, de fraţii mei umani. Faţă de ei, mă simt un fel de dezertor. N-am însă altă ieşire: trebuie în primul rând să-mi salvez fiul, s-o salvez pe Nova. Dar mă voi întoarce! Da, fac legământ evocându-i pe prizonierii din cuşti că mai târziu mă voi întoarce cu alte atuuri în mână.

Sunt atât de emoţionat încât am vorbit cu glas tare.

Cornelius zâmbeşte:

— Peste patru sau cinci ani din timpul dumitale, din timpul dumitale de călător, ceea ce înseamnă peste o mie de ani pentru noi, cei de aici, sedentari. Nu uita că am descoperit şi noi teoria relativităţii. Până atunci… am discutat şi riscul acesta cu prietenii mei cimpanzei şi am hotărât să ni-l asumăm.

Ne despărţim, după ce stabilim o nouă întâlnire pentru a doua zi. Zira iese prima. Rămân o clipă singur cu Cornelius şi profit, de acest prilej ca să-i mulţumesc din toată inima. Mă întreb, în sinea mea, de ce face toate aceste sacrificii pentru mine. Parcă îmi ghiceşte gândurile.

— Mulţumeşte-i Zirei, îmi spune el. Datorită ei vei scăpa cu viaţă. De n-ar fi fost ea, nu ştiu dacă mi-aş fi dat atâta osteneală şi m-aş fi expus atâtor riscuri. Dar ea nu m-ar ierta niciodată dacă aş fi complice la o crimă… şi, pe de altă parte…

Şovăie. După ce se încredinţează că Zira mă aşteaptă în coridor, de unde nu ne poate auzi, adaugă foarte repede şi cu glas şoptit:

— Pe de altă parte, e mai bine, atât pentru ea cât şi pentru mine, să dispari de pe această planetă.

A închis uşa după mine. Am rămas acum singur cu Zira. Facem împreună câţiva paşi pe culoar. Zira!

M-am oprit şi am luat-o în braţe. Este şi ea tot atât de tulburată ca şi mine. Văd o lacrimă care i se prelinge pe bot, în timp ce stăm aşa, strâns îmbrăţişaţi. Ah! ce importanţă are acest oribil înveliş material! Sufletul ei se află într-o strânsă comuniune cu al meu. Închid ochii pentru a nu vedea chipul acesta grotesc pe care emoţia îl sluţeşte şi mai mult. Simt cum trupul ei diform tremură la pieptul meu. Mă silesc să-mi lipesc obrazul de al ei. Suntem cât pe ce să ne sărutăm ca doi îndrăgostiţi, când deodată are o tresărire instinctivă şi mă respinge cu violenţă.

În timp ce rămân încremenit, cu gura căscată, neştiind ce atitudine să adopt, ea îşi ascunde botul între lungile-i labe păroase şi această hidoasă maimuţoaică îmi declară, izbucnind într-un hohot de plâns:

— Dragul meu, e cu neputinţă. E păcat, iartă-mă, dar nu pot, nu pot! Eşti din cale afară de urât!

XI

Gata, i-am dus! Iată-mă din nou în cosmos, la bordul navei mele spaţiale, zburând ca o cometă în direcţia sistemului solar, cu o viteză ce sporeşte cu fiecare clipă ce trece.

Nu sunt singur. I-am luat cu mine pe Nova şi pe Sirius, fructul dragostei noastre interplanetare, care ştie să spună tata, mama şi multe alte cuvinte. La bordul navei mai avem o pereche de pui de găină şi o pereche de iepuri precum şi tot felul de seminţe pe care savanţii de pe Soror le-au pus în satelit ca să poată studia influenţa radiaţiilor asupra celor mai diferite organisme. Toate astea ne vor prinde bine.

Planul lui Cornelius a fost executat până în cele mai mici amănunte. Am înlocuit fără nicio dificultate pe cei trei oameni-cobai. Femeia a luat locul Novei la Institut; copilul va fi predat lui Zaius. Savantul urangutan va arata că nu poate vorbi şi că nu e decât un animal. Poate că atunci nu mă vor mai considera periculos şi-l vor lăsa în viaţă pe bărbatul acela care mi-a luat locul şi care, bineînţeles, nu va fi nici el în stare să vorbească. E puţin probabil să bănuiască cineva vreodată această substituire. După cum spuneam mai înainte, urangutanii nu pot deosebi un om de altul. Zaius va triumfa. Cornelius va avea poate unele neplăceri, dar totul va fi repede dat uitării!… Dar ce spun! Totul e de mult dat uitării, căci în decursul celor câteva

luni de când mă năpustesc în spaţiu s-au scurs acolo mai multe decenii! În ce mă priveşte, amintirile mi se estompează repede, ca şi corpul material al stelei supergigante Betelgeuse, pe măsură ce se întinde prăpastia spaţiu-timp ce ne desparte: monstrul s-a transformat mai întâi într-un balonaş, apoi într-o portocală. A redevenit acum unul din punctele strălucitoare ale galaxiei. Aşa pălesc treptat amintirile mele despre Soror.

Ar trebui să fiu nebun ca să mă necăjesc. Am izbutit să salvez fiinţele care-mi sunt scumpe. Pe cine aş putea regreta acolo? Pe Zira? Da, pe Zira.

Dar sentimentul ce se născuse între noi nu avea nume nici pe Pământ şi nici în vreo altă regiune a cosmosului. Despărţirea se impunea. Şi-o fi regăsit liniştea, măritându-se cu Cornelius şi crescând copii-cimpanzei. Pe profesorul Antelle? La dracu' cu profesorul! Nu-i mai puteam fi de niciun folos şi a găsit, după toate aparenţele, o soluţie satisfăcătoare problemei existenţei. Mă cutremur însă uneori la gândul că, dacă aş fi nimerit în situaţia lui şi dacă n-ar fi fost Zira, aş fi putut ajunge şi eu tot atât de jos.

Recuplarea cu vasul nostru s-a desfăşurat normal. M-am putut apropia de el încetul cu încetul manevrând satelitul, şi am pătruns apoi în compartimentul rămas larg deschis, special pentru eventuala reîntoarcere a modulului nostru. Roboţii au intrat atunci în acţiune pentru a închide la loc toate ieşirile. Ne aflam acum la bordul navei spaţiale. Aparatura este intactă şi calculatorul electronic a efectuat singur toate operaţiile necesare pentru părăsirea zonei de influenţă a gravitaţiei sororiene. Complicii noştri de pe planeta Soror au pretins că satelitul a fost distrus în zbor căci n-a putut fi plasat pe orbită.

Călătorim de peste un an din timpul nostru. Am atins viteza luminii, minus o fracţiune infinitezimală, am străbătut într-un timp foarte scurt un spaţiu imens şi am şi

ajuns în perioada de frânare care trebuie să mai dureze un an. În micul nostru univers nu mă mai satur admirându-mi noua familie.

Nova suportă foarte bine călătoria. Devine din ce în ce mai raţională. Maternitatea a transformat-o. Stă ore în şir contemplându-şi extaziată fiul, care se dovedeşte a fi pentru dânsa un profesor mai bun decât mine. Cuvintele pe care el le pronunţă, maică-sa le articulează aproape fără greşeli.

Cu mine nu poate încă vorbi, dar am stabilit un sistem de gesturi care ne permite să ne înţelegem. Am impresia că trăiesc de o viaţă întreagă cu Nova. În ce-l priveşte pe Sirius, e podoaba cosmosului. Are acum un an şi jumătate. Cu toate că forţa de gravitaţie este foarte mare, el merge şi gângureşte tot timpul. Sunt nerăbdător să-l arăt oamenilor de pe Pământ.

Azi dimineaţă am încercat o emoţie deosebită constatând că Soarele începe să capete dimensiuni perceptibile. Îl vedem acum ca o minge de ping-pong puţin gălbuie. Îl arăt cu degetul lui Sirius şi Novei. Le explic ce înseamnă pentru ei această lume nouă şi mă înţeleg. Sirius vorbeşte acum curgător, iar Nova aproape tot atât de bine ca el. A învăţat odată cu fiul ei. O, minune a maternităţii; minune a cărei forţă motrice am fost eu! Nu i-am putut smulge pe toţi oamenii de pe Soror din starea de înjosire în care căzuseră, dar cu Nova am repurtat un succes deplin.

Soarele creşte mereu cu fiecare clipă ce trece. Caut să reperez planetele cu ajutorul telescopului. Mă orientez uşor. Iată Jupiter, Saturn, Marte şi… Pământul. Pământul!!!

Simt că mi se umezesc ochii. Trebuie să fi trăit peste un an pe planeta maimuţelor ca să înţelegi emoţia ce mă copleşeşte… Da, ştiu: după şapte sute de ani, nu voi mai găsi nici rude şi nici prieteni, dar ard de dorinţa de a vedea iarăşi oameni adevăraţi.

Lipiţi de ferestruici, ne uităm cum se apropie

Pământul. Nici nu mai avem nevoie de telescop ca să distingem continentele. Gata, ne-am înscris pe o orbită terestră. Ne rotim în jurul bătrânei mele planete. Văd cum se perindă sub noi Australia, America şi Franţa; da, iată în sfârşit Franţa. Ne îmbrăţişăm toţi trei şi plângem cu sughiţuri.

Ne îmbarcăm în cea de a doua şalupă şi părăsim cabina de comandă. Calculele au fost efectuate încât să putem ateriza în patria mea; nu departe de Paris, sper.

Am pătruns în atmosferă. Retrorachetele au intrat în acţiune. Nova se uită la mine zâmbind. A, învăţat să zâmbească… şi să plângă. Fiul meu întinde mânuţele şi deschide ochii mari de uimire şi de admiraţie. Jos, sub noi, e Parisul. Turnul Eiffel e tot la locul lui.

Am trecut la pupitrul de comandă pentru a ateriza cât mai precis. O, minune a tehnicii! După o absenţă de şapte secole, reuşesc să ating solul la Orly, care, de altfel, nu s-a schimbat prea mult, la capătul pistei, destul de departe de clădirile aeroportului. M-au văzut, cu siguranţă; nu-mi rămâne decât să aştept. Parcă nici nu există trafic aerian. Să fie oare aeroportul închis? Nu, uite acolo un avion. Seamănă leit cu avioanele din epoca mea!

Un vehicul porneşte din faţa uneia din clădiri şi se îndreaptă spre noi. Opresc toate motoarele. Sunt pradă unei agitaţii din ce în ce mai febrile. Câte voi avea de povestit fraţilor mei umani! Poate că nici nu mă vor crede la început, dar am dovezi. O am pe Nova, îl am pe fiul meu, Sirius.

Maşina se apropie. E o camionetă de un model destul de vechi: patru roţi şi un motor cu explozie. Înregistrez maşinal toate aceste amănunte. Credeam că locul unor asemenea maşini e de mult în muzee.

La drept vorbind m-aş fi aşteptat şi la o primire ceva mai solemnă. N-au venit prea mulţi în întâmpinarea noastră. Nu cred că sunt mai mult de doi oameni în

maşină. Dar ce stupid sunt! De unde să ştie? Dar când vor afla!…

Da, doi sunt. Nu-i văd prea bine din cauza soarelui care, dând în asfinţit, se răsfrânge pe suprafaţa geamurilor, murdare pe deasupra. Şoferul şi un pasager. Acesta din urmă poarta uniformă. E un ofiţer; am văzut cum îi sticlesc galoanele. O fi probabil comandantul aeroportului. Vor veni şi ceilalţi după aceea.

Camioneta s-a oprit la vreo cincizeci de metri de noi. Îmi iau băiatul în braţe şi cobor din şalupă. Nova ne urmează cu oarecare îngrijorare. Pare cam fricoasă. Nu-i nimic, o să-i treacă repede.

Şoferul a coborât. E cu spatele la mine. Nu-l văd prea bine căci e pe jumătate ascuns de ierburile înalte care mă despart de maşină. După ce a ocolit automobilul, deschide portiera ca să poată coborî pasagerul. Nu m-am înşelat, e într-adevăr un ofiţer; cred că are cel puţin gradul de maior; văd strălucind numeroase galoane. A coborât şi el. Face câţiva paşi în direcţia noastră, iese din iarba înaltă şi apare în sfârşit în plină lumină. Nova scoate un urlet, îmi smulge copilul şi fuge înapoi să se ascundă cu el în şalupă, în timp ce eu rămân ţintuit locului, incapabil să schiţez un gest sau să pronunţ un cuvânt. E o gorilă.

XII

Phyllis şi Jinn îşi ridicară în acelaşi timp capetele aplecate asupra manuscrisului şi se uitară o bună bucată de vreme unul la altul fără a pronunţa un cuvânt.

— Frumoasă mistificare! spuse în sfârşit Jinn cu un râs cam forţat.

Phyllis rămânea cufundată în gânduri. Câteva pasaje din această stranie povestire o emoţionaseră şi găsea în ele unele accente de sinceritate. Îşi spuse părerea

prietenului ei.

— Asta dovedeşte doar că poeţi sunt pretutindeni, în toate colţurile cosmosului; ca şi farsori de altfel.

Phyllis căzu iar pe gânduri. Nu-i venea prea uşor să se lase convinsă. Se resemnă totuşi şi admise, cu un suspin, argumentele lui Jinn.

— Ai dreptate, Jinn. Sunt şi eu de părerea ta… Oameni raţionali? Oameni înzestraţi cu înţelepciune? Oameni cu suflet, în stare să gândească?… Nu, nu, e peste putinţă; aici autorul s-a întrecut cu gluma. Şi totuşi e păcat!

— Sunt întru totul de acord cu tine, spuse Jinn. Acum însă e timpul să ne întoarcem acasă.

Desfăşură pânza pe toată suprafaţa ei, expunând-o astfel în întregime radiaţiilor luminoase ale celor trei sori. Apoi începu să manevreze diferite pârghii de comandă, folosindu-şi cele patru mâini agere, în timp ce Phyllis, după ce îşi alungase o ultimă îndoială scuturându-şi cu energie urechile păroase, îşi scotea pudriera şi, având în vedere că până la astroport nu mai era mult, îşi împrospăta cu un uşor strat trandafiriu încântătoru-i botic de cimpanzeu-femelă.